

עונותיו יותר מהקרבנות כמו שאמרו חז"ל (ברכות ל"ב, ב') גדולה תפלה יותר מן הקרבנות^{קכ}.

ויש לדעת כי כל תיבה שבתפלה שיאמרנה בכונה וישקיע בה עבודה, אזי כל תיבה בפני עצמה נותן להארם זיכוך והתעלות כפי ענין התיבה (עי' לקמן פ' י"א בענין זה), ועל כן אין לזלזל אפילו בכונת תיבה אחת. וכמו"כ בשנוכר האדם בסוף תפלתו שלא כיוון, עדיין יש לו לכל הפחות להשתדל ולהתאמץ בהתיבות הנשוארות^{קכ}, ואפילו בתיבה א' שיכוין בה ירויח בזה. וכמו"כ למי שקשה לו

רצונו מעלים הדצח"מ ממטה למעלה משפל מצבם עד מקום גבוה, עד שיתקבלו לרצון לפני ה' ויתקשרו מעלה מעלה במקורם העליון להוריך לנו ברכה ולהוריד ההשפעה וכו' והנה עתה וכו' התפלה במקום זבח ומנחה והדברים עומדים ברומו של עולם. וכל תיבה ותיבה עולה למקום גבוה מעל גבוה מקום הקרבן ממש. וכי לא לחנם ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים יסדוה וכו' אבל באמת היא גבוה יותר מבינת כל אדם והיא קושרת עולם התחתון בעליון כמו הקרבן עי"ש דבה"ק. וכע"ז בנפש החיים (שער ב' פ"ג) ושם הוסיף וז"ל ועל כן ודאי שכל אחד לפי שכלו והשגתו מחוייב לשית עצות בנפשו ולבקש תחבולת מלחמת מצוה להמלט מבלבול המחשבות אשר לא טהורים, כי עבודת התפלה היא לנו עתה במקום עבודת הקרבן שהיה תלוי כולו במחשבתו של הכהן, שבמחשבתו היה יכול לפגלו ח"ו וע"י קדושת מחשבתו היה הקרבן מתעלה לרוח ניחוח לפניו ית"ש, והעצה היעוצה על זה ליזהר מלחשוב בשעת התפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומצות כי אם בתיבות התפלה עצמם... ע"כ (המשך דבריו הובא להלן בפרק י"א אות ב' ע"ש) וע"י בשו"ע סי' צ"ח ס"ד שכמה הלכות נאמרו מטעם זה שהתפלה היא במקום הקרבן ע"ש.

^{קכ} וכן מבואר בירושלמי (ר"ה פ"ב ה"ה) גבי רב כהנא שהאריך בתפלה משום שהיה מבית עלי שנגזר עליהם למות בצעירותם, וכתיב אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה, ודייק בלשון הכתוב בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתפלה, ואכן זכה ע"י זה לאריכות ימים מופלגת.

^{קכ} ובכף החיים סי' צ"ח סקט"ו כתב וז"ל מי שנאנס ובא לו מחשבה באיזה ברכה מברכות י"ח, לא יסיח דעתו מן השאר מפני שלא כיון באחת, כי זה דומה למי שאבד מרגלית אחת התיסק אדעתין שיאבד כל המרגליות שיש לו מפני האחת שנאבדה, אלא אדרבה הוא נזהר בתכלית הזהירות בכל מה שאפשר לו ליזהר כדי שלא יאבד עוד, וכ"ש

להתרכז ואפילו אחרי השתדלותו אינו מצליח רק לכוון כמה תיבות בכל ברכה, בכ"ז יתאמץ כפי כוחו וישמח בחלקו, שסו"ס גם הריוח שהוא חשוב מאוד. ואם היינו יודעים ערך כל תיבה היינו מעטרים כל תיבה על ראשינו ורוקדים ושמחים עמה בלי גבול. והנה בכל אופן שהאדם יתפלל לפי דרגתו של האדם יקבל התועלת הנזכר ואפילו המבקש צרכיו הגשמיים או מתפלל לבטל צרותיו ויסוריו אם שופך לבו לה' בכונת לבו ג"כ יקבל זיכוך והתעלות, אך בודאי שיש גם בקבלת התועלת כמה וכמה דרגות ותלוי לפי ערך מעלת התפלה ולפי ערך השקעת מאמץ והכנת לבו וגישתו להתפלה כמובן.

* * *

אם איבד פ"א או שתיים שיזהר הרבה שלא יאבד עוד שום דבר. ולא בתפלת י"ח לבד צריך לזהר כן אלא בכל לימודו ובקשתו ותחינתו לפני המקום ב"ה, ויחשוב תמיד שהוא עומד ומדבר לפני מלך חי וקיים יודע מחשבות ואיך ידבר אתו ולבו בל עמו עכ"ל.

פרק ז

ובו יבואר: א) הסיבה שגורם בלב האדם לזלזל בתפלה והדרך להנצל מזה. ב) כשמרגיש האדם שלא נתקבלה תפלתו.

א

ולפי האמור שהתפלה חוץ מענין הבקשה יש בה מטרה גדולה להעלות את האדם מתבאר היטב הא דאיתא בגמרא (ברכות ו ע"ב עי' ברש"י ד"ה "ברומו של עולם") שתפלה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין בהם, וידוע פירוש העולם שמפרשים את זה בדרך רמז, שהתפלה יכולה כמו כן להעלות גם את האדם לרומו של עולם, ואם לא היו מזולזלין בהם בני אדם, היו מתעלין ע"י התפלה לרומו של עולם עד השמימה, והמהר"ל כתב ג"כ כעיי"ז וז"ל התפלה היא הדרך הישרה שהאדם עולה בה אל ה' ית', ע"כ^{קכט}.

ויש להוסיף בביאור הענין למה דווקא בתפלה מזולזלין יותר משאר המצוות, וי"ל מפני שהאדם רגיל לחשוב שעיקר מטרת מצות התפלה הוא רק ענין שצריך לפעול איזה דבר אצל הקב"ה, ומכיון שחושב מה אני חשוב שהקב"ה יקבל את תפילתי ואין תפילתי ראויה שתוכל לפעול שום דבר, לכן מזולזל בתפלתו, מפני שנדמה לו שתפלה צריך להיות מאדם חשוב ואז התפלה חשובה ומתקבלת, ואם לא, אין שום חשיבות להתפלה, וחושב לפי זה שאין בידו לקיים המצוה הזאת בשלימות, ואינו יודע להעריך כמה התפלה שלו חשובה, ולכן אינו משקיע בה כח ומזולזל בה ועושה אותה רק לצאת ידי חובתו. אבל באמת אפילו לו יהא שלא תתקבל בקשתו יש תועלת עצומה בתפילתו שהיא מועילה לו לזככו ולהעלותו לדרגות נשגבות וזה כל עיקר ענין התפלה לקרב את לבו לה' ולא בשביל להשיג בקשתו כנתבאר (בפרק הקודם), וזה הוא שורש המעות וגורם ההפסד אצל בני אדם

^{קכט} ועי' בעל הטורים פ' ויצא (בראשית כ"ח, י"ב) שכתב סולם בגימטריא קול כו', כל מי שמתכוין בתפלתו הסולם שלם בשליבותיו ויכולים לעלות בו עכ"ל.

שאם באמת לא היו מזולזין בתפלה והיה כל אחד יודע להעריך את כח התפלה של עצמו, היתה התפלה באמת מעלה אותו לרומו של עולם, (ועי' ג"כ להלן פי"א אות ד' שמבואר עוד בענין זה איך התפלה בכוחה להעלות את האדם לרומו של עולם).

ב

ובאמת גם לענין קבלת תפלתו לפעול בקשתו, אנשים טועין כזה מאוד ולא יודעין ולא מרגישים אמיתת הענין שה' ית' שומע תפלת כל פה, וכמו שתקנו חז"ל בנוסח התפלה, וכמו שאמרו בתנחומא (ואתחנן ד') אין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה. וזה ג"כ נכלל בדברי הגמ' (הנ"ל שמפרש בפסוק (תהילים י"ב ט) כרום זלות לבני אדם על מה שבנ"א מזולזין בתפלה) שכוונת הגמ' להתאונן על בני אדם שמזולזין בתפלתן ולא יודעין להעריך כמה תפלתן היתה מתקבלת אם היו מתאמצין וכנוכר, ולכן חייב האדם שלא יזלזל בתפלתו, אלא כשניגש להתפלל יאמין מאוד שעומד עכשיו לפעול ע"י בקשתו כי בודאי שתפלתו תתקבל, וכמו שאמר הכתוב (דברים ד, ז) "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קוראינו אליו", ופירש בתרגום אונקלוס ארי מן עם רב די ליה אלקא קריב "לקבלה צלותא בעידן עקתיה" כה' אלקנא בכל עידן דאנחנא מצלינן קדמוהי ע"כ.

ומבואר בספר התניא (אגרת התשובה י"א) שלכן תיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת שמו"ע לברך תיכף ומיד אחרי כל בקשה כי אנו בטוחים שנתקבלה בקשתינו ע"כ עי"ש, וזה מסתבר מאוד, שאם הענין הוא סתם להזכיר שבחו של מקום מענין הבקשה א"כ היה ראוי לאומרו לפני הבקשה, כעין מה שתקנו להזכיר שבחו של מקום בג' ראשונות לפני התפלה, על כן בודאי משמע מזה שהוא שבח והודאה על הענין שנתחדש ע"י בקשתינו, כי בטוחים אנו שתפלתינו עשתה פרי (לפחות משהו) בענין הזה וכנ"ל^ק, ולהאמור

^ק וכשנתבונן יש בזה לימוד גדול לראות מזה כמה היא גודל רצונו וחפצו ית"ש להיטיב עמנו, עד שאין אנו צריכים ריבוי הפצרה כדי לקבל מהשפע הטוב, אלא תיכף כשאנו

יש לתוסיף שבכונה גדולה תקנו לנו כך, כדי להמחיש לנו אמונה גדולה בכח תפלתנו וכנ"ל, שע"ז ניגש להתפלה בההערכה הראוי' ולא נזלזל בה, והאמונה ובמחון הזאת מסוגלת מאוד לקבלת התפלה ולפעול באמת^{קלא}.

ואמרו חז"ל (ויקרא רבה פ"ח) רצונך לידע כחה של תפלה אם אינה עושה כולה עושה חציה. וכתב בספר העקרים (מאמר ד' פ' ט"ז) וז"ל דבר ראוי ומחויב על כל מאמין וכו' שיאמין שהתפלה מועילה לו להצילו מצרתו ע"כ. ומובא בשם האר"י ז"ל וגם החפץ חיים (בספרו מחנה ישראל ח"ב פ"ב) העתיקו וז"ל כבר כתבו בשם האר"י ז"ל שבכל יום כשאומר כי לישועתך קוינו כל היום, יכין שמצפה לישועה על כל צרה שנמצא בו, "והוא מסוגל מאוד להצלה", וכתבו בספרים (לגבי מה ששואלין לאדם כבי"ד של מעלה) "ציפית לישועה" אין הכונה דוקא על הגאולה העתידה בלבד שצריכין לחכות לו בכל יום שתבוא אלא על כל צרה שיש לאדם ח"ו חייב לצפות לישועת ה', ע"כ. ועמש"כ רבינו בחיי בפ' עקב (דברים י"א, י"ג) וז"ל וצריך לדעת כי כח התפלה גדול אפילו

נגשים בתפלה ומבקשים ממנו ית' תיכף הוא משפיע לנו מאוצרותיו, ומשל למה הדבר דומה לאב שקנה הרבה מתנות עבור בנו, אלא שממתין להזדמנות שיוכל ליתנה להם עבור שום דבר, ותיכף כשרואה איזה מעשה טוב שעושין תיכף מעניק להם המתנות, כך גם השי"ת כביכול מצפה וממתין להשפיע לנו בשפע הטוב רק אנו צריכים מעט לעורר את עצמינו ולגשת בהכנעה לבקש ממנו, ואז תיכף יושפע עלינו השפע ההיא. ובזה יש להבין מה שמקדימין לסדר שבחיו של מקום בתחילת השמונה עשרה ואנו מזכירין מידותיו ית' גודלו וטובו וגבורותיו לומר בזה שאוצרותיו מלאים כל טוב ובידו הכל, ורצונו להטיב ודאי, על כן אנו נגשים לבקש מלפניו שישפיע עלינו בחסדו ובטובו הגדול. [ובאמת כל המדות העליונות בראם השי"ת רק לצרכינו שיהיה לנו תפיסה בה לטובתנו כדי להשפיע לנו דרכם וכמו שנתבאר במילואים סי' א' יעו"ש].

^{קלא} ועיי' מש"כ רבינו יונה על הגמ' ברכות ד: איזה בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפלה, וז"ל שם כיון שמזכיר אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם, ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו וכו' והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה וכו' זוכה בסיבתו לחיי עוה"ב. ע"כ.

לשנות הטבע ולהנצל מן הסכנה ולבטל הנגזר. "לשנות הטבע" מיצחק שנא' ויעתר יצחק לה' וגו'... "להנצל מן הסכנה" ממש"כ (תהלים ק"ז) יורדי הים באניות וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם. "לבטל הנגזר" מחזקיה שהוסיף לו הקב"ה ט"ו שנה בכח התפלה... שכן אמר לו חזקיה לישעיה בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא... הודיענו בכאן שהתפלה למעלה מן הנבואה כלומר מן המקום שמשם תוצאות הנבואה לנביאים. עכ"ל.

ובאמת רק כאשר האדם לפני תפלתו מאמין מאוד ומחליט בדעתו שתפלתו יכולה לפעול אז יוכל להיות תפלתו "תחנונים" ולא תפלת קבע^{קכב} (שהוא רק לצאת ידי חובתו). וכן הוא משמעות פשטות לשון המשנה בפרק אבות (פ"ב מי"ז) ר"ש אומר וכו' אל תעש תפלתך קבע אלא תחנונים וכו' שנאמר כי חנון ורחום ה' ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ע"כ, דלכאורה אינו מובן מה מוכיח מהפסוק הזה, הלא בפסוק מבואר רק שאפשר שה' ית' ינחם על הגזירה ולכן אל יתיאש האדם ויבקש רחמים, אבל מהיכן מוכיח שאסור לעשות תפלתו קבע^{קכב}, אבל לפי המבואר מובן שהכוונה לומר שלא יחשוב האדם (כשניגש לתפלה) שאיננו ראוי לפעול שום דבר ואז ממילא אין התפלה יוצאת כהוגן ולא מעומק הלב, וזה נקרא תפלת קבע, ולכן מוכיח לנו מהפסוק שכתוב לשון חנון שזה מורה על מתנת חיים שה' ית' מרחם ומתנחם על הרעה במתנת חיים אע"פ שאין האדם ראוי^{קכד}, ולכן אפילו מי שאינו ראוי יכול לפעול בתפלתו

^{קכב} ולהלן בפ"ח סוף אות ב' נתבאר עוד בדיון זה שיהא תפלתו תחנונים ע"ש.

^{קכג} ועי' בזה בשנות אליהו על המשנה בברכות (פ"ד מ"ד).

^{קכד} וז"ל ספר חסידים אות ק"ל, יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו אלא בעבור תוקף תחנוני' ודמעות עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן אע"פ שאין בידיו זכות ומע"ט מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו, עכ"ל. וכ"ה במדרש תנחומא פר' וירא וז"ל אפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו, (בכ"ז) כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו ע"כ. ועי' לקמן פ"ז סוף אות ב' בהערה רס"ג שהרחבנו עוד בענין זה.

ממעם מתנת חינום וה' שומע תפלת כל פה וככתוב (בהלים ק"ב) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, ולפעמים דוקא תפלה של אדם הפשוט בבחינת ערער פועל יותר מתפלה אחרת כמבואר להלן (בפרק י"ז) בס"ד^{קל"ה}.

ג

ויש לדעת שאפילו אם לפעמים התפלה איננה מבטלת לגמרי את הצרה והגזירה ח"ו מ"מ צריך לדעת ולהאמין שכל תפלה מועילה ופועלת ומבטלת קצת מהצרה או הגזירה^{קל"ו}, כי אין שום תפלה חוזרת ריקם, אע"פ שאין התפלה עושה פירות לפי ראות עיניו. ולמשל אם מתפלל על חולה שיתרפא בכל אופן פועל בתפלתו לפחות להקל מעליו וכדומה. וכן בכל מה שמתפלל על

^{קל"ה} ואין להקשות על דברינו ממס' ברכות כ"ט ע"ב על המשנה ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו' ובגמ' כמה שיטות בפירושו ולא מפרש בגמ' כפירשינו הנזכר [שאינו מאמין שתפלתו ראויה להתקבל], דלא קשה מידי כי שם מוזכר סתם העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ולא מסתמך על הפסוק שבכאן, אבל כאן בפרקי אבות במימרת ר' שמעון שמביא פסוק זה מוכח מתוך דבריו שכוונתו לענין זה של קבע הנובע מחוסר אמונה בכח התפלה. ועל כל פנים צריכים אנו לדעת שיש לנו יהלום יקר והוא התפלה, שהיא עומדת ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בה.

^{קל"ו} [הוספת המעתיק] וכ"כ ג"כ הקה"י בספרו חיי עולם פכ"ח וז"ל בברכות לב ב' מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפלה, [והא דמבואר במקומות אין מספר שהתפללו ונענו היינו בצדיקים] ונראה דהא דקאמר ננעלו היינו שאינו מובטח שהיא נענה אבל מ"מ תפלה מועלת שהרי רחבר"ח אמר התם אם ראה אדם שמתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, ואמר ר"ח אמר ר"ח כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם [ונראה דה"ה המתפלל תפלה קצרה מאד, אלא שהוא מבקש על זה זמן רב יום יום, שהיא בכלל המאריך בתפלתו] ואפילו אם יעברו כמה ימים ושנים אשר ידמה לו שלא הועילה תפלתו כלום, אל יניח מלהתפלל, וסוף סוף יראה בעיניו שתפלתו הועילה לו מאד, ואחז"ל במדרש שמואל פ"ד דיש תפלה שמועלת מיד ויש תפלה שמועלת לג' ימים וכו' ויש תפלה שמועלת לשלשים שנה ע"ש עוד, ובעיקר מה שנדמה לו שאינו נענה בתפלתו אע"פ שהתפלל ע"ז זמן רב, אינו נכון כלל שהרי א"א לדעת האיק היה המצב אצלו אילו לא התפלל, דאולי לולי תפלתו היה ח"ו המצב גרוע יותר ויותר, ותפלה עשתה מחצה כדאמר ריב"ל בויק"ר פ"י ע"ש.]

עצמו לפחות מקיל עליו ממה שהי' עומד להיות, ועכ"פ כל תפלה מקילה קצת על המצב בין בצרת יחיד ובין בצרת רבים, ויתכן שע"י תפלה אחת של איזה אדם, בזכותה ניצל אדם אחד מתוך הציבור שלא נעדר או שלא נפגע וכדומה, ולפעמים אפילו שלא רואים שום הקלה בענין הצרה שמתפללים עליה, בכל זאת יש להאמין בודאי שבלי התפלה היה המצב מחמיר יותר וע"י התפלה נמנע מצב היותר חמור וכדומה, ובכל אופן יצא איזה תועלת מהתפלה.

ולמשל כשמתפללין על חולה שיקום מחליו ולא נענו והלך לעולמו, בכ"ז התפלה עוזרת לו בעולם העליון, שבזכות כל התפלות שהתפללו עליו ולא הועיל לו לרפואת הגוף ה"ז מועיל לו לרפואת ותיקון נפשו ומקיל מעונשו שם, וכמו שמתפללין גם במפורש על נשמות הנפטרין שינצלו מכל מיני עונשין ושיהיה נשמותיהן צרות בצרור החיים, כמו כן אלו התפלות שהתפללו עבורו בעודו בעוה"ז עוזרות לזה, כיון שהתפללו שיתנו לו חיים וא"א ליתן לו חיים גשמיים בזה העולם, אז עכ"פ יועיל עבור נשמתו להיות צרור בצרור החיים שהם החיים הנצחיים וקיימים לעד. וכעין מה שכתב המבי"ט (בספרו בית אלוקים) שער התפלה שאפילו לפעמים כשאי אפשר לבטל הגזירה בכל זאת פועל בתפלתו [אם מתפלל מספיק לפי הצורך לענין ההיא] שיקבל תמורת זה ענין שיהיה לו מזה הנאה וסיפוק, לא פחות ממה שהי' לו מהדבר ההוא שביקש עליו, ע"כ^{קל}. (וזה חוץ ממה שמכל תפלה, האדם מזדכך ומתעלה ברוחניות כנוכר).

^{קל} וראיתי כמה וכמה ענינים בזמנינו היום אצל אנשים שהתאמצו והשתדלו בתפלות וצדקות באמונה פשוטה וחזקה לבטל איזה גזירה ועלתה בידם, ודוגמא א' באדם שהכניסוהו לבית הסוהר והיתה גורלו גרוע מאוד שידוע ששמה הסבל גדול מאוד והאיש הזה נתן ה' ית' חנו בעיני הממונים בבית הסוהר (בלי שום השתדלות) ובעיני האסורים שם ופטרו אותו מהעבודה ואנשים התנדבו לעבוד עבודתו במקומו וכדו' וממש נפטר מכל הסבל והי' שם במנוחה ממש יוצא מן הכלל עד כדי כך שכמעט לא הרגיש שהנהו נמצא בבית סוהר וזה כמש"כ המבי"ט ועוד כמה וכמה עובדות כאלו. ועי' בספר שערים בתפלה עמוד ע"א עובדא נפלאה ע"ז הענין].

על כל פנים היסוד הוא לדעת שבכל אופן התפלה עוזרת ופועלת לכל הפחות משהו לטובה. וכל תפלה מוסיפה לפעול^{קל"ח}, ומשל למה הדבר דומה לאדם שאוכל, וכל אחד יודע שהאכילה נותן כח ומשביע, ומה יעשה האדם אם יאכל פת והוא מרגיש שעדיין לא נעשה שבע מזה, וכי יפסיק לאכול בשביל זה, ויזכיר שכל האכילה שאכל לא שוה כלום, בודאי שלא יאמר כן, אלא יאמר שכפי הנראה עדיין לא אכלתי מספיק ויוסיף לאכול עד שיהא שבע. כך גם אם האדם באמת חזק באמונה שהתפלה פועלת ומתקבלת אז אף כשעדיין אינו רואה שתפילתו עושה פירות ידע בוודאות שעדיין לא הספיק התפלה וצריך להוסיף ולהתפלל, ולא יזלזל ח"ו עי"ז במה שהתפלל. ומפני שאין יודעין להעריך את זה ונדמה לאדם לפעמים שלא פעל כלום בתפלתו לכן הוא נמנע מלהתפלל ככל הצורך, וכל זה נכלל בדברי הגמ' הנ"ל (על תפלה) שבני אדם מזולזלין בה.

ועוד יש לדעת שלפעמים הבקשה שהוא מתפלל עליה א"א שיתמלא מפני שהקב"ה יודע שאין זה טובתו ואף נשמתו מתנגדת לבקשתו, אלא שאין האדם רואה את התמונה הנכונה. אבל בכל זאת בודאי שהתפלה מועילה בשביל טובתו דהיינו שזה עושה איזה פעולה לטובתו האמיתית. אבל לא כל פעם יכול להתקיים בצורה שאדם רוצה ולכן מבואר בספה^{קל"ט} שיותר נכון

---

^{קל"ח} ומצינו גבי לאה אמנו ע"ה שע"י שהרבחה בתפלה לא רק שנתבטל הגזירה אלא שקדמתה לאחותה כדכתיב (בראשית כ"ט, י"ז) ועיני לאה רכות ופי' רז"ל (בראשית רבה סוף פרשה ע') לפי שהיו אומרים כך היו התנאים הגדולה לגדול (כלומר לאה שהיא הגדולה לעשו שהוא הבכור) והקטנה לקטן והיתה בוכה ואומרת יה"ר שלא אפול בגורלו של רשע, וע"י התפלה לא רק שבטלה הגזירה אלא שזכתה להנשא ליעקב תחילה. וכן הוא בתנחומא (פ' יוצא ד') וכע"ז בגמ' ב"ב קכ"ג א'.

^{קל"ט} רז"ל הקדושת לוי (לר"ה בנוסח זכרנו לחיים בסופו) יזהר שלא יתפלל שיהיה בתפילתו כמו שהוא רוצה רק כך יבקש מאת הבורא מה שאני מתפלל יהיה רק כפי חסדיך וכפי רחמיך וכפי דעתך ורצונך וכו' וזהו כוונת חז"ל אל תעש תפילתך קבע, ר"ל שיהא האדם נזהר שלא יעשה תפילתו דהיינו כמו שהוא רוצה כן יקבע ויהיה רק רחמים ותחנונים וכו' כלומר שיבקש הרחמים מאת השי"ת כפי גודל חסדו וטובו כו' כפי דעת רחמיו השי"ת

להתפלל באופן כללי שיסתלקו הדינים וייטב לו, ולא יתעקש שיתמלא בקשתו באופן מסוים דווקא.

עוד ראוי להזכיר מש"כ בספר בית אלוקים להמב"ט בפט"ו) שעל כל תפלה שהאדם מתפלל בכונה הוא מקיים מצות עשה ויש לו שכר על זה, כלומר חוץ מעצם קבלת תפלתו מקבל גם שכר על עצם קיום המצוה. וכתב עוד שם שאפילו במקרה שיודע שלא תתקבל תפלתו ולא תפעול לבטל הצרה בכל זאת נוהגת המצוה והחיוב להתפלל ויקבל שכר על קיום המצוה, עכ"ד. ופוק חזי מש"כ מהר"ח ויטאל זצוק"ל בשער המצות, וז"ל, בעת שיתפלל לפניו ית' על איזו שאלה מן השאלות, לא יתפלל (כלומר לא יכוון בתפלתו) לטובת עצמו שצריך לשאול לאותה השאלה, אלא לקיים מצוותיו ית'^{קכ}, שנצטוונו שנתפלל אליו בעת

כן יתן לו עכ"ל. וכן מבואר במס' מ"ק דף י"ח שאסור להתפלל שיזדמן לו שידוך פלוני דאי חזיא לך לא אזלא מינך ואי לא כפרת בהשם, ופירש"י שע"כ יבוא לחשוב שתפלה אינה מועלת ח"ו. ועמש"כ בחוה"ל (שער חשבוה"נ פ"ג באופן הי"ח) שמספר על א' הצדיקים שהיה אומר לאחר התפלה אלוקי, אם מחמת סכלותי בקשתי ממך דבר שאינו טוב לי ואינו תועלת עבורי אל נא תמלא את בקשתי, אלא עשה מה שטוב בעיניך כי מה שבחירתך העליונה בוחרת עבורי היא יותר טוב ממה שאני בוחר לעצמי ואני משאיר את כל ענייני על הנהגתך העליונה ע"כ.

^{קכ} [עיונים והוספות] הנה זה פשוט הוא שהתפלה שכלל היום הוא מצוה כמו כל המצות שבתורה, ולהרבה ראשונים הרי הוא מן התורה, ולשאר הראשונים עכ"פ הרי הוא מצוה מדרבנן (חוץ מצעת לרה שאז אולי לכ"ע ה"ה מה"ת כמש"כ הרמב"ן בהגותו לספיה"מ להרמב"ם מצות עשה ה' ועל כן כהיום י"ל שנחשב כעצם מצוה ומוצאו כל יום מה"ת לכ"ע) וא"כ בודאי צריך לפני התפלה לכוון לקיים מצוה המצוה, כי אפילו במצוה דרבנן החיוב לכוון כך, וכמש"כ המ"ב סי' ס' סוף ס"ק י' אלא שבדיעבד בשלא כיון לא מחייבינו ליה לחזור להתפלל ולעשות את המצוה עוד פעם, כי לגבי מצוה מדרבנן סומכין בדיעבד על הפוסקים שמתים אין כריכות כונה, אבל במצוה דאורייתא מחמירין גם בדיעבד לחייבו לחזור לעשות המצוה שנית, ולגבי תפלה בכל יום לא נפקה ההלכה אם יש חיוב תפלה פעם אחת ביום מדאורייתא או שכל מצוה תפלה הוא מדרבנן, ולכאורה יש להוכיח ממש"כ המ"א (סי' ק"ו סק"ב) ליישב מנהג הנשים שמקילין בתפלה, (שהוא ע"פ שיטת הרמב"ם שתפלה הוא מה"ת. א"כ משמע דנהוג לעולם לנקוט כדעת הרמב"ם, אלא שכתב שם שלדעת רוב הפוסקים הוא דרבנן עיי"ש). ועכ"פ זה ברור שגם בדרבנן לכתחילה צעין כונה לשם מצוה לכו"ע, ועל כן צריך להבין מה חידש הרמ"ו הנזכר.

צרותינו, (להורות כי הוא אלקינו, ואנחנו עמו ועבדיו, ואליו עינינו תלויות. וישים כל בטחונו עליו). נמצא יש לו להאדם עוד ריווח גדול מכל תפלה (חוץ מכל מה שזוכר) שמרויח ג"כ המצוה ולהשימות שהיא מן התורה מרויח מצוה מדאורייתא, ובפרט אם זה על צרה ה"ז לכ"ע מדאורייתא. גם למדנו מדבריו שאע"פ שיש

והיה אפ"ל שכונתו כמו בכל מצוה שהדרגה היותר מעולה לעשות לגמרי לש"ס ולא לערב זה נגיעה עצמית כלל, אלא שבכאן העיר במיוחד מכיון שהמצוה הוא לבקש על צרכי עצמו ועל כן ה"ז יותר קשה שיהיה רק לש"ס (וכעין שזמנו בצרכים אבינו עיין באור החיים הק' צ"ב לך לך (ו"ב ז) באופן הב' ע"ש ובספה"ק אהב ישראל סס, וי"ל להוסיף על דה"ק ולפרש באופן"א קצת שהמצוה היא שיכוין להנחתו וטובתו כפרש"י עה"פ לך לך מאר"ך, והנסיון היה שיהיה כונתו לש"ס כלומר שגם בהנחת עצמו תהיה כונתו רק לגרום בזה נח"ר להב"ה ולא עבור הנחת ורצון עצמו כלל, כמו ילד שאהב את אביו יותר מעצמו ועל כן רוצה שיהיה לו טוב רק כדי להנות בזה את אביו שיהיה לו תענוג מזה שיש לבנו כל טוב והנסיון הזה המה להודיע חבתו של א"א שאהבת השי"ת עולה אלנו על אהבת עצמו).

ועד"ז יש לפרש ג"כ דברי הרח"ו במש"כ שיהיה כונתו לקיים מצות ה' ית', שכונתו לומר שיהיה באופן הנעלה של לש"ס, שאע"פ שהמצוה לבקש על צרכי עצמו, בכ"ז כדי שיהיה המצוה בדרגה מעולה לריד שיכון שכל הסיבה והטעם שמתפלל ה"ה "רק" משום קיום המצוה ולא משום שרואה ג"כ לבקש בקשתו, ואע"פ שסוכ"ס מבקש בקשתו, מ"מ גם זה אינו אלא משום שכן מצוה עלינו מהשי"ת שנתפלל ונבקש מלפניו על כל צרכינו ולולי זאת היינו מוותרים ומקבלים באהבה את אשר מביא השי"ת עלינו (כי לריד להאמין שצדקת הכל לטובתינו לטהרנו מעונותינו).

ובעיקר דברי מהרח"ו י"ל דכל זה אמור רק על התפלות הקבועות ג"פ ביום, אבל צמה שיוסיף האדם בקשות ואמירת תהלים וכיו"צ אינם בכלל זה לגבי אדם דינוני, כי יש לו לכוון משום רצונו לפעול מה שהוא מבקש, והסביר נותנת לחלק בכך כי פשוט שבקיום מצוה דאורייתא או דרבנן אין להכניס בה כונה לכורך עצמו אפילו לאדם דינוני, ואע"פ שבכאן המצוה הוא לבקש על צרכי בכ"ז גם בזה יש לכוון מטעם שכן מצוה עלינו, אבל אם רוצה להוסיף חוץ מהחיוב עוד תפלות ובקשות עבור צרכי חוץ בזה חשך ואדרבה גם למצוה יחשב לו צמה שפונה בצרכיו רק אל ה' מכיון שמאמין שרק ממנו יושע, וזהו דרגת כל אדם ורק לדיק שהוא כבר בדרגה שכל מעשיו לש"ס אפילו הגשמיים ודברי רשות הוא יכול להתנהג אחרת, אבל מי שאינו בדרגה זו, עליו נאמר אל תלדק הרבה כי תפסת מרובה לא תפסת ואל יתרו לעלות ונפל ממנו רב ה"ו וכמאמר הבעש"ט עה"פ ובקשתם משם את ה' וגו' שדייקא "משם" ממקומך ודרגה שלך רק משם תמצא את ה' ותתקרב אליו ולא מדרגה שאינה שלך, ע"כ.

לאדם להאמין בכח התפלה שלו שהיא יכולה לפעול, בכל זאת בעת התפלה [הקבועה שתקנו חז"ל להתפלל ג"פ ביום] צריך לגשת בפשטות לקיים מצות הבורא כמו שנצטוינו.

ד

ויש עוד ענין וסיבה שגורם גם כן מניעה להרבה אנשים מלהשתדל ולהתאמץ להתפלל בכוונה, מפני שאצלם כדי להשיג ולהגיע לתפלה אחת בכוונה צריכים הם להשקיע הרבה מאמץ כוח ויגיעה, כי הרבה בני אדם כהיום קשה להם הריכוז בכלל, ומכל שכן בתפלה שיותר קשה הריכוז בה, ומכיון שאינם יודעים להעריך כמה האדם מרויח בתפלה [בפרט כשהיא עם כוונת הלב] לכן אינם מרגישים כ"כ חשיבות בזה שיתאמצו ויתייגעו כל כך בתפלתם, אבל אם היו מכירין הערך והחשיבות בודאי היו מתאמצין ומתייגעין עליה^{קמא} כמו שאדם מוכן להשקיע ולהתייגע בסוגיא קשה, או להבריל ברכישת הון כשמאמין שע"י התאמצות ירויח הרבה.

ועי' מה שכתב בספר רמתיים צופים (והוא ביאור על ספר תנא דבי אליהו) בשם הר"ב מפשיסחא וצוק"ל שאם קשה לאדם להוציא תיבות התפלה בכוונה וצריך להתייגע על זה במסירות נפש^{קמב} אזי כל תיבה שמוציא בכונה הרי זה נחשב כמיתה ומכפרת כמיתה, עשדה"ק. ואומרים משמיה דהחזו"א שאמר

^{קמא} ומסופר בשם הר"ק ר' משה מקוברין שנשאל פעם על מאמר הבעש"ט עה"פ (בראשית ז. א) בא אתה וכל ביתך אל התיבה שפי' בדרך רמז שצריך האדם להכניס עצמו כולו בתיבות התפלה ותורה, ושאלו א' איך אפשר להאדם ליכנס תוך תיבת התפלה, וענה ע"ז שמי שאינו מכיר גודל (ערך) תיבת התפלה ומחשיב את עצמו יותר גדול מהתיבה עד שא"א לו ליכנס אליה, עבורו לא נאמר זה כי הוא באמת איננו מסוגל ליכנס בהתיבה, ע"כ.

^{קמב} [עיונים והוספות] וכמוכן שאין המדובר לאלו שקשה להם לכוין מכת מצב של ענבים ומתח נפשי ח"ו (סקורין נערויז) שזה תאוד מלוי היום (כי למי שיש לו מצב כזה אין לו ללכת בדרכי הנזכר כי זה עלול להזקק לו וילא שכרו בהפסידו), והרבה פעמים אין האדם מכוין שהענין אלכו נובע מענבים או מתח

שבתפלת שמונה עשרה היה מתייגע ומתעייף יותר מבלימוד הסוגיות החמורות שבש"ס [וכעת הראוני בספר מעשה איש שמוכא כעין זה]. וידוע יגיעתו הגדולה בש"ס שהיה באופן מבהיל עד שהיה נופל כמתעלף מגודל יגיעתו כפי שהעידו עדי ראיה, ובכל זאת העיד על עצמו שנתייגע יותר מכך בענין התפלה.

וידוע מה שכתוב בספרי מוסר ובשם הגר"א (בספרו דרכי נועם עמ"ס ברכות כח ב') שכל מצוה ומצוה מכוונת כנגד אבר אחד שבאדם ומתקנת את האבר ההוא, אבל התפלה מתקנת את כל קומת האדם, ע"כ^{קמ"ב}. ולכן בודאי שעם כל הקושי שכרוך בזה כדאי בכל זאת להתאמץ בכל היכולת לשפר ולהדר תפלתינו כדי שיהי' לרצון לפניו ית' לכפר עלינו ולתקן נפשותינו ולטהרה, וכנ"ל בשם הרר"ח ויטאל שזה העצה היחידה בזמן הזה. ועי' עוד להלן (בפרקים ח' ט') שביארנו בס"ד בארוכה עצות ודרכים שיכולים להקל על קושי הריכוז יעו"ש.

ה

ובדרך אגב יש להוסיף ידיעה נחוצה שאע"פ שהזכרנו שיש ענין שהאדם צריך לרחוק את עצמו בכל מילה, אע"פ שקשה לו לכויין, דוה מכפר לו, אבל בכל זאת צריך לרעת, שלמעשה האדם צריך להזהר, כי אם האדם רוצה לעשות את שלימות הגמור, יש בזה סכנה, כי מן הזהירות שלא להזהר הרבה (-לשון חוה"ל בהקדמתו), והיינו שהאדם צריך להשתדל כפי כוחו, אבל לא יותר מכוחו,

---

וחושב שנובע מדרגת היראת שמים ולפעמים הוא תערוצת של יראת שמים ועצבים ביחד ולכן אינו נגס להענין בצורה הנכונה, ובאמת לריך מאוד לדעת איך לטפל בזה ואיך לגשת לכל הענינים בזה, כי ענין זה של מתח ועצבים הוא הפרעה גדולה לכל עניני עבודת ה' וגם מפריע מלהתעלות בתורה ובכל מהלך החיים, ולריך לזה גם הרבה שימוש חכמים איך להתנהג עם זה ומכל שכן איך להדריך אחרים בזה, כי המטפלים בענינים אלו רבים המה אבל המצינים בזה מועטים הם, ולריך ביאור מיוחד על ענין זה וראה מה שהארכנו בזה במאמר שמהם של מלוא באת ח', וגם ביארנו כמה עצות ודרכים להסובלים בזה הענין ואיכ"מ.

קמ"ב עי' לעיל פרק ב' סוף אות ג' מש"כ בביאור דברי הגר"א ז"ל.

ובמה יוכל לבחון אם הוא למעלה מכוחו או לא. התשובה לזה עפ"י מה שאמרו בגמ' (תענית י"ב) היושב בתענית לדעת ר"א נקרא קדוש, והגמ' מקשה ע"ז סתירה, שבמקום אחר אמר ר"א שאסור לאדם להכחיש את גופו ולהתענות, ומתריץ, שיש חילוק בין היכא דמצי לצעורי נפשיה להיכא דלא מצי, ולכאורה מה הכוונה בדאפשר, וכי מי יכול לצעורי נפשיה, הלא ודאי זה מכחיש את כח האדם, ומה שייך לומר בדאפשר, ואם נימא דלא אפשר היינו שזה סכנה עבורו, ה"ז פשיטא שלא יתענה, ומהו ההגדרה בין אפשר ללא אפשר.

ויש לפרש כך, בהקדם מה שנתבאר אצלנו במקו"א שהאדם יכול לייגע את הגוף כמה שהוא רוצה, ובוה אין פחד, אבל את הנפש אסור לייגע. ויש להוסיף ולבאר שהמבחן לזה הוא שכל זמן שהאדם יכול לעשות את זה בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, אז יכול להתייגע כמה שירצה, וזה נקרא שמצי לצעורא "נפשיה", שהוא לא מצער את הנפש, ומצער רק את הגוף זה מותר, אבל ברגע שמצער את הנפש זה אסור, וזה נקרא חומא, מפני שנפשו של האדם אינו יכול לעמוד בזה, נמצא דהמבחן לזה הוא שכל זמן שמכח היגיעה לא ירדה השמחה מלבו ויכול לעשות כל עבודתו את ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, ה"ז סימן שהנפש לא נתייגע וכל עוד שהוא כך יכול להמשיך ולהתייגע כמה שירצה. אבל ברגע שזה מייגע את הנפש אז אסור, וסימןך "עברו את ה' בשמחה", כלומר שהשמחה היא ההבחנה שהרי זה עבודת ה' ושעבודתו רצויה.

ויש מאמר בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע, במה שכתוב בתהילים (קל"ט-כד) "וראה אם דרך עוצב כי ונחני בדרך עולם", ופי' את זה בדרך רמו ומוסר, שדוד המלך ביקש מהקב"ה, "וראה" הקב"ה "אם דרך עוצב בי", שהדרך העבודה שלי מביא לי עוצב, אז "ונחני בדרך העולם", אז אני צריך להתנהג בפשטות, בדרך בינונים, ולא לעלות יותר מבינוני, מפני שזה אסור בשבילי אם זה מביא לי לעוצב, מפני שהעבודת ה' צריכה להיות בשמחה, ולמה זה מעצב את האדם, מפני שזה לא לפי דרגתו ולכן זה עדיין לא בלב שלם ונפש חפוצה, שאם היה העבודה בלב שלם, אז היה רגוע, אבל דבר שזה נגד הרצון אמיתי של האדם,

שהוא באמת עדיין לא הגיע לזה, אז זה מייגע את הנפש שאיננו סוכל את זה, והאדם צריך לילך לאט לאט, כדי לחזק את הכח שלו, וכל מה שיעשה מצוות יותר ויתפלל יותר וילמוד יותר ויכוין כפי הראוי לו כפי יכולת נפשו, זה מעלה אותו לאט לאט, ואח"כ יוכל לעשות יותר ויותר.

* * *

פרק ח

בו יבואר: א) מהו הסיבה הגורמת שכל כך קשה בזמננו לבוין בתפלה.
 ב) עצות להתחזק ולהתגבר על זה. ג) מהו ענין התפלה מאחר שאנו
 מאמינים שכל מה שעובר עלינו הוא למוצתינו. ד) איך התפלה היא
 הכלי לקבלת השפע ותברכה. ה) בענין התפלה על הנאולה השלימה.

א

כבר ביארנו גודל מעלת התפלה אשר בכוחה להעלות את האדם לרומו של
 עולם, אמנם בכדי שהתפלה תעלה את האדם לרומו של עולם, יש בזה
 תנאי, והוא שיעמיד עצמו במקום של התפלה, כלומר, שכשהוא מתפלל יאחו
 כל כך היטב בהתפלה, שיטפס ויעלה עד מקום התפלה, והיינו שיעשה הוא
 עצמו ממש אחד עם התפלה, ואז התפלה תעלה אותו, כדוגמת הילד הקטן
 הרוצה לעלות למקום גבוה ואי אפשר לו לעלות אז הוא מטפס על חיק אמו ואז
 נעשה אחד עם אמו ומגיע עד למקום שאמו מגעת לפי שהוא אחוז בה, כמו כן
 צריכים להאחו בתפלה. ומהו הפירוש להאחו בתפלה וכיצד נאחזים בתפלה,
 הוא על פי מה שמוכא בשם הבעש"ט הקדוש שפירש על הפסוק "בא אתה וכל
 ביתך אל התיבה וגו'" (בראשית פרשת נח ז א) שזה רומז על תפלה שהאדם צריך
 ליכנס כל כולו לתיבות של התורה ושל התפלה ע"כ, כלומר שישים את כל
 כוחו ואת כל חיותו ואת כל לבו לתוך התיבות של התפלה, ולשכוח ולהסיר
 דעת מכל שאר הדברים וע"י כך התפלה תעלה אותו לרומו של עולם.

ובזה גם כן יש לפרש בפסוק הנ"ל שאמר דוד המלך ע"ה "ואני תפלה" (תהלים
 קט ד) שהכוונה לומר שבשעת התפלה הרי הוא מכניס את כל כולו
 בהתפלה כנ"ל עד שנהיה כל מהותו מציאות של תפלה ועצם אחד עם התפלה.

והנה בכדי להיכנס לתיבות של התפלה ולהשקיע את עצמו בה, יש לזה תנאי
 נוסף מוקדם, שצריך קודם כל להתנתק מהמקום שהוא נמצא והוא העולם

הזה, וכמו דאיתא בשו"ע (או"ח סי' צ"ח) הנוזר לעיל שחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפלה עד שהיו מגיעים קרוב להתפשטות הגשמיות, כלומר ששוכחים מכל עניני העוה"ז^{קכ"ד}, וברמ"א שם כתב, ויסיר כל תענוגי האדם מלבו ואסור לנשק בניו וכו' בביהכנ"ס וכו', עי"ש, ואז אפשר להכנס אל התיבה כנוזר ובתנאי שיסיח דעתו בזמן התפלה מהעוה"ז.

והנה בזמנינו זה מהדברים הקשים ביותר להתפלל בכוונה כמו שצריך, והסיבה לזה הוא מפני שהלבבות תפוסים מאד, כי בזמנינו עיקר הגלות היא טרדת הדעת, וכמו בגלות מצרים שהיה שם גלות הדעת, גם היום עיקר הגלות הוא גלות הדעת, אף שיש הרבה צרות שונות והרבה כאבים ויסורים, אבל אם רוצים לתפוס נקודה כללית שכוללת את כל המצב, אפשר לומר שהעיקר הוא שהדעת מוטרדת ומכולכלת וזהו עיקר הגלות. וטירדת הדעת מגיע לאדם מפני כל מיני סיבות, אם ע"י היסורים שבאים לאדם, או ע"י רדיפת הפרנסה, וחוסר הפרנסה, וע"י דאגות שונות ומשונות. וטרדת הדעת הזו כבר נכנס באויר העולם, שגם האויר בעצמו מטרוד ומכלכל דעתו של האדם^{קכ"ה}, ואי אפשר למצוא היום בזמנינו אפילו פינה אחת של מנוחה בעוה"ז.

---

^{קכ"ד} וז"ל רבינו יונה (ברכות ל' ע"ב) על המשנה חסידים הראשונים וכו' כדי שיכוונו לבם למקום, וז"ל כך הוא הפירוש כדי שיכוונו שיהיה לבם שלם בעבודת המקום ויבטלו מלבם תענוגי העולם הזה והנאותיהם, כי כשיטהרו לבם מהבלי עוה"ז ויהיה כונתם מרוממות השם, תהיה תפלתם רצוי' ומקובלת לפני המקום, ועל כונה זו נאמר תכין לבם (אז) תקשיב אזניך, ע"כ.

^{קכ"ה} כמו שמצינו בדור המבול שמכח ריבוי החטאים נתמלאה כל הארץ והאויר בקליפות כל כך, עד שע"ז נתקלקל ונשחת כל האויר והארץ והטבע כולו. וזה גרם שאפילו בהמות וחיות השחיתו טבעם ודרכם כמו שמובא גם ברש"י הק'. וכן הארץ כשזרעו בה מין א' הוציאה מין אחר כדאיתא בחז"ל. כי הקלקול שנכנס תוך הטבע ה"ה דומה בדומה לצורת החטא, ולכן דייקא התקלקל באותו הצורה שהבהמות נזקקו לשאינן מינן וכן הארץ הוציאה מין אחר. כמו כן כהיום רואים בחוש איך שמקולקל כל האויר והטבע כולה, עד שישנם כהיום מיני מחלות וחולשות ואלרגיות שונות ומשונות שלא היה עדיין בעולם. וא' מהם שהמוחות נחלשו שהרבה אנשים סובלים באי ריכוז במוח,

יש מאמר העולם מדורות שלפנינו, שלכן הנסיון כל כך קשה להתגבר על החומר במלחמת היצר מפני שהעולם הזה אנו רואים אותו בעינינו, אבל הגיהנום כתוב רק בספר "ראשית חכמה" ששם מתואר מהו גיהנום, ולכן יש נסיון, אבל אם היה להיפך, שהעוה"ז היה כתוב ב"ראשית חכמה", ואת הגיהנום היינו רואים בעינינו לא היה כל כך נסיון. אבל בזמנינו אפשר לומר שהגענו למצב כזה שבעינינו אפשר לראות רק את הגיהנום, ואם רוצים לראות את העוה"ז, צריכים להסתכל בראשית חכמה, כי היום אי אפשר לאדם לחיות במנוחה בעוה"ז, אלא רק מי שלומד ראשית חכמה, כלומר רק מי שבאמת דבוק במוסר ושקוע רק ברוחניות ובעבודת ה', אדם כזה יכול לחיות במנוחה ויש לו גם עוה"ז, ובלי זה אין לאדם עוה"ז בזמנינו וכל מקום שפונים ומסתכלים כהיום רואים את הגיהנום ח"ו לפני העינים, (ופעם אמרתי בדרך צחות, שהגיהנום נתמלא כבר כל כך עד שלא היה כבר עוד מקום בגיהנום ולכן הוסיפו עוד סניף לגיהנום והוא העוה"ז).

ונמצאים ונמצאים אנו היום ממש בתוך הגיהנום, וכדי לצאת מן הגיהנום הזה הוא רק באופן שיוצאים מכל אויר העולם, ומרוממים את עצמנו לרומו של עולם, ואיך מגיעים לרומו של עולם, רק ע"י התפלה, שהתפלה מרוממת את האדם מפני שהיא עצמה עומדת ברומו של עולם, וזה נכלל גם כן בדברי הבעש"ט הקדוש עה"פ "ובאת אל התיבה אתה ובניך וגו'" שאם האדם נכנס עם כל לבו להתיבות של התפלה, אז התפלה מקיפה אותו, ונעשה כנמצא בתוך התבה המגינה מהמבול כמו תיבתו של נח, ונמצא שהוא חי בעולם אחר לגמרי, ואז ע"י התפלה הוא משוחרר ופדוי מהמבול ומהגיהנום של העה"ז הנזכר קכ"ו.

והרופאים אומרים שזה מכח קלקול האויר ושזה מכביד משנה לשנה באופן מבהיל ה' ירחם עלינו ועל כל ישראל. ו"ל שגם זה מכוון נגד פשיעה על העון שנותנים ליכנס להמוחות כל מיני דברים שגורמים טירוף ובלבול דעת ומונע יישוב הדעת לתורה ועבודה. וכמו"כ על מה שאדם מסיר מחשבתו מבטחון בהד' ומכניס דאגה בלבו שזה המפריע הגדול ביותר לריכוז, נמצא הענין הזה הוא ממש מדה כנגד מדה.

קמ"נמצא לפי זה מה שתלה הבעש"ט הרמז דוקא בתיבת נח, י"ל שנאמר בכונה עמוקה, לאמר שהתיבות של תורה ותפלה המה ממש כמו תיבת נח להציל מזרם ומטר, ומימרת

ב

נחזור לעניינינו שמכח המצב של זמנינו באמת קשה מאוד להרבה אנשים לפנות דעתם ומוחם אפילו רק בזמן התפלה בכדי להתפלל ולכוון כראוי, והנה יש לזה קצת עצה והוא להסיר דעת, והדרך לזה היא על ידי כח הדמיון כי יש לאדם כח המדמה (דמיון) ופעמים צריך להשתמש גם בכח זה, [וכבר מבואר בתנאי (ע') לקוטי אמרים סוף פט"ז ופרק מ"ד] שעבודת הבינונים הוא ע"י כח הדמיון ואי אפשר בלא"ה], והיינו שידמה לעצמו בזמן התפלה כאילו אינו בעוה"ז כלל והוא מופשט מהגוף. וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ה מהל' תפלה ה"ד), ויהיה לבו פנוי למעלה כאילו הוא עומד בשמים. וכ"כ רבינו יונה במס' ברכות פ' אין עומדין לפרש הגמ' דיבמות קה: המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, וז"ל כלומר שיחשוב בלבו כאילו עומד בשמים^{קמ} (היינו בעולם האצילות בעולם המלאכים

הבעש"ט מובא גם לגבי תורה ובלשון הזה, שצריך ליכנס לתוך התיבות של "תורה ותפלה" שצריך גם להכניס את עצמו בהשקעה בתיבות לימוד התורה"ק וזה גם כן יצילו מהמבול הנזכר. (וראה להלן בפ"י סוף אות ב, ובפרק י"א אות ג', ובפ"ד בהערה רמ"ב שמבואר עוד בכמה אופנים עומק מאמר זה).

^{קמ} וז"ל המשך דברי רבינו יונה ויסיר מלבו כל תענוגי עוה"ז וכל הנאת הגוף כענין שאמרו הקדמונים כשתרצה לכיין פשוט גופך מעל נשמתך ולאחר שיגיע לזו המחשבה יחשוב כאילו הוא עומד בבהמ"ק שהוא למטה מפני "שעי"ז תהי' תפלתו רצוי' יותר לפני המקום". ובב"י בטור סי' צ"ה (ומובא במ"ב סק"ב) כתב בטעם ההלכה שצריך לכיין את רגליו כדאיתא בגמ' (ברכות ו'). דכתיב גבי המלאכים ורגליהם רגל ישרה ופרש"י נראים כרגל א', כתב ע"ז הב"י נראה שהוא לפי שכיון שעומד לדבר עם השכינה צריך לסלק כל מחשבות הגוף מלבו ולדמות כאילו הוא מלאך משרת, ע"כ, ובטור בס' צ"ח כתב שיכוין בהשוואת הרגלים ככהנים בשעת עבודה, ובב"ח שם כתב, דעת רבינו הוא שיכוין האדם בתפלתו בכל הלכותי' שיהא דוגמת הקרבן כדי להעלות התפלה למקום שהקרבן עולה, ע"כ. ולשון הרמב"ם (פרקי הצלחה) המתפלל יהיה פונה אל הש"ת כו' מתדבק, מכין עצמו, מתחנן, כורע ומשתחוה, בוכה לפי שהוא לפני מלך גדול ונורא, ותגיע אליו השקיעה והפלצות עד שימצא נפשו בעולם השכלים נכנעה נפשו הנכבדה והוציא אותה מן המוחשות וכאילו הוא נסתר מהם עכ"ל. וראה עוד מש"כ בזה לקמן פ"ג אות ה' בהערה רל"ג המתחיל ואין זה דמיון... ע"ש.

מוֹפֶשֶׁט מִכָּל הָעוֹהֶ"ז^{קמ"ח}) וַיִּסֵּר מִלְּבוּ כָּל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹהֶ"ז וְכָל הַנְּאוֹת הַגּוֹף כַּעֲנִין שֶׁאִמְרוּ הַקִּדְמוֹנִים כְּשֶׁתְּרַצָּה לְכוּיִן פְּשׁוּט גּוֹפֵךְ מֵעַל גִּשְׁמִתְךָ וְכו' מִפְּנֵי שֶׁעִי"ז תְּהִי תַּפְּלָתוֹ רְצוּי' יוֹתֵר לְפָנֵי הַמָּקוֹם, עַכ"ל. וּבִכְפַּי הַחַיִּים (בְּאוֹ"ח ס"י ז"ה אוֹת י"א) מֵבִיא בִּשְׁם הַנִּי"ש וְזו"ל וַיִּזְהַר מְאֹד בְּזֶה וַיּוֹסִיף חֲרָדָה וַאִימָה גְּדוּלָּה כְּשִׁזְכוּר שְׁעוֹמֵד בְּשָׁמַיִם וְכו' וַיִּתְבַּיֵּשׁ וַיְכַלֵּם מִלְּחֻשׁוֹ דְּבָרִים אַחֲרָיִם, ע"כ, וְעִי' בְּזֶה בִּסְפָר יֵשׁ נוֹחַלִין שֶׁכֶּתֵב וַיִּצְיִיר צִיּוֹר שֶׁכֵּלִי פְּנִימִי בְּעוֹמֵק מַחֲשַׁבְתּוֹ לֹא צִיּוֹר דְּמִיּוֹנִי בְּדֶרֶךְ הָעֵבֶרָה (כְּלוֹמֵר שֶׁבְּכַדִּי שִׁיעֶשָׂה רוּשֵׁם עַל הַרְגֵּשׁ לְבוּ צִרִיךְ שֶׁלֹּא תְּהִי הַדְּמִיּוֹן הַזֶּה בְּדֶרֶךְ הָעֵבֶרָה אֲלֵא שִׁיתְעַמֵּק בְּמַחֲשַׁבָּה הַזֹּאת עַד שִׁיעֶשָׂה רוּשֵׁם עֲלָיו).

וַי"ל שֶׁעֲנִין זֶה רְמוּז בְּלִשׁוֹן הַגַּמ' שֶׁהַתַּפְּלָה עוֹמֵדָת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּהֵינּוּ שֶׁהַגְּמֵרָא מוֹרִיעָה לָנוּ הֵיכָן מְקוּמָה שֶׁל הַתַּפְּלָה כְּדֵי שֶׁנִּדְעַ שְׁמֵי שְׂרוּצָה לֵיכַנֵם אֵלֶיהָ צִרִיךְ לְהַעֲמִיד אֶת עֲצֻמוֹ בְּמְקוּמָה בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּלוֹמֵר לְצִאֵת מֵהָעוֹהֶ"ז וְכַנ"ל וְלִדְמוּת לְעֲצֻמוֹ שְׁעוֹמֵד לְמַעַלָּה עִם הַמְּלֵאכִים בְּעוֹלָם הַמְּלֵאכִים, וּבְנֵי אָדָם מְזוֹלְזִין בְּזֶה, שֶׁמְזוֹלְזִין בְּעֲצֻמָּן שֶׁלֹּא יוֹדְעִין שִׁישׁ לָהֶם כַּח לַעֲשׂוֹת דְּבַר כֹּזֵה, וְכֵן לֹא מַעֲרִיכִין אֶת עֲצֻמָּם לְדַבֵּר הַזֶּה לְנִתְקַ אֶת עֲצֻמָּם בְּהִסָּח הַדַּעַת מֵהָעוֹהֶ"ז וְכַזְכּוֹר, וְלִכֵּן אֵינָם מְצַלִּיחִים בְּעִבּוּדַת הַתַּפְּלָה.

^{קמ"ח} עִי' בְּשׁו"ע ס"י צַח ס"א שֶׁכֶּתֵב וְזו"ל וְכַךְ הֵיוּ עוֹשִׂים חֲסִידִים וְאִנְשֵׁי מַעֲשֵׂה שֶׁהֵיוּ מִתְּבוֹדְדִים וּמְכוּוֹנִין בְּתַפְּלָתָם עַד שֶׁהֵיוּ מְגִיעִים לְהַתְּפַשְׁטוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת וְלְהַתְּגַבְּרוֹת כַּח הַשְּׁכֵלִי עַד שֶׁהֵיוּ מְגִיעִים קְרוֹב לְמַעֲלַת הַנְּבוּאָה עַכ"ל. וְעִי' בְּמִסִּילַת יִשְׂרָאֵל פ' י"ט וְזו"ל הַדְּבָקוֹת הוּא שִׁיחֵיהָ לְבוּ שֶׁל הָאָדָם מִתְּדַבֵּק כ"כ בְּהַשִּׁי"ת עַד שֶׁכֶּבֶר יִסוֹר מִלְּפָנֹת וְלִהְיוֹת אֶל שׁוֹם דְּבַר זוֹלְתוֹ וְכו', וְהֵנָּה תְּכִלִּית הַמְּדָה הַזֹּאת הוּא לְהִיּוֹת הָאָדָם מִתְּדַבֵּק כ"כ אֶל בּוֹרְאוֹ בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה. אִמְנֵם לְפַחוֹת בְּשַׁעַת עֲבוּדָה אִם אוֹהֵב הוּא אֶת בּוֹרְאוֹ וְדָאֵי שִׁיחֵיהָ לוֹ הַדְּבָקוֹת הַזֶּה. וּבִירוּשָׁלַיִם (בְּרִכּוֹת פ"ה ה"א) אִמְרוּ, ר"ח בֵּן דּוּסָא הֵי עוֹמֵד וּמִתְּפַלֵּל וּבָא חֲבַרְבֵּר וְהִכִּישׁוּ, וְלֹא הִפְסִיק תַּפְּלָתוֹ, וְהִלְכוּ וּמִצְאוּ אוֹתוֹ חֲבַרְבֵּר מִתְּמוֹט לְעִפְּ חוֹרוֹ. אִמְרוּ לוֹ תַּלְמִידֵי רַבִּי וְלֹא הִרְגִּשְׁתָּ. אִמְרוּ לָהֶם יְבֵא עֲלֵי, מִתּוֹךְ שֶׁהֵיָה לְבִי מְכוּיִן בְּתַפְּלָה לֹא הִרְגִּשְׁתִּי, עַכ"ל הַמַּסִּי. וּבִסְפָר מַעֲשֵׂה אִישׁ שֶׁפ"א נִכְנַס אָדָם חֲסֵר דַּעָה בְּשַׁעָה שֶׁהַתַּפְּלָה תַּפְּלִית י"ח בְּמִנִּין שֶׁל הַחֲזו"ר אֲצ"ל וְאוֹתוֹ אָדָם הַתְּחִיל לְהַכּוֹת בְּאִנְשִׁים וְנַעֲשֵׂה בְּהֵלָה וּבְרַחוּ בְּאִמְצַע שְׁמ"ע וְהַחֲזו"ר אֲנִשָּׂא עַל מְקוּמוֹ וְרָאוּ בַּחוּשׁ שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ כָּלל בְּכָל הַנַּעֲשֵׂה מִפְּנֵי הִיּוֹתוֹ שֶׁקוֹעַ בְּתַפְּלָה. וּבִנְס לֹא הֵיָה נִיזוּק.

ג

ואולם עדיין גם העצה הזאת "ערכך ערבא צריך" באיזה אופן יוכל האדם לעשותה. אבל באמת יש לזה דרך פשוטה וקלה, (שהאדם יוכל להסיח דעתו ולשכוח מכל הכלי העוה"ז) והוא, שאם האדם בוטח בהקב"ה והוא באמת חי באמונה ובטחון אין לו מה לדאוג כלל וממילא הוא שליו ורגוע^{קכט}. ופירושו אמונה הוא שמאמין שהכל מהקב"ה, כלומר שאין אני יכול לעשות שום דבר לבד, ורק הקב"ה לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואם כן אין אני יכול לעשות ולעזור לעצמי בשום דבר, ואם האדם מאמין בזה באמת לאמיתו, אין לו מה לדאוג כלל על עולם שאינו שלו ועל ענין שאינו שייך לו כלל. וכשאדם חי עפ"י האמונה הזו, והוא פועל בתוך ההרגשה שלו, להיות רגוע ושלו בהיותו סמוך על השי"ת כגמול עלי אמו, זהו ענין הבטחון. ומשל למה הדבר דומה, לתינוק החוזר מבית הספר לביתו ורוצה לאכול, והוא רואה שאין האוכל מוכן עבורו, אינו דואג על האוכל שלו מפני שיודע שאביו ואמו דואגים בשבילו, וכשרואה שאין לו אוכל, מיד הוא יוצא לחוץ ומשחק שם, ומנצל את זמנו, ואינו דואג מה יאכל, כי יודע שאין דאגה זו שייכת אליו כלל, שאין זה העסק שלו, וגם אינו מסוגל לעזור לעצמו בזה כלום ואפילו אם עובר הזמן ולא מגיע האוכל ה"ה נאנח רק באותו רגע מפני הכאב, אבל מיד הולך הלאה לשחק ואין לו ענין לשבת ולדאוג.

ובך אנו צריכים לעשות, שאם האדם רואה שלא טוב לו, למה ישב וידאג, כי מה יעזור לו שידאג, כשאין בידו מה לפעול, כי כל פעולות ההשתדלות

^{קכט} ובזה יש להבין הגמ' בשבת (דף פ"ח) בהוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא והיה ממעך אצבעותיו ע"י רגליו עד שהיה זב מהם דם ורבא לא היה מרגיש בזה, אמר לו אותו צדוקי עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו וכו' והשיב לו רבא אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם. ולכאו' צ"ב מה השיב בזה על שאלתו. ויל"פ כוונתו דעם ישראל שסומכים על הקב"ה ובוטחים בו, יכולים להפשיט את עצמם לגמרי מעניני העולם עד שאין מרגישים בצער גשמי שנעשה להם. משא"כ הצדוקי שאין לו השגה בדבר זה היה נדמה לו שזה נעשה מכח פזיזות.

שאנחנו עושים הוא רק משום גזירת הכתוב "בויעת אפך תאכל לחם", כלומר אחרי שפסקו וקבעו בשמים שיהי' לו פרנסה אז צריך לעשות פעולה והשתדלות לפרנסתו בכדי לעשות כלי לקבל בה השפע שרוצים להשפיע לו משמים. אבל אם לא פסקו עליו שיהיה לו פרנסה אם כן מה יעזור לו הפעולה, הרי פעולת ההשתדלות אינה יכולה לעזור לשנות את מה שנגזר עליו, רק אדרבה לפעמים אע"פ שנגזר לו פרנסה, אם הוא בוטח בפעולה עצמה, יכול להפסידו ע"י החטא הזה שפוגם באמונה. שחייבים אנו להאמין שהכל רק מה' ית' ולא מכח פעולת הטבע וכמבואר כל זה בספרי מוסר ובראשונים². ולכן אדם שהוא חזק באמונה

² והמאמין יודע כי ההשתדלות היחידה שכן יכולה להועיל הרי היא רק התפלה לפנות ולבקש מה' ית' אשר לו הכח והממשלה לעשות כרצונו, ולכן כן יעשה בכל דבר ודבר להשתדל בתפלה, וכמו שהיו נוהגין חסידים ואנשי מעשה וזקנות שלנו נשים הצדקניות בדורות הראשונים שלפני כל דבר ופעולה ותנועה קלה היו מקדימין תפלה קצרה (אפילו באידיש) שה' ית' יצליח פעולתם, מכיון שהיו חיים כ"כ עם אמונה מוחשית שאין שום כח ותנועה בלעדו ית' והיו כ"כ דבוקין בה' ית' כל רגע ולא היו שוכחין רגע ממנו ית'. ועיין בספר בניהו לבעל הבן איש חי שמפרש דזהו המכוון במה שאמרו חז"ל (ברכות כ"א, א') ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ע"ש. ויש לדעת שצריך להתפלל אפילו על דבר שיודע בודאי שכבר נגזר עליו השפע ההוא, בכ"ז לפעמים עדיין לא מגיע אליו מפני איזה מניעה (כמו קיטרוג וכדו') או שעדיין אין האדם מספיק ראוי לזה ואיננו כלי קיבול שיוכל לקבל, וכמו שיתבאר להלן בפרק זה.

וז"ל המאירי ברכות כ"ח: אדם צריך לחדש תפלה על כל דבר שהוא רואה בעצמו שהוא צריך בו לעזר אלוקי', ואז יתמיד מחשבתו בעבודת ה' באין פירוד, ואמר ע"ז החכם שהיה מתפלל בכניסתו לביהמ"ד שלא תארע תקלה ע"י הוראתו וביציאתו היה נותן הודאה, ע"כ. ועמ"כ ברבינו יונה על משלי (ג, ו) עה"כ בכל דרכיך דעהו וגו' וז"ל בכל פרטי מעשיך בכל דרך ופעולה, זכרהו והשב אל לבך כי אין לך כח ויכולת בפועל ההוא ואיננו בידיך רק ביד השם ותלה בו תקוותיך וציפיותיך לחסד ה'... וזה הענין נכבד מאד וע"י ההרגל הזה תקבל הנפש... אל הבטחון יעו"ש, הנה גילה לנו שבזה העצה יגיע האדם להשיג הבטחון בה'.

וכע"ז מובא בשם הר"ב מפרשיסחא עצה לכ"א להיות תמיד דבוק בה' ית' שירגיל את עצמו תמיד להתפלל ולבקש ממנו ית' על כל דבר מקטן ועד גדול בכל מקום שעומד

אין לו שום דאגה גשמית בשום פעם, רק עושה מה שעליו ושכיכלתו לעשות, ואין לו שום דאגה יותר מזה, וזהו ענין הבטחון^{קכז}.

ואפילו בשוק אם הוא מקום נקי יבקש מה' ית' ועי"ז יהיה תמיד דבוק בה' עכדה"ק, וכמ"כ אמר החזו"א לאחד, כיצד מגיעים לאמונה חושית? כל דבר שהינך זקוק לו, בקש אותו מהקב"ה. אם דרושות לך נעליים חדשות, עמוד בפינת החדר ואמור, "רבוננו של עולם, ראה נא את נעלי הקרועות ועזרני שאמצא בנקל נעליים טובות עבורי", וכך בכל דבר. ע"י זה תרגיל את עצמך להכיר ולהרגיש שהוא ית"ש הנותן לך הכל, כך רוכשים אמונה חושית.

ובספה"ק מובא שיש ענין אפילו להתפלל במחשבתו לבד, וא"כ אפילו כשנמצא בין אנשים ומטופל אתם שא"א לו להפנות ולהתפלל בפיו מ"מ באופן כזה בודאי יוכל להתפלל במחשבה עכ"פ, וכן במקום שיש חשש אי צניעות שאסור להתפלל בפה אבל הרהור הרי מותר במקום ערוה על כן יוכל ג"כ להתפלל במחשבה לבד (משא"כ במקום צואה וריח רע שאסור אפילו בהרהור). ובזה פירשנו פעם בס"ד הפסוק שאמר דוד המלך ע"ה ואני תפלה וגו' שדמהע"ה היה ל"כ דבוק באמונה בה' כתינוק היונק משדי אמו וכמ"ש דהמע"ה (במזמור קל"א) כגמל עלי אמו כגמול עלי נפשי, שבכל תנועה ותנועה היה מתפלל כנזכר, ונמצא שיום ולילה היה עסוק ואדוק בתפלה עד שנקרא כולו על שם התפלה ונעשה כחתיכה אחת עם התפלה וכנ"ל, וזה אומרו "ואני" כלומר כל כולי ומציאותי הוא תפלה וזהו "ואני תפלה".

^{קכז} וכמ"כ בס' דברי אליהו וז"ל שאלו לרבינו הגר"א איך יהיה הבטחון בה', אמר, כבר פירש לנו דוד המלך ע"ה אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי, פירוש כמו הגמול היונק משדי אמו כאשר יונק די שבעו, איננו דואג ושם על לבו אם יהיה לו מה לינק אחרי שעה או שתיים כאשר ירעב, כגמול הזה עלי נפשי שאינני דואג כלל על מחר, וז"ש דוד המלך (תהלים לב') מבטיחי על שדי אמי עכ"ל.ק. ועי' בפירוש רבינו יונה על משלי (ג', כ"ו) שהאריך מאד לבאר ענין הבטחון.

וכתב הגר"א על משלי (כ"ב, ט') שעיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישומו בטחונם בה' עכ"ל ולכאו' נראה כדבר מיוחד מאד ויל"פ דבריו דידוע מש"כ במסילת ישרים פ"א שהשלימות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך וזה עיקר התכלית, ומקורו טהור בזוה"ק וכ"כ הרמב"ם בפסד המורה ועוד ראשונים שתכלית כל הבריאה כדי שיגיע אדם לדביקות בה', והנה הדרגא הפשוטה של דביקות הוא שאדם חי תמיד עם ה' ואע"פ שעושה פעולות למלאות צרכיו ומשתדל עבוד מחייתו, בכל זאת הוא זוכר תמיד שאינו

וזהו שאמר דוד המלך ע"ה "כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי" [תהלים קל"א], פי' כמו שילד היונק מאמו הוא סומך לגמרי על אמו, ואינו שואל אולי האוכל של אמו אינו טוב עבורו, או לא בריא עבורו, רק הוא סומך לגמרי על אמו כי הוא יודע שאמו אוהבת אותו ונותנת לו את הטוב והמועיל בשבילו, כך הוא ג"כ ענין הביטחון, שיש לאדם לבטוח בהקב"ה ולסמוך עליו ולהאמין שמה שהקב"ה עושה בשבילי זהו הטוב והמועיל בשבילי, כי הקב"ה יודע מה טוב בשבילי יותר ממה שאני יודע, וכל מה שנצרך לי הקב"ה כבר יסדר ויזמין עבורי ובמעט השתדלות ינתן לי כל צרכי, ומה שאינו נותן לי הרי זה סימן שבאמת אינני צריך לזה ואין זה טובה בשבילי, וגם אין שום אדם יכול לחסר ממני או להצר לי כי אם בגזירת עליון, נמצא שאין מה לדאוג על הגשמיות, כיון שיש לנו פמרון ואבא בשמים והוא דואג בשבילינו ומשגיח עלינו ונותן לנו רק מה שטוב ומועיל בשבילינו.

נמצינו למידין שאם יש לאדם בלבו אמונה ובטחון, הוא מסיר ע"י זה מעליו את כל הדאגות והמרדוּת שיש לו, וכל מיני מחלות עצבים, וכל מיני דכאון, ובלבד שיכין את לבו להקב"ה ויסמוך בבטחון עליו, ואז יוכל להיות שש ושמח כל הימים.

ולכן התביעה עלינו מדוע נסבול כל כך, כי אנחנו סובלים בעוה"ו, ממש יום ולילה לא ישבותו, ולמה נצטרך לסבול כל כך וכלשון חז"ל (יומא עב ע"ב) "למה תירתון תרתי גיהנום" כלומר לירש ב' פעמים גיהנום בעה"ב וגם בעוה"ז כי הלא אנחנו בעצמינו הגורמים לזה, בזה שאנחנו כדאגה וצער ומתח מפני שחסר לנו באמונה ובטחון, הלא יש לנו עצה קלה להקל מעלינו את הסבל ע"י שנדבק את לבנו להקב"ה באמונה ובטחון וזה יהפוך אותנו לאנשים אחרים, שנהיה אנשים מאושרים, ככתוב (תהלים קכח) אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו,

---

פועל כלום רק שעושה פעולה שעל ידה יברכהו השם ויצליח דרכו אם כך תהיה רצונו יתברך, וע"י כן אינו דואג מאומה וסומך על הש"ת, אשר זהו ענין הבטחון, ונמצא שהבטחון והדביקות שלובים זה בזה ועולים לקנה אחד.

ר"ל בדרכי ה' באמונה ובטחון, ואיך מגיע לזה, על ידי יגיע כפיך, כלומר ע"י הבחירה שלך בעבודה שלך שתעבד את הלב שלך לכטוח ולהאמין בהקב"ה, ומסיים הפסוק שעי"ז אתה גורם לעצמך שיהיה אשריך בעוה"ז, וגם יהיה טוב לך לעוה"ב, כלומר שתקבל על זה גם שכר בעוה"ב (במקום שהיו דנים אותך בעוה"ב על זה שלא היית חי בטחון בה' וגרמת לך צער כחינם) ויהיה אשריך בעוה"ז וגם טוב לך בעולם הבא.

והנה כתיב "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו" (ירמיה ז' ה) הפסוק אומר שארור הגבר שמאמין בכח של עצמו. ובאמת כשנתבונן בדבר נראה שאדם שבטוח בעצמו ובכוחו הוא במציאות במצב של ארור ולא מאושר, כי כשאדם מאמין בכח של עצמו אזי בכל חייו אין לו מנוחה אפילו רגע אחת, וכמ"ש במדרש פנחס להרה"ק ר' פנחס מקוריין, לפרש מאמר חז"ל קב"ש"רשעים מלאים חרטה" שלכאורה קשה אם הרשעים מתחרטים אם כן הם צדיקים, דהא איתא בגמ' (עי' קידושין מ"ט ע"ב) דהמהרהר בתשובה הוא צדיק גמור, וכיאר שאין הכונה שמתחרטים על מעשים הלא טובים אלא הכונה שבכל דבר שהרשע עושה הוא מתחרט ואומר אם הייתי עושה אחרת הייתי מצליח יותר, ומכיון שכל רגע הוא מתחרט אין לו מנוחה בעוה"ז.

אבל מי שיש לו אמונה ובטחון אין לו על מה להתחרט ולהתאונן כי הוא מאמין ובוטח שהכל מושגח מה' ית' במה יצליח ובמה יפסיד, וכן הוא בכל הענינים הגשמיים שלו כי אינם תלויים כלל בבחירת האדם. אבל על מה יש כן לאדם להתאונן ולהצטער, על מה שהוא תלוי בבחירתו ונכשל בבחירתו ח"ו, והוא מה שאומר הפסוק (איכה ג. לט) "מה יתאונן האדם חי, גבר על חטאיו", פירוש שרק על ענין אחד יש לו לאדם להתחרט והוא "גבר על חטאיו", אבל לא

קכט עי' בספה"ק (שבט מוסר פכ"ה ובתניא פ"א וכן בעוד ספה"ק) שמביאים מאחז"ל הזה ועי' בכמ"כ מהמגיהים שהתלבטו בזה למצוא מאמר חז"ל בלשון הזה, ויש שציינו להגמ' (נדרים ט ע"א) שמתוך הסוגיא שם משמע קצת דבר כזה, ויש שציינו הגמ' עירובין י"ט ע"א עיי"ש.

יותר, ועל גשמיות אין מה להתאונן, שאין זה משנה אם עשה האדם כך וכך או אם לא עשה, וזהו האמונה.

וזה נכלל ג"כ במש"כ הרמ"א ז"ל (צ"ח, א') שקודם התפלה יתבונן בגדלות ה' ובשפלות האדם, שעיי"ז יגיע להרגשה של ביטול העצמיות כלפי השי"ת, וירגיש שכל כוחו מגיע לו רק ממנו יתברך, ושאינו לו כלום מעצמו. ועיי"ז הוא נעשה כלי מוכן וראוי להשראת השכינה הקדושה כמש"כ (ישעיה נז ט"ו) "ואת דכא ושפל רוח" וכדרשת חז"ל (סוטה ה' ע"א) עיי"ש. אבל כל זמן שהאדם מרגיש את כוחו ויכולתו ואינו מבטל עצמו להשי"ת קשה לו להתרכז בתפלה. שהרי אינו יכול להסיח דעת מהגשמיות ומכל הראגות והטרדות והעסקים שלו. ובע"כ הוא קשור ודבוק בפעולות הגוף והטבע, מפני שבתוך הלב הוא חושב שבו תלוי הכל ושההצלחה תלויה בפעולותיו ותחבולותיו. ועיי"כ הוא מרגיש כאנוס שאינו יכול להסיח דעת ולהתנתק מכל עסקיו ומעניני החומר. ובמחשבות אלו הרי הוא מרחיק את השי"ת רחוק מלבו וכליותיו, ואיך יוכל להתקרב להשי"ת בתפלה ולדבקה בו.

אבל אם יתחזק באמונת האמת שאין בכוחו להשיג כלום לעצמו ושהכל מושגת מהשי"ת בהשגחה עליונה, והוא יתברך מנהל את כל הענינים על הצד היותר טוב, ושום השתדלות שבעולם לא יוכל להועיל שום הצלחה כי אם בעזרתו ית"ש, והכל תלוי בו, ובידו הכל, ויסמוך וישען עליו ית' ויבטח בו, אז יוכל לנתק עצמו ולהסיח דעת מכל עניני העולם, ולקשר את לבו באמת ליוצר כל היצורים. ובוזה מבואר ג"כ מה שאומרים בתחילת התפלה מה כוחנו ומה גבורתנו, הלא כל הגבורים כאין וכו', מפני שזהו ההקדמה לתפלה שאדם יתיאש מלסמוך על דרך הטבע ויאמין באמת שרק ממנו ית' יכול לקבל הכל.

ד

ואין להקשות א"כ שאדם מאמין שהכל לטובתו, מה טעם יש להתפלל לשנות מצבו. כי אע"פ שכל מה שנראה שהוא רעה הוא לטובה באמת, בכל זאת

מצוה להתפלל על כל צרה גשמית מפני שרצונו ית' שנבקש ממנו, ושעל ידי התפלה נזכה לקבל את הטובה הזאת בדרך יותר קלה (כמו האב המסור לבנו ואוהבו שרוצה להקל על רפואת בנו אע"פ שטוב לו הרפואה בכ"ז רוצה שיהיה באופן יותר קל) ובזכות התפלה יכול להשתנות לאופן אחר יותר קל^{קכ}.

ועוד ענין יש בזה שרצונו ית' הוא שנתפלל על כל דבר ודבר אפילו על דבר שכבר נגזר עלינו לטובה, בכ"ז יתכן שיתעכב מלהגיע אלינו עד שנתפלל עליה כי כך גזרה חכמתו ית', (וכעין מה שמוזכר גבי האבות הקדושים שהיו עקורים מלהוליד מפני שהקב"ה התאוה לתפלתן), וכמש"כ בפסוק (בראשית ב' ה') שנמנעו הגשמים לרדת עד שנברא האדם והתפלל עליהן (ועי"ז יכיר במוכתן ויודה לה' ע"ז, שזה תכלית בריאת העולם וכמבואר בחז"ל הובא ברש"י שם).

ובן כתב בספר העיקרים במאמר ד' פי"ח וז"ל (ברילוג קצת) השפעות העליונות יושפעו על המקבל בהיותו במדרגה ידועה והכנה ידועה לקבלם, ואם לא יכין האדם עצמו לקבל השפע ההוא הנה הוא מונע הטוב מעצמו, וכו' שכשנגזר על האדם טוב מה, הנה הוא נגזר עליו במדרגה ידועה מכשרון המעשה וכו', וכן כשנגזר עליו רע מה, הנה הוא נגזר בהיותו במדרגה ידועה מהרוע, או בהכנה ידועה, וכשנשתנה המדרגה ההיא או ההכנה ההיא, תשתנה הגזירה בהכרח

^{קכ} וכמו שנתבאר לעיל בפרק ה' שע"י התפלה האדם משתנה ונעשה כאדם אחר, כי על ידה הוא מתעלה למדרגה אחרת ונעשה כפנים חדשות. ועל כן יתכן שע"י התפלה ישתנה כל דינו, ולא יצטרך עוד לכל כך יסורים כדי לזככו, שכבר פעל התיקון ונעשה הזיכוך ע"י התפלה. ועד"ז מבאר המב"ט (שער התפלה סוף פ"ב) מה שאמרו חז"ל שאם לא נענה בתפלתו יחזור ויתפלל, ולא נחשב כחציפות כלפי שמיא, מפני שאין מטרת התפלה לפעול בקשתו, רק לזכך את לבו, ועי"כ ממילא יוכל לחול שינוי בדינו. ועכ"פ מבואר היטב ענין התפלה שאע"פ שכל צער שנגזר עליו הכל לטובתו, בכל זאת יש לאדם להתפלל כדי לחדש מצבו, שע"כ ישתנה דינו ויתהפך לרחמים מגולים, ולא יצטרך עוד לכעס ומכאובים, וזהו שכ' גבי חנה (שמואל א' פ"א י"ב) ויהי כי הרבתה להתפלל ור"ל שע"י ריבוי ההכנעה והזיכוך שנעשה ע"י ריבוי התפלה, נתחדש מצבה ונתבטל הגזירה, ועי"כ זכתה להפקד בבנים. ועי' בהמשך באות זה מש"כ בשם ספר העיקרים.

למוב או לרע... וע"ז הדרך הוא מבואר שתועיל התפלה שיוכן המתפלל לקבל השפע הטוב או לכטל ממנו הרע הנגזר עליו. להיותו משתנה ממדרגת הרוע שיהיה בה. ואין להקשות ולומר איך ישתנה רצון השי"ת ע"י התפלה, שכך היה רצון השי"ת מתחלה שיתקיים הגזירה בהיותו באותה מדרגה ואותה הכנה ואם תשתנה ההכנה תשתנה הגזירה עכ"ד. היוצא מדבריו שאפילו כשהדבר כבר נגזר עליו בכ"ז נמנע הדבר ממנו אם לא יתפלל, משום שהתפלה הוא תנאי לקבלת השפע. וכן מבואר ברמח"ל בדרך ה' (ח"ד פ"ה) הובא לעיל (בפ"ה אות ב') בהערה ק"ח ד"ה ועמש"כ בעל העקרים^{ק"ד}.

וביאור הדבר דהנה ידוע שכל שפע שיורד מהעולם העליון צריך כלי לקבל השפע, וכמו במשל הגשמי אם מבטיחים לעני שיתנו לו עשירות, וכשבאים ונותנים לו אין לו הכלי והנרתיק לקבל, אזי הכל נופל החוצה. כך גם בכל שפע מן השמים המוכן עבור האדם אם אינו מכין כלי לזה, אזי אף אם יורד השפע למטה ילך הכל לאיבוד ח"ו, ולא יקבל התועלת מזה. וכמו שמצינו בגמ' (ר"ה י"ז ב') שאם נגזר בר"ה שירד אותו השנה גשמים מרובין ולבסוף חטאו, אי אפשר לפחות מהן שכבר נגזרה גזירה של ריבוי גשמים, אלא הקב"ה מורידן שלא בזמנם או ע"ג קרקע שאינה צריכה להן. נמצא שהשפע יורד אבל אין מזה פירות שיגיע לאדם טובה מהן, כך גם בהעדר הכלי יפסיד השפע. ועוד מבואר בספה"ק שכל שפע משתנה לפי הכלי, וכמו במשל הגשמי כששופכים מים לתוך כלי, אזי אם הכלי עגול המים עומדים בעיגול, ואם הכלי מרובע יעמדו

^{ק"ד} עיין בספה"ק בני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ח' אות ח') שכתב וז"ל הנה חקרו הקדמונים איך אפ"ל שתהיה התפלה פועלת נמצא שיש ח"ו שינוי רצון, קודם התפלה היה הרצון באופן כזה, ואח"כ ע"י התפלה נשתנה הרצון, הנה כתבו ע"ז תלמידי הבעש"ט להיות ע"י התפלה נתדבק האדם במקום אחר יותר גבוה ונהפך לאיש אחר, והגם שנגזרה הגזירה על אותו האיש הנה בהתפללו אל ה' הו"ה ב"ה המהווה כל היות הנה נתדבק במקום יותר גבוה ונתהווה להויה אחרת, ואין כאן שינוי רצון כי על אותה ההויה שהוא כעת לא נגזרה הגזירה עכ"ל. (וכע"ז כתב בנועם אלימלך בליקוטי שושנה ד"ה שירו לה' שיר חדש יע"ש, והובא לעיל בפ"ד אות א' בהערה צ"ה יעו"ש).

המים בריבוע, כך גם השפע משתנה כפי הכלי, ולכן אפילו שיש כבר לאדם כלי, מ"מ עדיין הענין משתנה לפי צורת הכלי.

והנה הכנת הכלי נעשה ע"י תפלה, שבזה האדם מכשיר את עצמו לקבל השפע הטוב. מפני שהתפלה מכפר ומנקה את האדם מכל סיגיו, ובכך הוא נעשה מוכשר לקבל השפע. [והיינו שע"י התפלה נעשה פנימיות הכלי, ומהפעולה של השתדלות נעשה חיצוניות הכלי. ומי שזוכה נעשה מתפלתו גם חיצוניות הכלי, ואז א"צ כבר שום פעולה, וזה דרגת הצדיקים ובני עליה שזוכים לזה]. ולכן חייב אדם להתפלל כל יום על מזונו אע"פ שפרנסתו מצויה, וכן על כל הדברים שיש לאדם בין כך, מפני שכל יום מתחדש השפע ועל האדם להכין הכלי לקבלה. הן בענינים גשמיים והן בענינים רוחניים כגון שיהיה לו סייעתא דשמיא והצלחה בלימודו ושירגיש הטעם והמתיקות שבתורה"ק. וכמו שאנו מתפללים ומבקשים בכל יום והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו.

ועוד שאפילו כבר יש לו כלי לקבל השפע הטוב, מ"מ באיזה אופן יקבלנו וכמה תועלת יהיה לו מזה עדיין תלוי באופן וצורת הכלי, וכפי שיעור צחצוח הכלי. ועל כן צריך להקדים התפלה, שע"י התפלה הוא מייצר כלי חדש ונקי שע"י שיקבלו בכלי כזה יהיה בו יותר ברכה משאם היה מקבלו בהכלי שכבר היה מוכן לו. ויחזיק מעמד אצלו לעתיד ולא ישלום בו שום נזק ועין הרע וכדומה. ולדוגמא שלפעמים מתברך האדם בעשירות והשפעה גשמית אבל יש עושר השמור לבעליו לרעתו ח"ו, שיוכל להזיק לו ולהוריד אותו ברוחניות ויצא שכרו בהפסדו. וזה מפני שלא הכין כלי ראוי לקבל השפע באופן מושלם שלא יולד מזה שום נזק, אבל ע"י התפלה בידו לשנות צורת הכלי שע"כ יהיה העושר שמור לבעליו לטובתו שלא יצא מזה שום נזק.

ולאור כ"ז יש להבין מ"ש חז"ל (ב"ר לג, ג) שהרשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין, ולכאורה למה יהיה כך שורת הדין שניתן להם כח ורשות להפוך הרחמים לדין. אבל הביאור דכיון שהכנת הכלי לקבל השפע הוא ענין

התלוי בבחירת האדם שעליו להכין את הכלי, וסידר הקב"ה כך שהכלי קובע את הצורה. ולכן אם הכלי הוא רע התוצאה היא ג"כ רע, אע"פ שהשפע בשורשו הוא טוב וכמש"כ (איכה ג' לח) מפי עליון לא תצא הרעות. (יעו"ש ברש"י בשם דרשת חז"ל).

ולכן מבואר בפסוק שהגאולה תלויה בתפלה, וכמש"כ (ישעיהו כא, יב) אמר שומר אתה בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו. וכ"כ (הושע ג,ה) ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם ועלו לציון מושיעים. כי אע"פ שעצם הגאולה מובטחת לנו מ"מ אופן הגאולה תלוי בתפלה. כי מבואר בזה"ק שיש כמה בחי' איך יופיע הגאולה השלימה, שאם יזכו יתגלה בצורה של מלאך היוורד מן השמים וכמש"כ דרך כוכב מיעקב, ואם לא יהיו ראויים יהיה רק כמו שליט בבחי' עני ורוכב על חמור. (ועי' באוה"ח הק' עה"פ כנס ביין לבושו, בראשית מט, יא) ולכאורה א"כ אם יש הרבה רשעים בכלל ישראל, האם מפני זה יהיה כל הגאולה בדרגא נמוכה ח"ו. אבל נראה דהגאולה באמת יכול בו את כל האופנים כולם שנזכרו בפסוקים ובזוהר ובגמ'. אבל יתגלה לכל אחד לפי דרגתו כפי מה שהוא ראוי וכפי ההכנה שהוא הכין את עצמו, וכפי התפלה שהוא מתפלל על זה הוא מכין לעצמו את הכלי הנצרך לזה, [וכמוכן בצירוף מעשיו הטובים שיהא ראוי לזה]. באופן זה יזכה לקבל פני משיח. וע"ז אנו מתפללין שתהיה הגאולה באופן היותר נעלה, ושיתגלה לנו באופן זה כלומר שאנו נהיה ראויים לזה. ויראו עינינו וישמח לבנו בהתגלות כבוד ה' בעגלא ובזמן קריב^{ק"ה}.

ומבואר בספה"ק דכמו שביציאת מצרים נשאר רק מתי מעט שזכו לצאת וכמש"כ (שמות יג, יח) וחמשים עלו בני מארץ מצרים, ודרשו רבותינו (מכילתא שם) שרק אחד מחמישים יצאו, כמו"כ בהגאולה השלימה רק מתי מעט יזכו לראות בנחמת ציון וירושלים והרשעים לא ישארו כלל. וגם אותם שאינם

^{ק"ה} וראה לקמן בפרק י"ד אות א' בהערה רל"ח שנתבאר בהרחבה גודל חובתינו לבקש ולהעתיר על הגאולה.

רשעים ידונו כל אחד ואחד אם הוא ראוי להתקיים, ובאיזה אופן ואיזה דרגא
יוכל להתקיים ולקבל את הגאולה. ועל כן צריכים אנו להתכונן היטב ולדקדק
יותר במעשינו כדי שנהיה ראויים לזה. אכי"ר.

* * *

פרק ט

בו יבואר: א) הדרך להכין את הלב לתפלה. ב) עצות ודרכים להקל על ענין הכוונה בתפלה.

א

ועתה נבוא להרחיב הדיבור בענין "הכוונה בתפלה", הנה מודעת זאת לכל אשר מצות התפלה אינה כשאר מצוות שעיקרם במעשה או דיבור אלא עיקר מהותה וענינה היא כוונת הלב כמו שאמרו חז"ל (תענית דף ב') איזהו עבודה שבלב זו תפלה. אשר מוכח מזה שמצוה זו עיקרה בלב וכמש"כ המבי"ט (בספרו ב"א שער התפלה פ"ג) ע"ש, וכן פסק הרמב"ם (פ"ד מתפלה המ"ו) וז"ל כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה וכו' מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו עכ"ל (ועי' בשו"ע סי' צ"ח ס"ב בזה).

וידועים בזה דברי החובת הלבבות (שער השבה"נ פ"ג אות ט') שאם האדם מתפלל רק בלשונו ולבו מהרהר באותה שעה בדברים אחרים, אזי תפלתו דומה לגוף בלי נשמה ולקליפה בלי הפרי, וע"ז אמר הכתוב (ישעיה כ"ט, י"ג) יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני וגו'. ויותר מזה כתב הרמב"ם (בסוף ספר המורה) וז"ל, אם כשתתפלל בתנועות שפתיך ואתה מסיב פניך אל הקיר ומחשב במקחך ובממכרך לא תחשוב שהתפללת וכו' ע"כ, הרי יוצא לנו מדבריהם שאם לא כיון האדם בתפלתו אינו נחשב שהתפלל כלל, אע"פ שאינו חייב לחזור ולהתפלל אם כוון על כל פנים בברכה ראשונה, ובזמן הזה אפילו בשלא כוון גם בזה מקילין שלא מחייבין אותו בדיעבד לחזור ולהתפלל עי' שו"ע (או"ח סי' ק"א ס"א), בכ"ז יצטרך לתת דין וחשבון ויש עונש ח"ו על כל ברכה ועל כל תיבה, (וכמש"כ המאירי ברכות סוף פ"ד ע"ש) ומכל שכן על כל הזכרת השם שלא כוון בהם כראוי, אם לא התאמץ כפי כחו בזה, כמבואר כ"ז בספה"ק. ועוד שסוף סוף מפיסד כל הרוחניות וההתעלות שהתפלה בכונה מרימה את האדם ומקרבת אותו לה' ית', כי כל הריווח בגשמיות וברוחניות (המבואר לעיל) לא יושג באופן זה.

וגם איך תתקבל תפלתו ותפעול בקשתו אם לא נחשב כאמת שהתפלל ובקש ממש כפי מה שכתב הרמב"ם.

ולאור כל זה רבים מתחבטים מאד איך מצינו ידינו ורגלינו ואיך נוכל לעמוד בקשרי המלחמה לכיין כראוי, ובאמת הוא מלחמה כבדה עד מאד, ולכן ננסה להרחיב קצת הדיבור בענין הכוונה בתפלה לחזק ברכיים כושלות שיוכלו לעמוד כנגד כל המניעות של היצה"ר, ולהביא בזה עצות ודרכים המועילות לענין הזה בס"ד.

הנה כדי להבין הענין למה זה כ"כ קשה לכיין אזכיר מה שראיתי בשם בעל עמרת צבי מזידטשוב זי"ע^{ק"י}, פירוש יפה על מה שמוכא בתוס' (במס' ראש השנה מ"ז ע"ב ד"ה ועיין תפלה) בשם הירושלמי (ברכות פ"ב ה"ד דף י"ז ב'), על עיון תפלה, א"ר חייא רבא מן ימי לא כוונת אלא חד זמן בעית מכוונת וכו', פירוש מימי לא כוונתי בתפלתי חוץ מפעם אחת שניסיתי לכוון וכו' (ועיי"ש המשך דברי הירושלמי), והמפרשים האריכו לפרש מאמר זה, דהאיך אפשר לומר שמימיו לא כיוון בתפלה רק פעם אחת. והחת"ס כבר ביאר בזה כמה פירושים, והרר"צ מזידטשוב בעל עמ"צ מפרש שכשאדם מדבר איזה דבר עם חבירו אינו צריך להשים לב ולכוון מחשבתו למה שהוא מוציא מפיו, ושום אדם לא צריך לכיין על מה שברצונו לדבר, ואעפ"כ יוצאים הדברים כהוגן, ואין לך אדם שיוציא דברים מפיו שלא ידע מה שהוא רוצה לומר, ואם כן תמוה למה בתפלה קשה כ"כ לכיין במילים שמוציא מפיו, אלא התשובה לזה היא, שכאשר אין הדברים יוצאים מהלב, ואין לו הרגש במה שהוא אומר אלא הוא אומר את המילים בפיו בלי שום הרגשה, אז קשה לו לכוון, שהרי אין שייכות בין המחשבה לדיבור, ולכן צריך להתאמץ ולקשר את המחשבה ולהכניסם בתוך המילים שכבר נאמרו וזה קשה לפי הטבע^{ק"י}. משא"כ אם יתפלל מתוך הלב אז ממילא יצאו הדברים

^{ק"י} והוא בספרו פרי קודש הילולים.

^{ק"י} וי"ל בדרך צחות שאם הדברים שאומר, הם בלי כונה כשיוציאים מפיו, באים בשמים תחילה התיבות שיצאו מפיו ואחר הפסק זמן אחר שיצאו התיבות מפיו מגיע גם

שהוא מדבר בכוונה, כמו שאר הדברים שאדם מדבר עם חברו שאינו זקוק למאמץ בכדי לכוין במה שמוציא מפיו.

ובזה מפרש העט"צ דברי הירושלמי, א"ר חייא רבא מעולם לא כוונתי, פי' שמעולם לא הייתי צריך לצמצם מחשבתי כדי לכוין בתפלה, כי התפלל כל ימיו מתוך הלב והיו יוצאים הדברים בכוונה מעצמם כמו שאר הדברים שהאדם מדבר עם חברו, ולא שייך לומר ע"ז "שמכוון" כאילו שצריך לשים לב לכוון, רק פעם אחת היה לו שנצרך לכוון בתפלה, מפני איזה מירדא שהיה לו, ואז הרגיש את המלחמה שיש בכוונת התפלה, עד שהתבלבל כדאי' שם [ואפשר שמן השמים הסיבו לו שיהיה לו מירדא כדי שידע אך הנסיון גדול בענין זה, כדי שידע לדון לכף זכות את כל האנשים שיש להם מלחמה בזה, ודופקים את ראשם בקיר כדי שיוכלו לומר תיבה אחת בכוונה, ויתפלל עליהם שירחמו עליהם משמים שיוכלו להתפלל ולפני שהיה לו זה הנסיון, לא היה שייך כ"כ שיבין את זה].

היוצא לנו מזה שזהו סוד הענין בכוונת התפלה, שאם הדברים יוצאים מתוך הלב אין לאדם שום מלחמה ומאמץ לכוון בתפלה, ואם כן עיקר העצה לכוונת התפלה הוא ע"י "הכנת הלב" לתפלה, וזה ע"י שיתבונן היטב איך שהוא עומד לפני ממה"מ הקב"ה "ויקבע בלבו אמתת הדבר איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא ית"ש מאזין לו ומקשיב לדבריו"- (לשון המס"י פי"ט)^{ק"י}, וע"י ההתבוננות הזו ממילא יקל עליו מאד כל ענין הכונה במשך התפלה, ועל זה צריך להיות עיקר המלחמה ועיקר ההתאמצות להכין את הלב ולכוננו. (ובודאי שצריכים גם להתאמץ לכוין, אבל לא זהו

הכוונה, ואם כן יש עבודה קשה בשמים לחבר את המחשבה [שבאה באחרונה] עם המילים [שבאו לפני כן], נמצא שהוא גורם עבודה קשה בשמים, ולא כל המלאכים רוצים להתייחס לכאלו תפילות, ובפרט אם עושה כן יום יום, המלאכים כבר עייפים ממנו כביכול ואינם רוצים לעזור לו.

^{ק"י} א.ה. ע"י בספר שערים בתפלה עמוד ק"ג שכתב בזה ציור נפלא לקרב הדברים אל הלב.

עיקר המכוון רק עיקר ההתאמצות שצריכה להיות הוא על הלב להכניח ולהכשירה לפני התפלה). לכן במקום להתייגע ולהתעייף כ"כ בשעת התפלה כדי לכוון, טוב יותר שיתבונן האדם קצת לפני התפלה ויכין את לבו, ואז יהיה "תכין לבם" תקשיב אונך", והתפלה ילך לו בנקל^{קט}.

וייש לפרש כזה דברי התוספתא המוזכר בגמ' שם (ברכות ל"א) המתפלל צריך שיכוין את לבו (לשמים)^{קפ} אבא שאול אומר סימן לדבר תכין לבם תקשיב אונך ע"כ, וי"ל דכונת הברייתא לחרש שלא מספיק שיכוין פירוש המילות, אלא צריך דוקא לכוין "לבו" כלומר להיות עם הרגש הלב ומפני זה נקרא כונת "הלב" לא כונת המוח, וע"ז מביא אבא שאול הפסוק שכתוב "תכין לבם" כלומר שצריך להכין הלב, כי כדי שיכוין עם הרגש הלב כראוי, לזה צריך להכין את

---

^{קט} וכדי לדעת החשיבות של הכנת הלב לפני התפלה, כדאי להזכיר לשון ספר העיקרים (מאמר ד' פרק י"ז) וז"ל "והיה טרם יקראו ואני אענה" (ישעיה ס"ב) כלומר כשיכין הכוח השכלי עצמו להתפלל או להיכנע ולהתענות טרם שיעשה התפלה והתענית בפועל אני אענה, ובעוד הם מדברים לעשות התפלה והתענית אני אשמע ואפילו קודם שהתפללו בפועל עכ"ל, ומזה חיזוק גדול לאלו שמנסים ומשתדלים לאיזה דבר טוב בין אם זה תפלה או איזה מצוה אחרת, אפילו אם לא יצא לפועל, בכ"ז עצם ההתאמצות כפי מיטב כוחם הרי זה כבר פועל בשמים, ומכש"כ המנסים לארגן דברים בציבור שעסק ההשתדלות כבר יש בה כח זכות הרבים ועכ"פ בודאי שפועל קצת מעין הזכות מהענין שהשתדלו עליו. ונע"י ג"כ בספר רוח חיים על מס' אבות בתחילת הספר במשנת כל ישראל, שכתב ידוע כי בעת יעלה על רעיוני איש לעשות מצוה נעשה רישומו למעלה ומתעורר עליו אור מקיף מהקדושה וסוכך באברתו והאדם בתוך וכו' ע"ש, וכו"ה בספרו נפש החיים שער א' פ"ו בהג"ה, ובפי"ב ע"ש.]. א.ה. ועי' בספר כתבי רשומות להגאון ר' מרדכי לייב צוקרמן זצ"ל שכתב כדי להוציא מחשבות זרות מהראש בתפלה, צריך להוציא אותם מהראש קודם התפלה, וזה על ידי שמגיעים רבע שעה קודם התפלה ומתבונן לפני מי עומד עתה להתפלל וכמה גדולה הזכות וההזדמנות שיש לפניו עתה להתפלל לפני ה' ויסיח דעתו מכל דאגותיו עד שהראש יהא פנוי מכל דבר אחר, וזהו ההכנה הראשונה שצריך לעשות קודם התפלה עכתו"ד. וראה עוד מה שנתבאר בענין זה לעיל סוף פ"ד.

^{קפ} בגמ' שלנו איתא תיבת לשמים, ובתוספתא כתוב בלי זה אלא צריך שיכוין לבו וכו'.

לבו מתחילה, ולעורר הרגשיו ע"י לימוד והתבוננות בענינים המעוררים את הרגשת הלב, ולפעמים מספיק ההכנה כמה שיטהר לבו מדברים אחרים ומעניני עוה"ז וכדו' שע"ז יהא לבו פנוי להרוחניות ואז כבר יתעורר רגשיו לבו מעצמו כי באמת קרוב הדבר "לפנימיות" לבו, אלא שהמרדות והדאגות שהלב תפוס בהם הם מכסים ומונעים את הרגשת הלב.

וכמו"כ י"ל בהמשך הגמ' שם אמר ר' המנונא וכו' וחנה מדברת על לבה מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו, ויל"פ ג"כ שכונתו ללמוד ממה שכתוב "על לבה" שהדברים שהתפללה עליהם היו דברים שהיו מונחים לה על הלב כלומר מקודם, ויצא הבקשה מעל הלב וזה הכוונה הרצויה ומבוקשת, ולמדנו מזה שלא מספיק שבשעה שמתפלל הבקשה, מכוון גם בלבו מה שאומר, אלא צריך להיות שיצאו הדברים מתוך לבו.

ובזה מיושב למה צריכים כל הלימודים האלו ולא די במש"כ ולעבדו בכל לבבכם שקאי על מצות תפלה כמו שאמרו במס' תענית (ב ע"א) [וכמו שדייקו בספרי מוסר שמוכח מזה שהאבר שצריכין לקיים בו מצות התפלה הוא הלב, וגם הסמ"ק ז"ל מונה מצות התפלה במצוות התלויות בלב וכ"ה בחרדים (פ"ט אות י"ז)]. אבל לפי המבואר א"ש כי אם נלמד מזה היה מספיק שיהיה עכ"פ המחשבה בלב בשעת התפלה, ולכן מוכיח מפסוקים אלו שצריך להיות נובע ממש "מתוך הלב" ע"י הכנה שהכין את הלב קודם לכן וכמו שנתבאר בס"ד. ולפי מה שנתבאר כאן י"ל שזה הפרט אינו לעיכובא, דיתכן שעצם המצוה יוצא יד"ח אפילו אם רק מכוין כונת הלב בשעת התפלה כדמשמע מהפסוק בכל לבבכם^{קפ} אבל הגמ' כאן רק מוסיפה ללמוד מדברי קבלה איך תהיה התפלה מהודרת ובשלימות ועל האדם ג"כ להשתדל כמה שיכול שכן תהי' תפלתו בדרגה המהודרת, שזה א"א אלא ע"י הכנה דוקא וכנ"ל, וזה

^{קפ} וכמו שנתבאר לעיל באריכות שע"י דביקות בתיבות התפלה, התפלה עצמה תעלה את האדם למדרגה הנזכרת לאט לאט.

מדריגת חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת קודם התפלה כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים (כדתנן ברכות דף ל ע"ב). ועל דבר זה צריכין ג"כ להתפלל שה' ית' יכין את לבו, וכמו"ש רבינו יונה שלכן כתיב "תכין" לבם שמבקשים שהשי"ת יכין את לבנו^{קסב}.

ב

ובאמת הכנת הלב לתפלה הוא חיוב על כאו"א וכמוש"כ הרמב"ם (הל' תפלה פ"ד הט"ז) וז"ל כיצד היא הכונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה לפיכך צריך לישב מעט לפני התפלה כדי לכוון את לבו, ואח"כ יתפלל בנחת ובתחנונים, ע"כ. וכן הוא בשו"ע סי' צח ס"א ע"ש, ומבואר שם בסי' צ"ג ס"א (ובמ"ב שם) שעל כ"א יש חיוב לשהות עכ"פ מעט קודם התפלה כדי שיכוין את לבו.

ואיתא במדרש תנחומא (פרשת חיי שרה), שאם האדם מכין את לבו, תפלתו מתקבלת כמו"ש "תכין לבם"^{קסג} תקשיב אזניך", ע"כ. (וכ"כ רש"י ברכות ל"א. אם תכין לבם אז תקשיב אזניך). ועד"ז יל"פ מה שאמרו חז"ל^{קסד} דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, שמתפרשים הדברים גם כן לגבי התפלה, שאם התפלה יוצאת מן הלב של האדם ע"י שהכין את לבו, אז המילים עולים עד לב

---

^{קסב} וכדאי להזכיר בזה לשון קדשו של הב"ח (א"ח סי' צ"ח) וז"ל נראה דהא דאמר סימן לדבר הוא לפי דקרא משמע דאין ביד האדם לכוין לבו לשמים שהרי אמר תכין לבם, דמשמע אם תכין לבם אז תקשיב אזניך כדפירש"י, אלמא דביד הקב"ה הוא להכין לבבם שיכוונו בתפלה, ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לכוין את לבו, אפ"ה סימן לדבר הוא שיתעורר האדם ויסכים בדעתו לכוין כי אז ודאי הקב"ה עוזרו, כי הבא ליטהר מסייעין לו מן השמים עכ"ל.

^{קסג} עי' ר' יונה ברכות ריש פ' אין עומדין שכת' עיקר הפסוק לא בא על כוונת אמירת התפלה אלא על כונת טהרת הלב (מעבירות ומתענוגי העוה"ז כ"ה לשון ר' יונה שם)

^{קסד} בש"ס לא נמצא לשון זה, אבל הובא בקדמונים ז"ל.

השמים^{קסח}, והיינו אם "תכין לבם" או "תקשיב אזנך" שהתפלה מתקבלת מיד בשמים^{קסז}.

והדרך הפשוט להכין את לבו הוא להתיישב לפני התפלה ולחשוב שהוא עומד עתה לגשת לפני מלך מלכי המלכים לבקש ולשפוך את לבו על כל צרכיו וכל המעיק לו, וכל דאגותיו שבלבו שהוא תפוס עמהם יום ולילה ומשתדל ומחפש עצות איך לסדרם, הרי עתה הגיע הזמן שהנה הוא קרוא ומוזמן לפני המלך לפני אבינו שבשמים שהרי השכינה כנגדו בשעת התפלה^{קסז}, ויתבונן האדם שיש לו עתה הזדמנות שיתכן שע"י שפיכת לבו ובקשתו יסתדר לו כל עניניו שמייסרים אותו יום ולילה^{קסח}, האם יש שוטה גדול מזה שמאבד

^{קסח} ועמש"כ בספר פנים יפות ריש פ' ואתחנן וז"ל המחשבה (ש) הוא העיקר בתפלה הוא המח' את הדיבור כמו נשמה המחיה את הגוף ולפי גודל המחשבה הדבור הוא דיבור אלוקים חיים ויש בו כח לעלות בהיכל ה' כי החי נושא את עצמו משא"כ בלי המחשבה הם כמשא גוף בלי נשמה, ע"כ. ועי' כע"ז בחובת הלבבות שער חשבון הנפש פרק ג'.

^{קסז} ועי' עוד בספה"ק נ"א (ליקוטי שושנה עה"פ ויסב חזקיהו) שכ' בזה"ל לפי שאדם קודם התפלה צריך לטהר מחשבותיו שיהא בלי שום פיגול ולפשפש במעשיו אם חטא לעשות תשובה שלימה שתוכל התפלה לעלות בלי שום מסך המבדיל, רק זכה וברורה בלי פיגול כלל, ובודאי האדם המדקדק על עצמו להרהר בתשובה תמיד ולפשפש במעשיו כראוי, וממילא הוא מטוהר ומנוקה מכל עון וחטא ומותר לו לילך תחת קיר נטוי וכו', וזהו הפי' המתפלל צריך שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין הקיר פירושו הקיר הידוע דהיינו קיר נטוי, פי' שצריך לפשפש כ"כ עד שלא יהא לו הקיר נטוי חציצה אף אם יעבור תחתיו, ואז ילך להתפלל "ובודאי תהיה תפלתו זכה וברורה ותעשה פירות למעלה ושורש למטה" עכ"ל.

^{קסז} ועי' בחידושי הגר"ח על הרמב"ם (הל' תפלה) שלמד בדעת הרמב"ם שמה שצריך לכוין בשעת התפלה כעומד לפני המלך הרי זה מעכב בדיעבד על כל משך שמו"ע (ובלא זה אינה נחשב תפלה כלל וצריך לחזור להתפלל כמו הכונה בברכה ראשונה).

^{קסח} וז"ל החזו"א (אגרות ח"ב ב') ומה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם ית"ש, כאשר הוא משיח לרעהו, והמקום מכנהו ילד שעשועים עכ"ל.

בידים מה שנותנים לו הזדמנות כזו, ואחרי שיתבונן בזה לפני כל תפלה הרי יהיה ער למה שעומד לעשות עתה, וממילא יהיה ניגש לתפלה עם לב מוכן להוציא דבריו מתוך הלב כנ"ל, מה שאין כן מי שניגש לתפלה בלי שום יישוב הדעת אלא בבחינת תפלת קבע למלאות חובתו כדי שיוכל כבר להתחיל היום שלו ולהתעסק בכל צרכיו, שאז הלב רחוק מכל ענין התפלה וע"י כן הוא נתקל בקושי לרכז הכוונה בתפלה^{קסט}.

^{קסט} אגב יש להעיר בענין קבלת עומ"ש באמירת שמע ישראל, שגם בזה יש הכרח גדול להכנת הלב, שהרי מפורש בשו"ע (סי' ס"א, א) וז"ל יקרא ק"ש בכונה באימה ביראה ברתת וזיע עכ"ל. ואיך מצינו ידינו ורגלינו בקיום הלכה זו, לפעול בנפשו לאומרה בהרגשה זו, כפשטות ההלכה, ואמנם א"א לעמוד כל היום בק"ש ולהמתין עד שיגיע לזה ההרגש, אבל עכ"פ מחוייבין לכל הפחות להשתדל בזה כל אחד לפי כחו לקרב את לבו לזה ההרגש בכל מאי דאפשר, וזה א"א בלי הכנה תחילה, [נפליאה בעיני שיש מתחילים לומר הק"ש תיכף ומיד בלא שום הכנה] וגם עצם קיום המצוה מחייב הכנה כיון שעיקר המצוה הוא שיקבל עליו עומ"ש, ולא רק לחשוב פירוש המלות וכמבואר בלשון המשנה ברכות יג א כדי שיקבל עליו עומ"ש תחילה כו'. ואין קבלה אלא בלב והיינו שימליך את הקב"ה על כל אבר ואבר שלו, לשמור ולעשות ולקיים מצוות ה', בהסכמה מוחלטת בלב ונפש, וכמו שהאריך בזה הרשב"א בדברים מופלאים, בתשובה ח"ה סי' נה בביאור המצוה של ק"ש וז"ל והוא שכולנו חייבים לקרות את הפרשה לא לכוונת קריאה בלבד כקורים אחת מפרשיות שבתורה לצאת יד"ח הקריאה בלבד, רק לכוין דעתנו לדעת שהוא אחד יתעלה, ושהוא אלוקינו ושאונו חייבים לאסור נפשנו ותאוותנו וכל מאודנו לשמו יתברך, ושנהיה גומרים ומסכימים הסכמה מוחלטת בכך לא בעקימת שפתים לבד, השם יצילנו מן הכת שנאמר בהם בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ושנקבל עלינו זה לא כמיצרים ודואגים על כך כמי שגומר אדם בלבו ביראת מי ששולט עליו... רק כאוהב וחושק יחשוק להשיג רצון אדוניו אשר מאהבתו לו ישים אהבתו על נפשו וכו'.

והוא אמרו ואהבת א"ה אלוקיך "בכל לבבך" בשני יצריך כמו שאמרו רז"ל (ברכות נד א) ביצה"ט וביצה"ר, ויצר הרע הוא המפתה לאדם ללכת אחר חמדת הלב, והזהירנו להיות חשק עבודתו ואהבתו יתברך מבזה כל החשקים כאומרו (שה"ש ה, ז) אם יתן איש כל ביתו באהבה בוז יבוזו לו, והוא מדתו של אברהם אבינו ע"ה שניתן לו בן בעת זקנתו אחר היותו חשוך בנים, ושנתאוה לו כל ימיו, והיה המעולה במין האנושי ועיקרו בחפץ

וּתִנֶּן בְּבִרְכּוֹת (כח ב') הַעוֹשֶׂה תּפִּלְתּוֹ קִבֵּעַ אֵין תּפִּלְתּוֹ תַחֲנוּנִים, וּפִי' בְּגַמ' (שם כט ב') מֵאֵי קִבֵּעַ אֲרִי' בַר אִידִי א"ר אוֹשְׁעִיָּה כֹל שֶׁתּפִּלְתּוֹ דּוֹמֵה עֲלָיו כַּמְשׁוּי. וּרְבִנֵּן אֲמַרִי כֹל שֶׁאֵינוֹ אֹמְרֵנוּ בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים, וּנְפַסְקוּ ב' הַדְּעוֹת בְּשׁו"ע ס' צ"ח ס"ג וז"ל, יִתְפַּלֵּל תַּחֲנוּנִים כְּרֵשׁ הַמְּבַקֵּשׁ בַּפֶּתַח וּבִנְחַת וְשֵׁלָא יִרְאֵה עֲלָיו

חֶסֶד, וְנַעֲשֶׂה לוֹ אֲכֹזְרֵי לֵאחֶבֶת בּוֹרְאוֹ לִשְׁחוּט אוֹתוֹ בִּידוֹ, וְעֹזֵב וּשְׂכַח אֶהְבֵּת בְּנוֹ יַחֲידוֹ אֲשֶׁר אֶהְבּוּ תַכְלִית אֶהְבֵּה וְחֶשֶׁק, לֵהִיּוֹת אֶהְבְּתוֹ (לה"ן) גּוֹבֵרֶת וּמִשְׁכַּחַת כֹּל הַחֲשָׁקִים וְהַתְּאוֹת, וְהוּא שְׁנִקְרָא אוֹהֵב כְּאֹמְרוֹ זֶרַע אֲבֵרָהֶם אוֹהֵבִי (ישעיה, מא, ח). "וּבְכֹל נִפְשָׁךְ" כּוֹלֵל כֹּל מֵה שִׁיגִיעַ לְאָדָם מִן הַנּוֹזְקִים וְהַצֹּעֵר וְאִפִּי' נְטִילַת נִפְשׁוֹ בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת וְכו' וְהוּא מִדְּתוֹ שֶׁל יִצְחָק אֲבִינוֹ ע"ה שֶׁנֶּעֱקֵד ע"ג הַמִּזְבֵּחַ וּפִשְׁט צוֹאֵרוֹ תַּחַת הַסִּכֵּן לְחַשְׁבוֹ כִּי הַשִּׁי"ת חָפֵץ בְּכֶךְ. "וּבְכֹל מֵאוֹדֵךְ" לְמֵאוֹס כֹּל מִמוֹנֵנוּ כִּיעֻקֵּב אֲבִינוֹ ע"ה שֶׁמֵאֵס בַּעוֹשֵׂר בֵּית אֲבִיו וּבַחֲרָ לוֹ לֵהִיּוֹת יוֹשֵׁב אֶהְלִים וְכו'.

וְהַכֹּלֵל שְׁצִרִיכִים אֲנוֹ לְקַבּוֹעַ בְּנִפְשָׁנוּ הַסַּכְמָה מוֹחֲלֶטֶת בְּכֹל עֵת שְׁנִקְרָא הַק"ש שֶׁאֲנוֹ מְסַכְמִים לְמִסּוֹר כֹּל תְּאוֹוֹתֵינוּ וְחֶשֶׁקִי לְבַבְנוּ וְכֹל נִפְשָׁנוּ, מִן הַאֲבֵרִים וְעַד נְטִילַת נִפְשׁוֹ וְהַמּוֹן, עַל יַחֲוֹד קְדוּשַׁת שְׁמוֹ וְקִבְלַת מַלְכוּתוֹ, וְשִׁנְרָאָה בְּצִיּוֹר הַלֵּב כֵּאִילוֹ בְּאֵנוּ לְיָדֵי כֶךְ וְקִיּוּמָנוּהוּ, וְהוּא אֹמְרוֹ (תהלים מד) וְעֲלִיךְ הוֹרְגָנוּ כֹּל הַיּוֹם, וְכִי אֲפִשֶׁר לִיהַרְגַּ בְּכֹל יוֹם, אֵלֵא שְׁבַכֵּל יוֹם שֶׁאֲנוֹ קוֹרֵין בְּק"ש וּבְכֹל נִפְשָׁךְ וּמְסַכְמִים עַל כֶךְ הָרִי הוּא כֵּאִילוֹ הוֹרְגָנוּ בְּאוֹתָהּ שַׁעַה עֲלָיו יִתְבַרֵךְ, כִּי כֹל הַמְּסַכֵּים עַל זֶה כֵּאִילוֹ עֲשׂאוֹ, וְהוּא שֶׁאֲמַר וְהִיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֵה אֲשֶׁר אֲנִי מִצּוֹךְ הַיּוֹם עַל לְבַבְךְ, רִצָּה לֹמַר יֵהִיוּ מוֹסַכְמִים וְחֻקוֹקִים עַל לְבַבְךְ, וּמִדְּעַתִּי כִּי זֶה מ"ש בְּגַמ' בְּבִרְכּוֹת (יג ב') עַד הֵיכֵן כּוֹוֹנַת הַלֵּב עַד עַל לְבַבְךְ, כִּי בְּלִתִּי גַמֵּר כּוֹוֹנַת הַלֵּב וְהַסַּכְמָתוֹ לֹא יִתְכַן אֲמִיתַת הָעֵינִין, עַל כֵּן בְּאֲמַרְנוּ "עַל לְבַבְךְ" צִרִיכִים אֲנוֹ לְהַתְּבוֹנֵן עַל כּוֹוֹנַת הַזֵּאת וּשְׁנִסְכִים עֲלֶיהָ.

וְאֲמַנֵּם לֹא יִתְכַן הַכּוֹוֹנָה הָאֲמִיתִית אִף בְּגַמֵּר הַלֵּב עַל זֶה כּוֹלוֹ, אִם תִּהְיֶה בְּהַסַּכְמָה הַכִּרְחִית מִתּוֹךְ הִירָאָה, כִּי מְסַכֵּים לְפַחַד הַגַּמּוֹל וְהָעוֹנֵשׁ וּשְׁמַח הִיָּה אִם לֹא נִצְטוּוֹה וְלֹא נִצְרָךְ לְכֶךְ, וְאֵין זֶה עֲבוּדָה שְׁלִימָה עַד שִׁיְהִיָּה שְׁמַח בַּעַת שְׁנִצְטוּוֹה כו' וְהוּא אֲמַרְנוּ וּשְׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וְדַבַּרְתָּ בִּם כְּאָדָם הַמְּלַמֵּד לְבַנּוֹ דְּבָרִים עֲרִבִים עֲלָיו וְהֵם מוֹרְגִלִים בְּפִיו וּמְדַבֵּר מֵהֶם תְּדִיר עַכ"ל וְעִי' ג"כ בְּמ"ב שֶׁם (בְּסִי' ס"א סַק"ג) שְׁכַתַּב דְּמַש"כ הַשׁו"ע שִׁקְרָאָנָה בְּאִימָה וִירָאָה הוּא בְּאוֹפֵן שִׁיכּוּין בְּשַׁעַה שְׁקוֹרָא ק"ש לְקַבֵּל ע"ע לֵהִיּוֹת נַהֲרָג עַל קִידוּשׁ ה', וְזֶה כַּמְּבוֹאֵר ג"כ בְּרַשְׁב"א הַנ"ל, וְכֵן מְפּוֹרֵשׁ בְּאַרְחוֹת חַיִּים לְהִרְא"ש (יּוֹם א אוֹת ל"ה) וְכֵן כְּתַב רִבִּינוּ יוֹנָה בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה אוֹת י"א שִׁיְקַבֵּל עֲלָיו הַמַּסִּי"נ בְּאֲמַרְנוּ בְּכֹל נִפְשָׁךְ, וְכֵן מְבוֹאֵר ג"כ הַרְבֵּה פַעֲמִים בְּזוֹה"ק וְהוּבָא בְּסִפְר יִסּוּד וְשׁוּה"ע שַׁעַר ד' (הַמְזַרְהָ) פ"ה וְע"ש שֶׁהֲאֲרִיךְ בְּזֶה.

כמשא ומבקש ליפטר ממנה עכ"ל וכתב שם המ"ב סק"ח וז"ל ור"ל שיאמרה בנחת בלשון תחנונים. וישים ללבו שאין ביד שום נברא ומלאך או מזל למלאות שאלתו כי אם ברצונו ית', ע"כ. ובכלל זה שידע ברור שאי אפשר לו לעזור לעצמו וכנ"ל, וממילא אחרי שתהיה ההכרה הזאת ברורה בתוך לבו שאין לו לפנות לעזרה ולהשתדלות אחרת אלא דרך תפלה ובקשה לה' ית' אם כן בודאי יבקש תחנונים כרש העומד בפתח ככתוב שם בשו"ע (וע"ש בשע"ת מ"ש בשם תלמידי האריז"ל) ועי' בבה"ל (שם ד"ה יתפלל) שהביא שכמה וכמה פוסקים ס"ל שהמתפלל תפלת קבע [ולא בדרך תחנונים כרש המבקש בפתח, או שאינו מרגיש שצריך להדבר ומתפלל רק לצאת יד"ח] אפילו דיעבד לא יצא ידי חובתו וחייב לחזור ולהתפלל, ולכן לאור כל הנזכר צריכים להתיישב לפני כל תפלה^ק, וכמ"ש בש"ע (סי' צ"ח סעיף א'), וכל מה שנוכר כאן הרי זה נכלל בסעיף הנזכר בשו"ע^{קא}.

---

^ק ועמש"כ בקב הישר פרק ב' וז"ל בהליכתו לביהכנ"ס יראה למעט בדיבור דברי חול וכו' שלא לצורך, וזה "סגולה נפלאה" שיקבל ה' ברחמיו תפלתו ע"כ, ועי' מדרש שוחר טוב תהילים י"ז וז"ל דברים בטלים לפני התפלה מעכבין שנאמר האזינה תפילתי בלא שפתי מרמה, ע"כ, ולכאורה ה"ז מקור לדברי קב הישר אלא שהוסיף דברי חול במקום דברים בטלים, משמע אפילו דברים שאחרי התפלה יש צורך להם אלא שאין צריך לדבר אותם לפני התפלה, שאם אין בהם צורך כלל צריך למעט בהם כל היום ולא דוקא לפני התפלה, ועמש"כ בספר אמרי פנחס שאפילו מילה אחת שהאדם מדבר לפני התפלה הרי הוא מפריע לכוונת התפלה. [וכן מבואר ג"כ בספר חסידים ס"י קנ"ה וז"ל שלא תדבר עם אדם קודם שתעמוד בתפלה עכ"ל]

^{קא} ונעתיק בזה לשון השר"ע בשלימות בסי' צ"ח סעיף א' זה לשונו המתפלל צריך שיכוין בלבו פי' המלות שמוציא בשפתיו, ויחשוב כאלו שכיהן כנגדו ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו, עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו, ויחשוב כי אילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה, ואם תבוא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק

ג

ועוד יש עצה להקל על ענין הכוונה והוא שיחשוב לפני כל מזמור או ברכה או ענין את תוכן הענין בקיצור וזה יקל על האדם לכוון, ועצה זו כתב גם החפץ חיים בסוף ספר שם עולם חלק ב' בהשמטות. וכגון לפני שניגש לברך על ברכות הנהנין יכוין אני רוצה עכשיו לתת הודאה להקב"ה על האוכל שנתן לי, וכך יכוין לפני כל ברכה, ולפני ברכות השחר בבוקר יחשוב שעכשיו אני רוצה לומר תודה להקב"ה שעשני ישראל ולא עשני גוי^{קעב} וכן בכל הברכות כולם, כי

עד שיתבטל המחשבה. וצריך שיחשוב בדברים המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים ולא יחשוב בדברים שיש בהם קלות ראש: הגה ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלו' האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו (הר"י ריש פ' אין עומדין). ואסור לאדם לנשק בנוי הקטנים בב"ה כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום ברוך הוא, עכ"ל השו"ע והרמ"א. וכדאי לחזור על דברי השו"ע האלו כסדר כי דברים כאלו אפילו אחרי שיוזעים אותם הטבע משכיחם מלקיים בפועל, אבל התמדת החזרה יזכיר את האדם להתעורר לעבוד על זה וחוזן מזה סגולת התמדת הלימוד בזה יביאנו לידי מעשה כנ"ל בהקדמה ע"ש. ועי' בכף החיים ס"ק י"ג שהביא בשם ראשית חכמה בשעה"ק שכתב ולכן ראוי לאדם שכאשר ירצה לבא להתפלל שלא יסתכל בפני שום אדם ואפילו תינוק כדי שלא יבא לחשוב בעניני אותו האדם, אלא בשעה שמתפלל יתקדש ויחשוב שאין לו יחס וקירבה עם שום אדם אלא עם בורא נשמתו לבדו ומזה יהיה סיוע גדול לכוונה עכ"ל.

^{קעב} הוספת המעתיק - וכן בתפלת י"ח כשבא להקדים ברכת השבח שהם ג' הברכות הראשונות יתבונן שכמו במלכותא דארעא בבוא האדם לעמוד לפני מלך בש"ו לבקש תחנונים, הרי ממדת דרך ארץ וכבוד לפתוח בדברי ברכה ושבח כך גם בעמדו לפני המלך הכבוד, עומד הוא עתה להקדים בשבחו של מקום גדולותיו וחסדיו וגבורותיו, ואח"כ בברכה השלישית הוא מוסיף בשבח ומזכיר קדושתו ית' שהוא מרומם ונעלה נשגב ונורא מכל תפיסה והשגה, ואח"כ בשאלת צרכיו יתבונן בכל אחד מהן כמה אנו זקוקין לזה הענין ותלויין בו יתברך, וקודם ברכת רצה יתבונן שכשם שבמלכותא דארעא אף אם המלך יקבל בקשתו מ"מ יתכן שאין בקשתו רצויה לפני המלך, ואין עמידתו לפני אדוניו עריבה לו ומעלת חן לפניו, אלא היא בבחינת קח ולך, לזה אנו מתפללין רצה ה' בעמך ישראל וכו' שתעלה לרצון לפניו ויערב לו. ואח"כ יתבונן שעומד ליתן שבח

והודיה להשי"ת על כל הטובה שהשפיע עליו, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ל"ד, א') בג' אחרונות דומה לעבד שקיבל פרס מרבו ונפטר והולך לו. ועל דרך זה יש לכון ענין הברכה קודם הברכה בכל הברכות כולם. ולכה"פ יחשוב תוכן ענין הברכה בקצרה ממש וגם בזה יש תועלת מרובה, וז"ל הח"ח (בהשמטות הנ"ל), ואל יחשוב הקורא שדבר זה צריך שיהוי גדול לא כן הדבר כאשר בחנתי ונסיתי, אלא יהיה פתוח הסידור נגד עיניו, ויתבונן רק איזה רגעים אחדים קודם כל ברכה... כלל הדברים לא יאמר הברכות כפי הרגלו בפיו, רק יתבונן על מה הוא מברך לה'... עכ"ל.

אגב יש להעיר בלשון חז"ל הנ"ל שג' הברכות האחרונות של י"ח הם דומין לעבד שקיבל פרס מרבו ומודה ומשבח לו ע"ז, ולכאו' הלא ברכת רצה ושים שלום אינם שבח אלא בקשות. ועי' ברא"ש ברכות (פ"ה סי' כ"א) שיישב זה בתוך דבריו וכתב דכיון שכולהו ג' אחרונות צרכי צבור נינהו חשיב שבח דשבח וכבוד הוא לרב שרבים צריכין לו ע"כ. ובאבודרהם כתב וז"ל וא"ת והלא ברצה ושים שלום מבקש הוא פרס מרבו כמו באמצעיות וי"ל שאינו דומה, כי האמצעיות הם צרכי האדם, וג' אחרונות כולם כבוד הקב"ה, כגון העבודה שנעבדנו וכן ההודאה זו היא כבודו וכן השלום, ועוד שהרבים צריכין לו עכ"ל. ונתיישב היטב למה נחשבו ג' אחרונות לברכות "שבח".

ואולם עדיין קשה בשיטת הרמב"ם שכתב בפ"א מתפלה (ה"ב וה"ד) שג' הראשונות הם שבח וג' האחרונות הם הודאה, ואיך שייך לומר על ברכת רצה ושים שלום שהן "הודאה". וי"ל דכמו שבאמצעיות אף שהם בקשות מ"מ יש בהם ג"כ שבח בתחילת הברכה ובסופה, ואעפ"כ עיקר שם הברכה היא על שם הבקשה הנאמרת באמצעה וענין השבח נטפלת להבקשה, כך גם בג' אחרונות מאחר ושלשתן חשיבי כברכה אחת וכמבואר שם בגמ' דטעה בג' אחרונות חוזר לעבודה דהוי כברכה אחת, ביאר לנו הרמב"ם שעיקר הברכה הוא חלק ההודאה הנאמרת באמצעה והבקשות של רצה ושים שלום טפילין לה.

שו"מ שכן כתב בשו"ת הרדב"ז סי' ט' בביאור דברי הרמב"ם הנ"ל וז"ל נקראו כולן הודאה על שם ברכת הודאה שהיא העיקר תדע שתקנו בה כריעה בראשה ובסופה, ולפי שהיא עיקר תקנו לה ברכה לפני ולאחריה כאשר עשו בק"ש... והברכה הראשונה (של רצה) היא שירצה וישמע לתפלתו והיא כוללת כל מה שהתפללנו כבר... ואח"כ נותן הודאה שהיא עיקר, ואח"כ מתפלל על השלום לפי שהוא צריך לתת שלום כעבד הנפטר מרבו, וחותרם בה שהוא כלי המחזיק את הכל (כמאמר חז"ל (עוקצין פ"ג מ"ב) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום) ולפי ששלשתן סדר אחד נקראו הודאה... עכ"ל.

זה מעלה מאד דרגת הברכה, ואח"כ כשיאמר את הברכה, אפי' אם לא יצליח לכוון בכל מלה ומלה אבל הלב שלו כבר נמצא שמה, וזה כבר תופס אותו, ואפי' אם זה לא בכוונה שלימה כראוי בכל מלה ובכל זאת הברכה יוצאת כבר מהלב, וזהו בשבילנו הפשוטו של מקרא של "תכין לבם תקשיב אזניך", דהיינו שנכין את לבנו בפשטות, וזה לוקח עוד רגע, אבל זה חשוב מאד, וזה רווח גדול מאד.

ועצה זו חוץ ממה שמויקל על האדם לכוין וכנ"ל, יתכן שבזה לבד כבר יכול להיות נחשב כמכוון הברכה (ואכ"מ לכאר מהפוסקים ענין זה). ולאור זה יש לנו לחלק ענין הכוונה לב' דרגות א) והוא הדרגא הרצויה ואופן הכוונה לכתחילה שיכוין בכל תיבה ותיבה משמעותה בשעת אמירתה. ודרגא ב) שלפחות מכוין בכלליות להענין שמבקש ואומר עכשיו (אע"פ שאינו מכוין כ"כ בכל תיבה ותיבה), וכל מי שקשה לו וא"א לו לכוין בדרך הא' שהיא הדרך הנכונה, בכ"ז יכוין לכל הפחות בדרך הב', כי ההבדל בין האיני מכוין ושם לב למה שאומר כלל, להמכוון לפחות לאופן הב' הנזכר ה"ה כהבדל בין שמים לארץ וע"כ לא יתייאש מי שא"א לו לכוין כראוי בכל תיבה ותיבה אלא יש לו לעשות בדרך הב' כי לזה יכול כאו"א בקל להגיע, (ולכן לא יהיה כשומה המאבד מה שניתן לו) ועי"ז יגיע אח"כ לאט לאט לדרגא הא' הנכונה.

ובאמת ענין זה הנזכר לכוין לפני כל ברכה מהו הענין שהוא עומד לברך עתה, יש לו שורש בהלכה עפ"י הסוגיא בברכות (יב א') גבי פתח בשיכרא וסיים בדחמרא ומשמע שם וכן בשו"ע (סי' ר"ט) שלכתחילה ודאי אסור לעשות כן לכוון בתחילת הברכה על ענין אחר ממה שמסיים לבסוף, ומבואר שם דהכוונה שבפתיחת הברכה כשמזכיר שם ומלכות הוא חלק מעיקר הברכה. וא"כ לכאורה ה"ה כשלא מכוין ויודע כלל מה עומד לברך כשמתחיל הברכה ואומר ברוך אתה ה' סתם (ואח"כ מסתכל בסידור מה ההמשך), שאין הברכה כתיקונה אע"פ שאי"ז מעכב. וכמו"כ מצינו שבספירת העומר צריך לדעת לפני התחלת הברכה מה עומד לספור היום כלומר איזה יום היום.

וכתב בספר יש נוחלין לר' יעקב סגל אחיו של השל"ה במאמר אזהרת התפלה בהג"ה אות ד' (ומובא בשלה"ק) וז"ל האדם ירגיל עצמו הרגל קמן כזה שלא יתחיל להתפלל ולברך שום ברכה בשום מקום ומיד בפתע פתאום אלא ישתוק וישהה מעט מקודם^{קע}, ע"כ. והענין פשוט כי הלא הכוונה שצריכים לכוין בברכה אינה מספיק שיכוין פירוש המילים במוחו (שזה אפשר אפילו במהירות קצת) אלא צריך לכוין לבו כלומר שיתן הודאה לה' על הדבר שמברך מתוך הרגש לבו^{קע}, כי בלי זה אינו נקראת הודאה בכלל ולא נחשב שמברך, כדוגמת הגשמי

^{קע}יזה המשך תוכן דברה"ק כלשונו, ויכוין מפנימיות לבו לברכו בשמחה על הטוב שהטיב לנו, שזכינו שקדש וטהר אותנו במצותיו הקדושים, ועל ידיהם נתקדש גופינו ונשמתינו, וכן בכל ענין וענין תכוין ותן לו מעין ברכותיו ועניניו, ואל ימהר לומר התיבות במהירות, רק יבחין בתיבותיו, לכוין בפירוש כל תיבה ותיבה, ובפרט בשמות הקודש. וכשיאמר ברוך אתה שהוא לשון נוכח יכוין בלבו שה' ית' כנגדו נוכח פניו ויצייר בשכלו כעומד בפני המלך פנים בפנים, ואם ירגיל עצמו זמן מועט בזה ההרגל הקטן אז נעשה לו כטבע קיים (ואז יראה ויבין בלבו ההפרש בין המתפלל ומברך דרך ארעי להמכוין ומשים ללבו כונת הענין), וירגיל עצמו בזה כל אדם קטן וגדול לברך הכונה שיהיה לו שלטון וטבע קיים. ומי שאינו מכוין כך כתב בספר חסידים שע"ז אמר הקב"ה לישיעה הנביא (כ"ט, ג') יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממנו ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, אמר ה' ית' לישיעי' ראה האיך הם מנקין ידי' ומברכין על נטילת ידים ומברכין ברכת המוציא ושותין ומברכין כמו שהדבר שגור בפיהם ואין מכוונין לברכני בלב שלם, על כן חרה אף ה' בעמו ונשבע וכו' לאבד חכמת החכמים המברכין שלא בכונה ח"ו, ע"כ.

ועוד כתב יש נוחלין שם שירגיל עצמו שלא יתן מקום אחיזה כלל לשום הרהור ומחשבה בעולם לבוא אל לבו, שאם יתן מקום אפילו רגע א' הנה הוא נלכד ברשת היצה"ך והולך ומתגבר עליו, ע"כ יעשה מוסכם להשליך מעליו לפי שעה טרדת מחשבותיו כמי שמשליך מעליו משא כבד אשר יכבד ממנו ויצייר בשכלו בעומק מחשבתו כאילו עומד בבית המלך לפני המלך וכו' ע"כ דבה"ק.

^{קע}יש להוסיף שיש להתבונן ולעורר את לבו שאם כן יעשה, ויברך כל ברכה במתינות ובשימת לב כנזכר כמה יכול האדם להתעלות מכל ברכה וברכה, וכפי מה שמבואר בספרי מוסר להמעייין בדבה"ק, שכל פעם שמזדמן לאדם לברך ברכת הנהנין שהכל נהי'

אם יתן האדם הודאה ויברך למי שהיטיב לו ולכו בל עמו, האם לזאת יקרא ברכה והודאה, הלא זה יותר פגיעה ממי שלא מברך ומודה לו כלל, כי הלא הוא כמהתל ומזולזל בו שאינו מחשיבו כלל לדבר אליו ברצינות ולהעריכו בלכבו על אשר היטיב עמו, ובן בנו של ק"ו אם האדם מתנהג כן כלפי הבורא ב"ה כמה

בדברו ובורא נפשות רבות וכדו', יכול הוא להתעלות על ידה ממש אם הוא מברך בכונה ובשמחה וכנ"ל, עד שיוכל בכח זה לבד להגיע לדרגות הגבוהות ונשגבות ביותר ועיין מהרש"א מנחות מג ב' שברכה בכוונה מסוגל להגיע על ידה ליראת שמים. ומבואר יותר בבן יהודע שם. [וכן מוכח לשון הרמב"ם פ"א ברכות ה"ד ע"ש שתקנת הברכות שתקנו חז"ל הוא כדי להביא ליראת שמים]. ומבואר מתוך דבריהם שמה שחז"ל סמכו תקנת מאה ברכות על לשון הכתוב מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, אל תקרי מה אלא מאה, הוא משום שלשון הכתוב מורה שיראה הוא דבר קל להשיגו וזה אינו שייך אלא ע"י תקנת מאה ברכות שע"ז בנקל יבוא לידי יראה. וסיפר לי משפיע אחד שנתן עצה לאחד שהתלונן לפניו על ילדיו שחסר להם חמימות ויראת שמים, ונתן לו עצה שידקדק לברך כל ברכה בבית ובחוץ בכונה ומתינות כנזכר וסיפר לו אח"כ שראה בזה פלאים בס"ד שהשתנה והתהפך לגמרי המצב אצל ילדיו. גם מבואר בראשונים (בעל הטורים פ' ואתחנן על פ' ק"ש בתיבת ובקומך וכ"כ החיד"א בעבודת הקודש בשם הרוקח) שע"י המאה ברכות אדם ניצול מצ"ח קללות ועוד שתיים – גם כל חולי וכל מכה אשר לא כתובה וגו', שביחד הם מאה. וע"י עוד בקונטרס עבדו את ה' בשמחה אות ה' שהארכנו בענין זה.

ויש לדעת כי המכוין ומשים לב לכל ברכה ביישוב הדעת, היה יכול להרויח בלי גבול מכל ברכה וברכה שמברך בכונה, ובתנאי שתהי' בשמחה, וכעין שכתב החיד"א בניצוצי אורות עה"פ (משלי י', כ"ב) ברכת ה' היא תעשיר ולא תוסיף עצב עמה וכתב ע"ז שמכח ברהמ"ז יכולים לקבל עשירות, אבל בתנאי שיברך בשמחה, ובזה מפ' הפסוק הנזכר ברכת ה' היא תעשיר אבל בתנאי ולא תוסיף עצב עמה כלומר שיברך בלי עצב רק בשמחה, וביאר כן עפ"י הזוה"ק (ח"ב ר"ח ע"א) שכ' דכמה דאיהו מברך בחדוה ובעינא טבא הכי יהבין ליה בחדוה ובעינא טבא. וכמו"כ יש לדעת שאפשר להוסיף הרבה כוונות לתוך הברכה ולהרויח מזה הרבה דברים הנצרכים להאדם. וכן יש עוד הרבה רווחים שאדם יכול לקבל מכח הברכה (ועיין עוד לקמן בפ"ג אות ד', ומש"כ שם בהערות רכ"ח ורכ"ט). אבל צריכים לדעת שבכדי לקבל כ"ז תלוי בכמה דברים, באיזה שמחה נאמרה הברכה, ובכמה התרוממות הנפש והרגשת הלב נעשית, וע"כ יש לשום לב לכ"ז ולנצל כל הק' ברכות שבכל יום, וע"ז יוכל האדם לזכות בקלות להתעלות מאוד מאוד מכ"ז.

חמאו גדול ח"ו ואיזה בושה תכסנו על זה ליום הדין, ומטעם זה מצינו שיש שיטת כמה פוסקים^{ק"ה} לגבי ברכת הודאה וברכת הנהיגין שהכוונה בהם מעכב יותר מק"ש ותפלה (אחר ברכה הראשונה) שבק"ש ותפלה יוצא יד"ח אפילו בלי כונה, למ"ד מצות א"צ כונה, אבל בברכת הודאה ונהיגין חמור יותר שבלי כונה לא יצא יד"ח הברכה לכו"ע, וצריך לחזור ולברך, וכן האריך בשו"ע הרב בכיזור סברת האומרים שצריך לחזור ולברך עשדבה"ק באריכות בס"י קפ"ה ס"ב שמסביר שכל כונת ומטרת ברכה"נ וכו' ה"ה כדי שיכיר טוב ויודה לה' ית' שמעניק לו כ"ז ובלי הרגשת הלב אינו הודאה כלל. ולכן יש הכרח לשהות מעט קודם הברכה ולהכין "רגשות לבו" למה שהוא עומד לברך. ועי"ז כבר ייקל עליו מאד לכיין במשך כל הברכה^{ק"ו}.

---

^{ק"ה} שורש זה הדין הוא מבואר בתר"י שם (בברכות י"ב ובדפי הר"ף ו' ע"א ד"ה אמנם) שכתב דאפילו להסוברים שמצות א"צ כוונה מ"מ בברכות שאין המצוה במעשה-אלא בדיבור הכוונה מעכבת. והקשו עליו האחרונים הלא מפורש בברכות ריש פ"ב דפליגי ג"כ לענין ק"ש אי מצות צ"כ אף שהמצוה היא בדיבור. ותירצו האחרונים (חזו"א כט. ט ואבי עזרי הל' ק"ש פ"ב ה"א) דכוונת רבינו יונה דוקא בברכות הנהיגין לפי שכל עיקר הברכה תלוי בכונת הלב להודות על דבר מסויים ובלא"ה אין עי"ז שם ברכה כלל. ובאמת הדבר שנוי במחלוקת הראשונים לגבי ברה"מז שהיא נאמרת בכל לשון האם יוצא אף כשאינו מבין הלשון. דיש סוברים דבלה"ק אין תנאי שיבין, אך רבים מהראשונים סוברים דאף בלה"ק צריך שיבין הלשון. עיין תוס' ברכות מה' ב' ד"ה שאני, וברא"ש שם סי' ו', ובתר"י שם ד"ה ונראה, ובשו"ע קצ"ג ס"א פסק כדעת המחמירין, והשו"ע הרב סי' קפ"ה כתב דה"ה לשאר ברכות הנהיגין שההבנה מעכבת. ואף שלענין דיעבד הסכימו הפוסקים דספק ברכות להקל, מ"מ לכתחילה בודאי צריך ליזהר בזה מאד, שהרי לפי דעת רוב הראשונים לא יצא כלל. ואמנם בשעה"צ סי' קצ"ג סק"ג כתב דכל זה בשומע משא"כ באומר הברכה בפיו, אבל מדברי שו"ע הרב נראה דאין לחלק בזה, וכ"ה ודאי לדעת תר"י הנ"ל בברכות דף י"ב. (הוספת המעתיק)

^{ק"ו} ואזכיר בכאן עוד עצה להקל על הכונה מש"כ בספר חסידים אות קנ"ח וזל"ק חקור לך אחר ניגונים וכשתתפלל אמור אותן בניגון שניים ומתוק בעיניך, באותו ניגון אמור תפלתך וכו' וימשוך לבך אחרי מוצא פיך לדבר בקשה ושאלה הניגון שמכין את הלב, ולדברי שבח ניגון המשמח את הלב, למען ימלא פיך אהבה ושמחה עכ"ל, ומכאן יש

ד

והנה נמצאים לפעמים אנשים שמכוונים כלאחר יד תוך כדי תפלתם הקבוע בכל יום על איזה צורך או צרה שיש להם ח"ו, ונדמה להם שבזה שהענין עובר דרך מחשבתם, הרי זה נחשב כאילו התפללו ובקשו על הענין, וכששואלין אותו אם מתפלל על זה, הוא משיב ואומר בודאי שהגני מתפלל הרבה על זה שהריני מבקש על זה כל יום, וכל זה מפאת חוסר שימת לב וקוצר המושג אצלם

לראות שהדרך הנכונה שכ"א יתפלל בנוסח הניגון כפי שרואה האדם שזה מעוררו ומושך לבו יותר לכוון, ולא לדחוק את עצמו דוקא לאיזה נוסח נגינה מפני שרוצה להתדמות דוקא לנוסחא מסויימת, אע"פ שניגון נוסח אחר מעוררו יותר להמטרה הנזכר, ומי שעושה את הטפל לעיקר נעשה אצלו עי"ז העיקר לטפל ח"ו. ועי' מש"כ החתם סופר בתשובה להבעל ישמח משה בחלק א' ח' תשובה קצו ועי' מש"כ הנועם אלימלך (בפ' קדושים עה"פ אל תפנו אל האילים) שלא לעשות כתנועת צדיקים אע"פ שיש בהם חן עי"ש, ויש לדעת שכמו"כ כל העצות והסגולות המזכרים בספה"ק הקדמונים בודאי שהם פועלים, אבל לכל א' וא' לפי שורשו וטבעו יועיל לו עצה אחרת (וכמו כן הכלל לגבי עניני סגולות כידוע ליודעים בזה) וע"כ צריך כאר"א לכלכל דבריו במשפט ובהשכל ודעת.

ועוד תועלת יש בזה עפימש"כ בספר חסידים וז"ל היה דהמע"ה מגן בכינור על כל תפלותיו, כדי למלאות לבבו שמחה באהבתו של הקב"ה, ע"כ לפי"ז יוצא לנו עוד טעם להתפלל בניגון (ודוקא) שמתוק ונעים בעיניו כדי לעורר שמחת לבו, וכמו שמבואר להלן בפ"ג בשם האר"י ז"ל שהתפלה צריכה להיות בשמחה [וע"ש שכן מבואר ג"כ בספר חסידים]. וגם זה גופא יעזור לו לכיין בתפלתו כי כשהאדם במצב שמח בקל לו לכיין, כי השמחה פותחת את הלב ומרחיבה דעתו של אדם כידוע. ועמש"כ רבינו יונה (ברכות ל"א ע"א ובדפי הר"ף מ"ב א' ד"ה רבנן) לא יתפלל, מתוך עצלות, ומתוך עצבות, שבעוד שיהיה עצב, או עצל, אינו יכול לכיין כראוי, דעצלה תפיל תרדמה, ולפיכך כשרואה שהוא עומד בענין שלא יוכל לכיין, מותר לו לשמוח, כדי שיתקן איבריו, שיהיו ראויים לעבודת הבורא, ואע"פ שאמרנו למעלה, שהשמחה היא אסורה, זו היא מותרת, ששמחה של מצוה היא, כיון שעל ידה באה העבודה, שהרי מצינו ג"כ שעל ידי השמחה היתה השכינה שורה דכתיב "ועתה קחו לי מנגן". עכ"ל.ק. וראה עוד לעיל הערה ס"ח שנתבאר עצה נפלאה על ענין הכוונה בשם ספר חסד לאלפים.

מה זה נקרא לבקש ולהתפלל, אבל בעינינו הגשמיים כשצריכים איזה טובה מאיזה עשיר וכדו', הרי הוא מבין שאם יעזי לגשת כך להעשיר, ולבקש ממנו כלאחר יד בצורה כזאת, הרי זה כמהתל בהעשיר ומזלזל בו וידחנו כב' ידים, ועוד יתרגו עליו שככה מבקש ממנו, אכן הבר דעת יגש בהכנעה ובכבוד כראוי ויפייסנו בקידה והשתחואה למצוא חן בעיניו, לעורר אליו אהבתו, ולעורר אצלו רצון למלאות בקשתו וככה יבקש בקשתו. ועמש"כ בספר חרדים וז"ל: לעת צורך, אדם, כמה תשתפל בכמה תחינות לפני בני תמותה, אשר ילוך מעות, וכמה פעמים ישיבו פניך ריקם, תשפיל איפוא לפני האל אלף ידות יותר, שהכל תלוי בחפצו, ואיך לא תיבוש כשאתה שואל בתפילתך כמה שאלות וטובות מאתו ית' אם לא תהא תפלתך תחנונים ודמעות עכ"ל. ולכן יש עלינו לחשוב חשבונו של עולם ולהתכונן כראוי קודם התפלה, בכדי שנוכל לבקש מהשי"ת לכל הפחות בצורה כזאת שהיינו נגשים לבקש מאיזה עשיר, ועל כן על האדם לכונן את לבו לפני שנגש להתפלל, להרגיש הכנעה לפני השי"ת^{קע}, לא פחות ממה שמרגיש הכנעה כלפי העשיר הבן תמותה כשנגש לבקש ממנו עזרה.

ובאמת כל מה שביארנו נכלל במאמר רז"ל בגמ' (תענית ח' ע"א) שצריך האדם לשים נפשו בכפו בתפלתו, כלומר האדם צריך קודם כל להיות במצב של תפלה שנוכלל בזה א) להיות נכנע ולהרגיש שנוצרך מאוד להדבר שמתפלל ומבקש עליו ב) לדעת ולהאמין בבירור שאין לו שום תקוה להוושע ממקום ואופן אחר רק ע"י פנייתו לה' ית' (וכמוש"כ בספר בית אלוקים להמבי"ט) (שער התפלה פ"ב) שזהו מתנאי התפלה עשדה"ק וכן מפורש ג"כ בראשונים כמו שנתבאר בפ"ו) ואחרי שיעורר האדם את לבו ויכין אותה בהרגשה הזאת ממילא כבר יבין לבקש בדרך תחנונים וידבר כרש"ק^{קע} ויהיה הדברים יוצאים מכל הלב בלב נשבר ונדכה (ביחד עם שמחת פנימיות לבו על שזוכה) לשפוך שיחו לאביו

^{קע} ע"י לקמן פ"ז בהערות שבשולי הגליון שהבאנו מדברי הראשונים ז"ל שיסוד התפלה היא ההכנעה לה'.

^{קע} וכנ"ל אות ב' מהגמ' והשו"ע.

אב הרחמן, ויאמין שה' ית' שומע כל מה שמוציא מלבו, ואז תהיה נחשבת תפלתו תפלה.

נמצינו למידים מכל האמור שעיקר העבודה הוא בלב להכניח ולכוננה לכוין את לבו בתפלתו כנוזר, וכן לבטל מלבו ולטהרה מתענוגי עוה"ז והנאותיו ויהיה כוונתו מרוממות השם, כנ"ל מהרמ"א ומקורו בדברי רבינו יונה ז"ל קט"פ⁹⁷. ואז ג"כ תהיה תפלתו מקובלת יותר לפני ארון כל, וכנ"ל מדברי חז"ל עה"פ תכין לבם תקשיב אזניך⁹⁸.

ה

עוד יש לדעת שאחרי שאדם כבר מתפלל כראוי בכוונת הלב במשך כל התפלה, אחרי זה יש עוד דרגא שצריך להגיע אליה, והיא להתפלל כל התפלה רצופה וצלולה בכונת הלב בלי שיתערב באמצע תפלתו מחשבה

---

⁹⁷ קט"פ ובהיות והרמ"א ז"ל קיצר מאד, נעתיק בזה לשון רבינו יונה (ריש פ"ה דברכות ד"ה כדי) וז"ל. כדי שיכוונו לבם למקום כו' ודאי כך הוא הפירוש, כדי שיכוונו שיהא לבם שלם בעבודת המקום, ויבטלו מלבם תענוגי העולם הזה והנאותיהם, כי כשיטהרו לבם מהבלי העוה"ז, ויהיה כוונתם ברוממות השם, תהיה תפלתם רצויה ומקובלת לפני המקום, ועל כוונה זו נאמר תכין לבם תקשיב אזניך. ומה שאמר תכין לבם מפני שכוונת טהרת הלב מעבירות ותענוגי העוה"ז צריכה סיוע מהמקום, כענין שנאמר ותוכן לבות ה', וכתוב והכן לבבם אליך, וע"ז אמר תסייע אותם ותכין אותם שיהיה טהור כדי שתקשיב תפלים עכ"ל.

⁹⁸ ולהמבואר לעיל (בפ"ח) יש הכנה קדומה עוד לפני זה והוא להעמיד את לבו בההשקפה הנכונה ולכוננה בענין אמונה ובטחון, ועי"ז יוכל אח"כ בקל לסלק את כל מחשבות הטורדות והדאגות לפני התפלה (ואם האדם עובד על לבו בצורה כזאת הרי הוא מקיל מעליו גם הרבה צרות ויסורים אפילו בלי התפלה), ואז תהי' תפלתו יותר פנוי' למטרה יותר נעלה, להתעלות ברוחניות ולהתקרב לה' ית' ולהזדכך ולטהר ולכפר עונותיו כנ"ל.

⁹⁹ ועי' ירושלמי (ברכות פ"ה ה"ה) א"ר שמואל בר נחמני אם כוונת את לבך בתפלה, תהא מבושר שנשמעה תפלתך, ומה טעם "תכין לבם תקשיב אזניך" ע"כ.

אחרת, וכמבואר בשו"ע סי' צ"ח סעיף ד' וז"ל התפלה היא במקום הקרבן ולכך צריך לזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת וכו', ע"כ עי"ש, וזה דרגת הצדיקים^{קפב} והחסידים שמקפידים ע"ז במשך כל תפלתם^{קפג}, וכל אחד ואחד יש לו להתאמץ כמה שיכול בזה, כמש"כ בשו"ע, (אלא שהצדיקים

^{קפב} ובכף החיים בסי' צ"ח אות ה' מביא בשם חומת אנך מהחיד"א וז"ל דהמבחן לאדם אם הוא צדיק הוא כשמכוין היטב בתפלתו בלי שום מחשבה (אחרת באמצע תפלתו). וז"ל הנועם אלימלך (פ' שופטים עה"פ כי יכרית ד') וצריך האדם לזכך עצמו שיגיע לעולם המחשבות דהיינו שיהי"ל מחשבות טהורות שיגיע בהם לשרשו, וזהו שאמרו חז"ל הרוצה לעקור ע"ז צריך לשרש אחריה, כי המחשבות זרות נקראים בשם ע"ז דהיינו עבודה שזרה לו, וצריך לשרש ר"ל שצריך לתקן השורש אשר ממנו באים ונובעים המחשבות זרות, כי כל המחשבות זרות הם נובעים משורש חטאות נעורים ומעבירות שאדם דש בעקביו כו' אך בכל זאת צריך סייעתא דשמיא כו' ע"ש. ועי' בס' מנוחה וקדושה (לתלמיד הגר"ח מוואלאזין זצ"ל) בשער התפלה ח"א אות כ"ה בהג"ה ודע שאותם [מלאכי חבלה] שנבראו מעבירה גדולה הם חזקים ונבראו מעבירה קלה הם חלשים, ובעמדך להתפלל או ת"ת לשמה הם מתקבצים כולם בלבלבך, ואם בכל כוחך תעמוד כנגדם ותשפוך לבך נוכח ה' ישלך עזרו מקודש להצילך ולתת אויבך לפניך, ואם אתה עשית את שלך אז תמית רוב החיל שלו (פי' החלשים) ואח"כ יקל לך התפלה עכ"ל וע"ש שהאריך בזה טובא.

ועמש"כ ספר חסידים סי' תקמ"ו לגבי אם בא לאדם באמצע תפלתו איזה רעיון בדברי תורה, וז"ל אל ישיאך לבך לומר, טוב שאהרהר בדברי תורה. שאותו טעם שאני זוכר. אם לא אהרהרה אחריו אשכחנו, כי אם תסיר דברי תורה מלבך, בשעה שאתה מתפלל, הקדוש ברוך הוא ישלם לך, תחת אשר שכחת. תזכור כמה וכמה. דכתיב "עת לעשות לה' הפרו תורתך" עת לתפלה, ולא למצוה. (כלומר שהתפלה הוא הנקרא עת לה' שמתייחד עם ה' ומדבר אליו ואז הפרו תורתך שלא להפסיק באמצע עת ההיא מחשבה של תורה או מצוה רק תפר מחשבת תורתך).

^{קפג} עי' בספר שתי ידות להמקובל מהר"ם די לונזאנו בעל אור תורה שמאריך לפרש דברי הירושלמי (ברכות פ"ב סוף ה"ד שהובא לעיל בתחילת הפרק) א"ר חייא רבא אנא מן יומי לא כוונית אלא חד זמן בעית מכוונה וכו'. וביאר שם בתו"ד דכאשר אדם מתפלל לפני הש"ת היה ראוי ומחוייב לגדולת הקל שאליו מתפלל, שלא תשוטט מחשבתו לשום דבר אחר כלל אפילו רגע אחד, וזו היא הכוונה הראויה לכיון, ואף שאין דבר זה קל כי

אחד ואחד יש לו להתאמץ כמה שיכול בזה, כמש"כ בשו"ע, (אלא שהצדיקים מקפידים ע"ז בשלימות המדרגה, משא"כ סתם בנ"א הבינונים א"א להם לקיימה בשלימות הדרגא הזאת אלא שחייבים להשתדל בזה כמה שאפשר⁷⁹), ובזה תפלתו עולה פי כמה וכמה כהבדל בין ארץ לשמים, וכל מה שיוסיף האדם בדרגא הזאת אפילו אם לא יגיע בשלימות לדרגא הזאת בכל זאת כל כמה שימעט במחשבות אחרות בתוך תפלתו כפי יכולתו, הרי בכל משהו שהוא מתעלה, הרי הוא מעלה את ערך ואיכות תפלתו, ותתקבל ותפעל תפלתו ביתר שאת. ועמש"כ בספר אמרות טהורות לחד מקמאי (ר' דון אברהם חיון) התפלה בהיותה נעשית בכונה שלימה, על זכות השכל. ודביקותו עמו יתברך, ושאיין לו מחשבות אחרות, ירחיקו [את החוטא] מהדביקות ההוא [לחטאים ועוונות].

* * *

בלי יגיעה הרי תשוטט המחשבה מאליו לדברים אחרים, בכל זאת חייב האדם להשתדל בזה ככל האפשר שלא ישוטט מחשבתו לענין אחר באמצע התפלה.

⁷⁹ועי בקב הישר פי"א שמביא תפלה המוזכר בראשונים להנצל ממחשבה זרה בשעת קיום מצוה, וז"ל: אנשי מעשה נוהגים להתפלל תיכף אחר ברכת נטילת ידים תפלה זו: אל אלוקי הרוחות, יהי רצון מלפניך, ה' אלוקי ואלוקי אבותי, שתעמוד לנו זכות אברהם יצחק ויעקב להציל אותי ואת זרעי מכל פשע ועוון, כדי לקיים מצות תורתך הקדושה, בלי שום מחשבה זרה, וטהר לבנו לעבדך באמת ובתמים אמן. ע"כ. ואל תהיה תפלה זו קלה בעיניך, כי מצאתי תפלה זו בחיבור הראשונים בימי רש"י ז"ל.

פרקי

בו יבואר: א) עוד בענין כונת הלב בתפלה, ואיך לקיימה בכל פרט מעניני התפלה. ב) אופן אמירת היודי ונודל מעלתה.

א

יש לדעת שחזן ממה שבשעת התפלה צריכין לעורר את הרגש הלב בכלליות, שיהא הלב במצב של תפלה בהכנעה הראויה, לפי שעבודת התפלה הוא בלב כלומר עם הלב וכמו שנתבאר לעיל בארוכה, חזן מזה הענין הכללי מוזכר ג"כ בפוסקים ובספרי היראה שצריך לעורר ולהכין את לבו בפרטיות במצב של הדברים הנזכרים בהתפלה. ולדוגמא עמש"כ בשולחן ערוך ס' צ"ח סעיף ג' יתפלל וכו' כרש המבקש בפתח^{קפ"ה} וכתב ע"ז בכף החיים אות י"ח וז"ל כתבו גורי האר"י כשיגיע לעוזר דלים (לפני שמו"ע) ישווה עצמו כאילו הוא עני דופק ומבקש על פתח היכל המלך, ואפי' אם הוא עשיר גדול יתן אל לבו כי הוא עני ממצוות ומעשים טובים ואינו ראוי לשאול מן המלך, כ"א יחגו עליו ברחמיו ובתחנוניו כי בקברו לא יקח מכל דברי העוה"ז, וע"י כך יעלה תפלתו עם תפילת עניים. ומזה יש להבין שכמו"כ בכל ברכה של שמו"ע ובכל פרט של בקשה

---

^{קפ"ה} והנה במש"כ בשו"ע להתפלל כרש בפתח והוא מהטור כן מבואר בזוה"ק פרשת בלק, שכתב שיכלול עצמו עם העניים בלב נשבר בהכנעת נפשו ולית בכל צלותין דעלמא דקוב"ה צאית (שומע ומקבל) מיד (כמו) כצלותא דמסכנא (דעני) וע"כ דוד המלך ע"ה עשה עצמו עניא ומסכנא דכתי' ענני כי עני ואביון אני עכ"ד (והבאנו דבריו יותר בהרחבה לקמן בפ"ז אות ב' בהערה ר"ס) וכ"ה בשע"ת סי' ס"ו סק"ו בשם תלמידי האריז"ל וביאר בזה"ל ואפילו הוא עשיר גדול ישים בדעתו כי הוא עני מתורה ומצות כי הוא העניות האמיתית. ועוד יחשוב בעניותו בקבר. וע"כ תעלה תפלתו עם תפלת העניים עכ"ל. ובשאר הספרים הקדושים וכן בכף החיים סימן ס"ו אות מ"ו מובא ענין הזה באופן אחר קצת בשם הזוה"ק פר' בלק לכיון לעשות עצמו עני באמירת עוזר דלים כדי להשוות את עצמו עני "בהדי שכינתא", ע"כ, כלומר כמו שהשכינה כהיום בגלותא כעניה ולכן יש להשתתף בהרגשת לבו עם מצב השכינה וצערה.

המוזכר שמבקשים עליה, כגון בברכת אתה חונן שמבקשים על חכמה ועל בינה ועל דעת, צריך לפני אמירתם לעורר הרגשת לבו להרגיש כעני בעני"ז, כלומר שחסר לו הענין הזה, ושהוא צריך לפנות לה' שירחם עליו ויחננו בזה^{קפ}, וכל זמן שלא מרגיש בלבו הרגשה זאת חסר לו הבחינה המוזכר בשו"ע הנ"ל שיהא כרש המבקש בפתח.

^{קפ} ואין זה כ"כ קל לכל א' כי יש אנשים שמורגש להם, שכן יש להם חכמה ובינה במוחם ולבם בטבע, רק שצריכים קצת עזרה שיהיה להם הצלחה בכל אשר יפנו, ואלו צריכים להשקיע עבודה בזה עד שיגיעו להכיר כי באמת אין להם משל עצמם כלום, וכל רגע ורגע הם זקוקים לקבל החכמה והבינה מאתו ית' בדרך מתנה, וכמ"ש יוסף הצדיק לפרעה בלעדי (אין החכמה משלי כלל אלא) אלוקים יענה וגו', כלומר שהרגיש כך כל רגע שאיננו בטוח שיוכל לענות מחכמתו אא"כ ה' יתן באותה רגע חכמה ומענה בפיו, ולזה צריך כל יהודי להגיע לחיות ולהרגיש כך, כי כך הוא האמת כי השי"ת מחיה את כולם בהווה כל רגע, ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ובזה כל הגדול (בחכמה) מחבירו יצרו גדול הימנו בעינין זה, להאמין בכח חכמתו ולבטוח על עצמו ולא להרגיש כ"כ כמה הוא זקוק לרחמיו ית' בכל רגע, (ולפעמים הסיבה שמעוכב מהאדם פרנסתו והצלחתו מפני שבלבו סומך ע"ע ועל בינתו ועובר עמש"כ (משלי ג) ואל בינתך אל תשען, וכתוב לא לחכמים לחם ולא לגבונים עושר, כלומר לפעמים דייקא מפני שהוא חכם ונבון בעיני עצמו ע"כ מעוכב הצלחתו ופרנסתו.

יש פירוש בשם א' מהצדיקים וכמדומה בשם הרה"ק מרוזין זי"ע עה"פ בתהלים (יג) עד אנה ה' תשכחני וגו' תסתיר א' פניך ממני וגו' ופירש בדרך רמז תחילת הפסוק בדרך שאלה עד מתי ח"ו ה' תשכחני ולא עונה ולא עוזר, והתשובה הוא עד אנה (כלומר כל זמן) שאשית עצות בנפשי וגו', כלומר כ"ז שנדמה לי שאוכל לשות עצה ולעזור לעצמי עכדה"ק. כלומר שאז כביכול אומר לו ה' ית', הלא אתה חושב שאתה יכול לעזור לעצמך, א"כ אינך זקוק אלי, על כן תנסה נא ותעזור לעצמך ונראה אז חכמתך ובינתך ומה תוכל לעשות. וכמ"כ מי שנדמה לו שמכח חכמתו יוכל לפרנס א"ע, שהרי יש לו המצאות כ"כ טובות ומחוכמות, שמוכרח להצליח בהם לפי דעתו הפסולה, וע"כ את אשר יאהב ה' יוכיח ומרחם עליו שלא ישאר בשקר הזה (שהוא שמץ ע"ז ח"ו) ומונע ממנו ההצלחה כדי שיתעורר להכיר את האמת והאמונה, שרק השי"ת הוא הזן ומפרנס לכל, אבל היודע אפסיות כחו ובוטח בה' על זה נאמר (דברים י', ח"ח) ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה).

על כן צריך על כל פרט בשעה שמבקש עליו, להרגיש את עצמו כרש בעניי^{קפז} וגם להרגיש שצריך את זה לחייו, כמו העני שמתבזה לבקש בפתח מפני שמרגיש שהוא זקוק לכך עבור חייו, וכמו^כ בבקשת השיבנו וכו' לתורתך וקרבינו וכו' לעבודתך והחזירינו בתשובה וכו, כלומר להרגיש א) שחסר לו כל אלו, ב) שזקוק מאוד אליהם, ג) ושאינן לו לאן לפנות עבור זה אלא מה' ית' וא"א לו לעזור לעצמו, וכמש"כ המבי"ט בספרו בית אלוקים ( ) שצריך ג' תנאים האלו כשניגש להתפלל, וע"י כל זה ירגיש הצמאון הגדול כמו שאמר דהמע"ה צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים וגו' ואז תהי' תפלתו כרש בפתח ואז בודאי תתקבל תפלתו כמ"ש הזוה"ק המובא כאן בהמשך.

נמצא שצריך להשקיע הרבה התאמצות במשך כל התפלה להפעיל הרגשת לבו לכל זה ולזה צריך הרבה סבלנות ויישוב הדעת, ולכן צריך להיות לבו של האדם מפני מאוד במשך כל התפלה, שלא יהיה מתוח וממהר לרוץ אחר התפלה מפני לחיצת הזמן, ועכ"פ בשעת התפלה לשכוח מכל דאגותיו ולשכוח שהנהו ממהר הביתה או לעסקיו וכדו', כדי שיוכל לקיים תכין לבם תקשיב אזניך במשך כל התפלה שהוא עבודה גדולה וכנ"ל שלכך נקראת התפלה עבודה^{קפח}, עוד הביא בשערי תשובה בסימן צ"ח לגבי ברכת רצה [שהוא

^{קפז} א.ה. ועי' לעיל פ"ט אות ג' עצת הח"ח לכוין כלל ענין הברכה לפני כל ברכה וברכה. וזה יועיל ג"כ לעניינינו שיוכל להכניס את לבו להענין שעומד להתפלל עליו בברכה זו, ע"י קצת התבוננות קודם כל ברכה. דו"ק ותשכח.

^{קפח} ואמרו במדרש (תנחומא פ' כי תבא) בשעה שאתם מתפללין לא יהא לכם ב' לבבות א' לפני הקב"ה ואחד לדברים אחרים ע"כ. וז"ל החזו"א (ק"א ח"ג, ק"א) התפלה אם כי היא מצוה מעשית אצלנו אחרי שערכו לנו אנשי כנה"ג נוסח ערוך ומסודר בלתי משתנה, הנה היא מצוה עיונית בעיקרה, וחובת הלב. וכל שלא יצא חובתו מצד הלב לא עשה גם במעשה מאומה, שאין תפלה אלא עבודה בלבו של אדם כמו שאמרו חז"ל איזהו עבודה שבלב היא תפלה, הנה עבודה בכל לב שנדרש מן האדם לפני בוראו יתברך היא תפלה. אין לו לאדם שעה אחת בעולמו שחפציו הושלמו ותאותו בידו, אך הוא תמיד כמשתדל לבקש את החסר כו' ואם אחרי חוזק החפץ ושקידת ההשתדלות ישכח את יוצרו אדון

נקראת ברכת העבודה שמתפללין והשב העבודה וכו' לשנים גרמי' עבד ובשמע קולינו לשום עצמו ולגמור בדעתו להיות חסיד (ולהתוודות) וכמו"כ ישנם עוד כמה וכמה ענינים נחוצים שהזכירו בספרים הקדושים והם דברים המעלים את דרגת התפלה לדרגה מרוממת ביותר ועי"ז האדם עצמו מתעלה לדרגה יותר גדולה ומרוממת, וזה עצה להעלות האדם א"ע הרבה יותר בקל משאר הדרכים דרך סגופים ועבודות קשות המפרכות את הגוף ובפרט כהיום שנחלשו המזגים ואין כח לסבול כל מה שצריכים כדי להתעלות.

ועמש"כ בקב הישר פרק י"ח וז"ל חז"ל תקנו לומר בכל יום מזמור לתודה, והכוונה שצריך האדם להודות בכל יום ויום, ולהביא קרבן תודה, כי אין בעל הנס מכיר בנסיו שעושה לו הקדוש ברוך הוא. ובאמירת מזמור לתודה תהיה כוונתו בלב, כאילו מביא תודה בית ה' ע"כ^פ, וכמובן שכמו"כ בברכת

כל המעשים ומחולל כל המאורעות, ואשר בלעדו לא יועילוהו כל המעשים ולא יעזרוהו כל הכנותיו - היסכנו תפלותיו?, אוצר של מילים, צפצוף הפה, הזו מצות תפלה? לכבד בפה והלב רחוק הלא יספות חטא על פשע וכו', אבל עשיית תפלה רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה הוא מן השלימות היותר גדולה והקנין היותר נבחר לאדם על פני חלד, ואמרו (ברכות סג א') איזהו פרשה קטנה שבתורה שכל גופי תורה תלוין בה - "בכל דרכיך דעה" כו' עכ"ל. (וכבר האריך בזה הענין בחוה"ל שער חשבוה"נ אופן הט' עיין שם.) וביערות דבש דרוש ג' כתב וז"ל אוי לנו מיום הדין, אשר יזקין האיש ולא יעלה בידיו לכל ימיו ב' או ג' תפילות בכונה שלימה ובלב נמוך ונשבר כעומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, מבלי תערובת בו מחשבה זרה וכונה אחרת לדבר אחר חוץ מעיון התפלה, וכן בק"ש כמה שבועות ושנים יעברו ואין בדינו ק"ש בג' פרשיות שיהיה בכל לבם מבלי מחשבה אחרת ותערובות אחרות עכ"ל^ק.

^פ ובקב הישר שם וז"ל: מי שהפליא לו השם יתברך ברוך הוא ברוב רחמיו וחסדיו. גם הצלה מלסטים או מאש ומים. או שהיה חולה ונתרפא, אזי חובה עליו לתקן איזה דבר טוב. שיהיה היכר שהוא עושה זאת, במקום קרבן תודה לכבוד השם יתברך. ועוד שם וז"ל: מנהג הקדמונים ז"ל שבכל ענין ומאורע שאירע להם, היו נותנים שבח והודיה, והכירו מיד שהוא השגחת הבורא יתברך, והיה קשור תמיד בלבם, לבלתי שכוח השגחת הקדוש ברוך הוא. ועוד שם וז"ל: אין לך אדם, שלא נעשה לו נס, ובפרט בדורות האלו,

מוֹדִים בְּשִׁמוֹנִ"ע שֶׁהוּא בְּרַכַּת הַיּוֹדָא, וּבּוֹדָאֵי שְׁצִרִיכִין לְעוֹרֵר לָבוּ בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה לַהֲוֹדוֹת לַה' עַל כָּל הַטּוֹבָה שְׁעוֹשֶׂה עִמָּנוּ בְּכָל עֵת וְשַׁעָה, כְּמוֹ שְׂאוֹמְרִים וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וּטְוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת עָרַב וּבּוֹקֵר וְצַהֲרִים, וְלַהֲרִישׁ לָבוּ בַּהֲכַרַת הַטּוֹב, (לְכָל הַפְּחוֹת כְּמָה שֶׁהִ' מְרַגֵּשׁ לְאִדָּם שֶׁהֲצִילוֹ מִמְדַּבֵּר שֶׁמָּמָה וְהֵאֲכִילוֹ וְהִלְבִּישׁוּ וְכו') וְכִמּוֹ"כ יֵשׁ לְהַתְּבוֹנֵן בְּכָל בְּרַכָּה וּבְרַכָּה כְּפִי הָעֵנִין וְכִאֲוִ"א יִתְּבוֹנֵן בְּעֵנִין שֶׁמְרַגֵּשׁ שְׁעוֹשֶׂה ה' ית' עִמּוֹ חֲסִדִּים שֶׁהִי יֵשׁ לְכִאֲוִ"א עֵנִינִים פְּרִמִּיִּים שְׁעוֹבְרִים עָלָיו וְה' ית' עֲזָרוֹ וּמְצִילוֹ. וְכִמּוֹ"כ יֵשׁ לְשׁוֹם לָבוּ בְּבְרַכַּת צִמַּח דּוֹד כְּשְׂאוֹמְרִים לִישׁוֹעַתְךָ "קוֹיֵנוּ" כָּל הַיּוֹם כְּדֹאִיתָא בְּסַפֵּה"ק לְכוּיֵן מְאוֹד בְּתִיבַת קוֹיֵנוּ שֶׁמְצַפֶּה בְּאִמַּת

אֲשֶׁר הַצְּרוֹת מִתְּגַבְּרִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם, גְּזִירוֹת וּמִלְחָמוֹת עֲצוֹמוֹת. חֲרַב וְרַעֲב מְצוֹר וּמְצוֹק חֲלָאִים רַבִּים. וּמִי אֲשֶׁר הָאִיר עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹט שֶׁל חֲסֵד. וְהֲצִילוֹ מִכָּל הַפְּגָעִים רַח"ל, יִהְיֶה לוֹ לְזַכְרוֹן תְּמִיד חֲסִדֵי ה', וְלֹא לְהִיֹּת מִכְּפוּיֵי טוֹבָה. וְלֹא זֹו בְּלִבְד, אֲלֵא כָּל מִי, אֲשֶׁר מִשְׁפִּיעַ עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁפַּע שֶׁל בְּרַכָּה, שֶׁזָּכָה לִישֵׁב בְּבֵיתוֹ בַּהֲשַׁקֵּט וּבְבִטְחָה, וּפְרַנְסָתוֹ הִיא סְדוּרָה שְׁצִרִיךְ לִיתֵן שֶׁבַח וְהוֹדִיָּה לְמִקּוֹם עַל זֹאת. וּמָה מְאוֹד מִזְהִיר בְּסִפְר חֲרָדִים שֶׁזֶהוּ מִכָּלל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל "הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלוֹקֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ וְכו'". וּבְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה לְרַבִּינוּ יוֹנָה ז"ל (שַׁעַר ג' אוֹת י"ז) כְּתַב וְדַע כִּי הַמַּעֲלוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִמְסְרוּ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה כְּמוֹ מַעֲלַת הַבְּחִירָה כו' וּמַעֲלַת ת"ת שֶׁנֶּאֱמַר וְדַבַּרְתָּ בִּסֵּם וּמַעֲלַת לֶכֶת בְּדַרְכֵי ה' וְכו' וּמַעֲלַת "זְכוֹרֹן חֲסִדָּיו וְהַתְּבוֹנֵן בָּהֶם" שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ח.ב) וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ וְנֶאֱמַר (שִׁם ח.ה) וַיִּדְעַת עִם לְבַבְךָ כִּי כֹאֲשֶׁר יֵיסֵר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֱלֹקֶיךָ מִיִּסְרֶךָ וְדוֹד אָמַר (תְּהִלִּים קז, מג) וַיִּתְּבוֹנְנוּ חֲסִדֵי ה', וְנֶאֱמַר (שִׁם כו, ג) כִּי חֲסִדְךָ לִנְגַד עֵינַי. עַכְל"ק. וּבְחֻבוֹת הַלְּבָבוֹת שֶׁעַר עֲבוֹדַת אֱלוֹקִים פֶּרַק ז' כְּתַב וְז"ל : שִׁיזְכִּיר תְּמִיד בְּלִשׁוֹנוֹ אֶת הַטּוֹבוֹת שֶׁהָאֱלוֹקִים מְטִיב לוֹ, וַיּוֹדָה וַיִּשְׁבַּח לוֹ מְאֹד עֲבוֹרָן, בְּלָבוֹ וּבְדַבְרָיו. וְכ"ה בְּזוֹהַ"ק פ'ר' בָּא (וּבַהֲרַבָּה הַגְּדוֹת שֶׁל פֶּסַח אוֹמְרִים אוֹתוֹ לִפְנֵי אֲמִירַת הַהֲגָדָה) שְׁחִיֵּב אָדָם לְסַפֵּר נִיסָיו לִפְנֵי ה' ית' וּלְפָרְסָם נִיסָיו שֶׁעֲשֵׂה לוֹ. וְהַחֲת"ס כְּתַב שֶׁכָּל אֶחָד מִצְּוֹה לְסַפֵּר לְבָנָיו נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ, כְּמוֹ מִצְוֹת סִיפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם ע"כ, וּבְפֶרַק ג' כְּתַב הַחֹה"ל וְז"ל : כָּל מִי שֶׁהָאֱלוֹקִים הִשְׁפִּיעַ לוֹ בְּאוֹפֵן מִיּוֹחַד טוֹבָה שֶׁלֹּא הִשְׁפִּיעַ אוֹתָהּ לְשֶׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם, עָלָיו לְחַיֵּיב אֶת עֲצָמוֹ בְּעֲבוּדָה מִיּוֹחַדָּת שֶׁתְּהִיָּה מוֹטְלַת עָלָיו בְּלִבְד, נוֹסֵף לְעֲבוּדַת ה' הַמוֹטְלַת עָלָיו בְּשׁוּהָ עִם שֶׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם, דֵּהִיֵּנוּ שִׁיְהִיָּה אֲסִיר תּוֹדָה לְהִשָּׁם יִתְּבַרְךָ כְּפִי יְכַלְתוֹ וְהִשְׁגַּתוֹ, עֲבוֹר הַטּוֹב שֶׁהִטִּיב רַק לוֹ בְּאוֹפֵן מִיּוֹחַד, וּבְזֶה יִגְרוֹם שִׁיְהִנָּה תְּמִיד מֵאוֹתָהּ טוֹבָה מִיּוֹחַדָּת, וְשֶׁה' יוֹסִיף לוֹ עָלֶיהָ, וְאֵף יִתֵּן לוֹ שֶׁכֵּר עֲבוֹר עֲבוּדָתוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, עַכְד"ק.

להישועה^ק, וכפי הנתבאר שבכל דבר הנזכר בתיבת התפלה אפשר לקבל את הכח הזה בשעת אמירת התיבה אם יכוין לזה וישתוקק אליה, א"כ בוודאי יש לשום לב לזה מאוד בדבר חשוב כזה (שהוא א' מהשאלות הראשונות שהאדם נידון על זה בב"ד של מעלה אחרי ק"ך שנה). ולפי המבואר בדברי האר"י ז"ל שכלול בזה גם כל ענין צרה פרמית שיש להאדם, שיצפה ויקוה לישועה, א"כ אפשר לקנות המדה הזאת בברכה זו על ידי שיכוין וישתוקק בשעת אמירתה לקבל ולזכות לזה.

וכמו"כ בברכת שמע קולינו כשאומרים "אב הרחמן" וכן בברכת אהבת עולם שלפני ק"ש כשאומרים "אבינו אב הרחמן רחם נא", ג"כ צריך להרגיש בלבו כמו בן הנמצא במצוקה של שודדים ח"ו וקשרו אותו באזיקים, ורואה את אביו עובר מרחוק וצועק בקול רם ומר "אבי אב הרחמן" תראה בצרתי ותרחם עלי. [ובאמת יש ג"כ כח סגולי בגודל קדושת תיבות התפלה שאם יתדבק אליהם לכוין בהם בכל כוחו, יוכל על ידם לקנות ההרגשים האלו וכמו שיתבאר בעז"ה בפרק הבא בהרחבה, וא"כ איך יעבור האדם ג' פעמים ביום על דברים אלו בלי שימת לב ולאבד ההודמנות הזו].

^קוישים ללבו גודל החרפה שיגיע לאדם לאחר ק"ך שנה בב"ד של מעלה, אם לא היה כן באמת תוך לבו, שח"ו לא היה מצפה כלל לישועה, כי דובר שקרים לא יכון, ויתבונן בזה איזה מרידה במלך הוא דבר כזה אפילו למלך בר"ד, אם יעמוד לפני המלך ויברך את המלך להרמת קרנו ויאמר בפיו שמצפה להרמת קרן המלך, ובאמת לבו רחוק מזה, ואם יכיר המלך או משרתיו בפניו שאומר כן רק בפיו ואין תוכו כבדו, איזה חרפה ובושה תכסנו ויתחייב בודאי ראשו למלך, שה"ה כמורד ומזלזל במלכותו, וכמהתל אל המלך באומרו לפניו דברים כאלו ולבו רחוק מזה, וא"כ מכש"כ כמה צריך להתבייש לומר כדברים האלו בלי לב לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר מיטיב עמו בכל עת ובכל שעה, וגם הרי האדם עומד עתה ומתחנן לפניו שיוסיף להיטיב עמו בכמו"כ דברים, ובעת כזאת מעיד על עצמו שאין לו שום הרגשה עבור המלך ומלכותו והרמת קרנו ועל כן לכל הפחות אם יתבונן בכל זה, ויכניס בלבו לכה"פ תשוקה להגיע לזה, אזי יהיה עליו קצת לימוד זכות.

ואיירי דאיירינן בכרכת שמע קולנו אמרנו להוסיף ביאור יקר המאיר באור חדש את ענינה ומהותה של ברכה זו, דלכאורה צריך ביאור מה נתחדש בברכה זו הלא מאחר שכל הבקשות בקשנו כבר, וא"כ למה צריך בקשה נפרדת שישמע לבקשתנו, הלא זה נכלל כבר במה שפירטנו בברכות הקודמות את כל בקשתנו (וביותר לפי שנתבאר לעיל פ"ז אות ב' בשם התניא שלכן אנו מסיימין בחתימת כל ברכה בהודאה על הענין שבקשנו, לפי שבמוחים אנו שבוודאי נתקבלה בקשתנו, א"כ למה אנו מבקשים אח"כ שמע קולינו) אך יש לומר הביאור דהרכה פעמים יש לאדם מצוקות רבות ויש בעומק לבו זעקה ובקשה רבה, אלא שמרוב בלבול וטרדת הדעת ופיזור הנפש לבו סגור ואטום ואינו יכול לפתוח פיו ולבקש על צרותיו, או שמגודל צרתו וזעקת לבו אין בכחו לסדר בקשותיו ולפרטם. ואולם כמו בתינוק הבוכה שאע"פ שאינו מסוגל לפרש בקשתו ומצוקתו, בכל זאת אמו מבינה מתוך בכיו מה בקשתו, כי מגודל אהבתה ורוב רחמיה לבנה היא תופסת ומרגשת מה יש בלבו לומר, כך גם כשאנו עומדים בתפלה לאחר שפרטנו כל הבקשות שתקנו לנו אנשכה"ג, אנו מוסיפים ואומרים להשי"ת שיש עוד בעומק לבנו בקשות רבות, אלא שמגודל הטירדות והצרות אין אנו מסוגלים לסדר ולפרט כל בקשתנו, וזהו בחינת "קול" בלא דיבור, וע"ז אנו מבקשים שאתה תשמע מן השמים לקול פנימי זה אשר בעומק לבנו ותעשה בקשתנו, ולכן מקדימין (לפי נוסח ספרד) "אב הרחמן" שמע קולנו, שהיות ואתה אבינו הרחמן הלא בוודאי תוכל להבין ולהרגיש בקשת בניך, גם בשעה שאין אנו יודעים לפרש ולפרט בקשתנו, ולכן מרוב אהבתך כרחם אב על בנים תשמע זעקת לבנו ותושיענו, [א.ה. וכוה נחא יותר הטעם שבברכה זו רשאי להוסיף בה בקשה על כל צרכיו כמוש"כ בש"ע סימן קי"ט ס"א לפי שברכה זו במהותה מיועדת לכלול כל שאר הבקשות שעדיין לא בקשנו עליהן בשאר הברכות].

ב

וכמו"כ יש להעיר בענין אמירת וידיי אשמנו וכו' שטעות גדולה והפסד גדול לאמרו במהירות, ראשית, הרי זה זלזול נורא ח"ו לבקש סליחה וכפרה

בצורה כזאת אפילו ממלך בו"ד, ואפילו לפיים את חבריו שחטא כנגדו בצורה כזאת ה"ז זלזול ופגיעה שאינה מן הנימוס כלל, ובודאי שלא יסלח לו בצורה כזאת ולא די שלא יסלח אלא אדרבה פיוס כזה יגדיל כעסו יותר עליו יותר מעצם החטא שחטא כנגדו, כי בשעת החטא בודאי היה איזה סיבה שהי' חבריו כועס עליו ולא עמד בנסיון של כבישת יצרו וכעסו ולכן נכשל כמה שחטא נגדו, משא"כ פיוס כזה שאינו בשעת כעס או קנאה ה"ז מראה שבאמת מזלול בו, שאל"כ הי' מפייסו באופן יותר מכובד וא"כ בודאי פשוט שזה פגיעה הרבה יותר גדולה מעצם החטא, וא"כ מכש"כ איך לא יתבייש האדם לדבר כך לפני ממ"ה^{קצא}, ואחרי שיתבונן האדם קצת בזה לא ידע איפה להחביא את עצמו מבושה על זאת. [ובפרט שבדור שפל זה אנו צריכים לומר וידוי יותר מכל הדורות וא"כ איך אנו יכולים למהר].

ושנית, אם הי' האדם יודע ומתבונן כמה אפשר להרויח מאמירת הוידוי אם יגיד אותו בכונה ובמתינות, חוץ ממה שמחוייב להתודות על עונותיו כמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה שהוא מצות עשה מה"ת להתודות על חטא וזה מתנאי התשובה, הרי בנוסף לזה אם היה האדם יודע איזה תיקונים גדולים נעשים להאדם ע"י אמירת הוידוי^{קצב} (כמבואר מפי ספרים וסופרים) לא היה מזלול או מרדלג אף פעם והמדקדקין הי' נוהגין כשהיה סיבה שלא נאמר בבהכנ"ס תחנון מפני חתן וכדו' הי' מהדרין לאומרו כמנין אחר מפני שידעו להעריך

^{קצא} וז"ל הרא"ש (ארחות חיים סי' לו) כוין בתפלתך כי התפלה היא עבודת הלב, ואם בנך ידבר לך ולא מלבו הלא יחר לך, ומה תעשה טפה סרוחה לפני מלכו של עולם, ומה טוב לבקש שליחה על אמרך סלח לנו בלא כונה עכ"ל.

^{קצב} ועמש"כ במדבר קדמות בשם גורי האר"י ז"ל שאם אומרים נפילת אפים בכונה (מסתמא הכונה על מזמור כ"ה כפי נוסח ספרד) מרויח בזה ז' מעלות, א) נעשה בריה חדשה ב) נותנים לו כוח ללחום עם היצה"ר ג) יוסיף שכל בתורה ד) יוסיף בדביקות בה' ה) זוכה למסילה כמשה"כ אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם ו) יושפע שפע לשכינה ז) אם יזדמן לו איזה חטא ממרקים אותו בעוה"ז. [ועי' ברבינו בחיי פ' קרח עה"פ ויפלו על פניהם במדבר ט"ז כב'] שביאר בארוכה כל ענין נפילת אפים ע"ד הפשט].

ההפסד הגדול ע"י העדר האמירה, (ומה שהיו צדיקים שהיו מקליין בכל מיני סיבות וכמו הילולא דצדיקים וכדו', ה' להם איזה ענין בזה לפי גודל דרגתם ועפ"י סודות הענינים מה שהי' שייך להם לפי גודל דרגתם, אבל לסתם בני אדם הרי זה חסרון לא יוכל להמנות בפרט למי שיודע סודן ותיקונן של הדברים האלו.)^{קצ"ב} ועל כן צריך לומר הוידוי

^{קצ"ב} וכדאי לעורר פרט א' חשוב בענין הנוסח של הוידוי, בתיבת אשמנו שיש להתבונן בפירושו על מה זה קאי, כי בפשטות הל"ל ולפרט במה אשמנו, וכשאומרים סתם אשמים אנחנו אין לה משמעות עד שמוסיפין לפרש על מה ובמה, וא"כ איך אומרים סתם אשמנו בלי לפרש. ועלתה בדעתי בס"ד שיש לפרשו כך דהנה רוב או כל ימיו של האדם הוא כעס ומכאובים נגד בנ"א, שנדמה לו שהם גרמו או גורמים לו נזק והפרעות בכל מיני ענינים בין בגשמיות ובין ברוחניות, וכן יש כל מיני סיבות ומקרים שהאדם בטבעו מאשים אותם על מצבו, שנדמה לו שבגלל סיבה זו או אדם זה וכדו' הרי הוא מפסיד וסובל, ולולי זאת היה יכול להצליח כפי רצונו ודמיונו בין בגשמיות ובין ברוחניות, ועי"ז הרי האדם מקדיש רוב זמנו ולבו ללחום נגד כל הדברים האלו בכדי להקל על עצמו ולהגיע להצלחתו הרצויה לפניו, ונדמה לו שברגע שיגיע לזה, זה ישחררנו מכל ואז יעלה ויצמח כגן רטוב.

אבל באמת כל זה הוא דמיון שוא כי האדם לא יכול לעזור לעצמו כלום, כי רק מה שנגזר עליו משמים יגיע לו לא פחות ולא יותר, ושום אדם ושום סיבה לא יכול לא לגרוע ולא להוסיף לו כלום כמבואר כ"ז בספרי מוסר (ונתבאר אצלינו בס"ד בארוכה וקצרה בכמ"כ מקומות), ומי שאינו מכיר ומודה בזה ה"ז ח"ו כפירה גמורה בה"ג עיקרים כמבואר, אבל סוף סוף החומר וטבע האדם מושך אותו בע"כ לכפירה הזאת, ולכן ה"ה תפוס יום ולילה להאשים סיבות ואנשים אחרים, ושוכח לגמרי שרק הוא בעצמו וחסאיו אשמים בכל מה שקורה לו, בין ע"י סיבות בין ע"י אנשים המצערים אותו, ואם היה זוכר זאת בכל עת לא היה כועס יום ולילה, והיה שמח בחלקו ואז היה לבו ומוחו פנויים לעבודת ה' ית' ולתורתו ומצותיו תמיד, והי' ניצל מעבירות החמורות של כעס וקנאה ושנאת חינום ונקמה ונטירה וכל המסתעף (וכן היה לו שלום בית וכו'), ובזה יש להבין שמכיון שזה (כלומר מה שמאשים אחרים ולא עצמו בכל דבר זהו) השורש של רוב חטאיו של האדם, לכן אנו שבים בתשובה על זה, ואנו מודים ומתוודים ואומרים "אשמנו", כלומר אנחנו כן אשמים על הכל, ואנו מבטלים ומכחישים מה שכל הזמן אמרנו שזה אשם וזה אשם וכו', אלא מכירין אנו בהכרה שלימה ובאמונה שלימה שאכן אשמים אנו על הכל ולא אחר, וכשהאדם ישתדל להתעמק קצת בהשכל ודעת להבין מה שמוציא מפיו איך

במתינות ולעמוד ולהתבונן בכל מלה קצת, ולכוין אשמנו שאני כאמת מכיר ואני מודה ומתודה שאני אשם וכן בגרנו וכו', וכשיאמר זה קצת בהתבוננות ישיג כל הרווח הנזכר מלבד ענין התשובה וכפרת עונותיו.

ויש לדעת שאפילו אחרי שהאדם שם לבו לכל הנזכר ואומר את הוידוי בצורה הנכונה בכ"ז מטבע החומר של האדם, שלאחר שהוא מתרגל לעשות איזה דבר הרי החומר מתחיל לשכוח את ההתרגשות שבדבר, וגורם להאדם לעשות את הדבר כמצות אנשים מלומדה, ואפילו אם יכוין כל מה שכוין בתחילה בכ"ז תוך עומק הלב מתהווה שינוי וקרירות, ולפעמים זה לא מורגש אצל האדם מכיון שבחיצוניות מחשבתו ה"ה מכיון כמקודם בכ"ז תוך עומק פנימיות לבו משתנה, וזהו שכתוב בחובה"ל אין חוץ החסידות כבתחילתה, (הובא נו"א פ' חיי שרה) ובפרט בתפלה שצריכין חיזוק בכל כוחו תמיד כדאי"תא (ברכות כ"א וברש"י שם) ומכש"כ בוידוי שזה נגד טבעו של האדם וחומר להתודות ולהאשים את עצמו על כל דבר לכן החומר משכחו ומקררו בטבע, ועל כן צריך האדם לעורר את עצמו תמיד מחדש בענין זה ולשהות קצת ליישב דעתו לפני התחלת אמירת הוידוי, וכמש"כ בספר יש נוחלין (לגבי כל הברכות הובא בפרק ט' אות ג' ושם בהערה קע"ג) שזהו העצה כדי לעורר הרגישיו, ואז יהיה לו סייעתא דשמיא לעשותם כראוי, ואע"פ שבכל ענין שצריך שימת לב יש לנהוג כן בכ"ז בעניני תפלה א"א בכלל לקיימה אם לא יעבוד עם לבו לעורר אותה תמיד, וכמו שנקראת התפלה עבודה שבלב.

שמאשים א"ע על כל הבא עליו, א"כ יקנה בזה מדת ההכנעה מאוד, וכבר לא יריב ולא יתרגז ולא יקפיד על שום בן אדם על מה שעשה לו או זלזל בכבודו, שהרי הודה בפניו שהוא אשם בכל מפני חטאתו, וגם זה ימנענו מלחטוא עוד פעם מכיון שיזכור כמה התמרמר והתודה על כשלוננו.

[ובדרך אגב יש לעורר על ענין שנכשלים בו רבים בלי שימת לב, והוא בענין אמירת ה"ג מידות (שאומרים קודם הוידוי לפי נוסח ספרד) שאין יודעים גודל החיוב להפסיק בין ב' הויר"ת של התחלת ה"ג מידות, וכמו שבהטעמים עשו הפסק בין אלו ב' השמות. ובזה"ק מזהיר ע"ז מאוד. וכ"כ בחסד לאלפים לבעל הפלא יועץ סי' קלא אות ט', ובכה"ח שם אות כ'].

עב"פ תמצית הענין הוא שצריך לשום את עצמו ולבו לתוך המצב שמזכיר בתיבות התפלה ולעורר רגשי לבו לזה, וכל זה כלול ג"כ במאמר הבעש"ט הנ"ל בא וכל ביתך אל התיבה ליכנס לתוך התיבה של תורה ותפלה, כלומר להכניס עצמך ולבך להמצב כאילו אתה נמצא בתוך התיבה ממש שיהיה התיבה הזאת מקיף אותך ואת לבך לגמרי, ואז האדם מקבל השפעה רוחנית גדולה מכל תיבה ותיבה ומהאור שלה לפי שתלויים בכל תיבה ואות של התורה ותפלה אורות ועולמות גבוהים ורמים. וכמו שיתבאר עוד בפרק הבא.

ג

ויש להעיר שבכדי להמחיש כל זה כלומר להתפלל בהתעוררות והתרגשות לבו לכל הנוכח, צריכים לומר התיבות במתינות (כאו"א כפי טבעו כמוכן), כי כשאומרים במהירות (וכש"כ בבהלה) א"א שיתעורר רגשי לבו, כי רגשי הלב פועלים דייקא עם ישוב הדעת ומתינות^{פ"ד}, בשיהוי זמן קצת יתר מפעילת המוח כמוכן לכל מבין. וכמו כן יש לשום לב בברכות שיש בהם כמה ענינים, כמו לדוגמא ברכות הראשונות שבשמו"ע כברכת אתה חונן שמתפללים על חכמה, ועל בינה ועל דעת שהם ג' בחינות נפרדות וכולם יש צורך גדול להאדם בהם (ואכ"מ לפרט ולהסביר את כל אחד ואחד מהם מהו) וכמו"כ כברכת השיבנו שמבקשים להשיבנו לתורה, ולקרבינו לעבודה, ועל תשובה, הרי צריך להאריך קצת לכיון ולעורר רגשי לבו לכל דבר ודבר במיוחד כלומר להרגיש הצורך הגדול שיש לו לבקשה הזאת, והיינו להכיר כמה חסר לו בזה, ואחרי שיוגיע

^{פ"ד} וז"ל החוה"ל (שער אהבת ה' פ"ו) והעיקר אחי שתתפלל אותה בטהרת הנפש וכוונת הלב, ושתאמר אותה... במתינות לאט לאט, ואל יקדים לשונך את לבך, כי המעט ממנה עם כוונת הלב טוב יותר ממהירות תנועות לשונך ברב ממנה כשלבך אינו נוכח בה, ואמר אחד מן החסידים אל תשבחו שבח ריקם כלומר שהוא ריק מכוונת הלב, אלא שבחו שבח שהלב משתתף ונוכח בו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ט, י) בכל לבי דרשתיך אל תשגני ממצותיך, ונאמר (תהלים ק"ט, י"ח) חליתי פניך בכל לב, ונאמר (תהלים פ"ד, ג) לבי ובשרי ירננו אל קל חי. ע"כ.

להכרה בזה יהיה מסוגל לעורר את עצמו לבקש ברגשי לבו על זה, ועי"ז יוכל לפעול את בקשתו וכמבואר בספר חסידים סי' קל"א שעל רוחניות אם האדם מתפלל מעומק אמיתת לבו ה"ה בטוח שאין תפלתו חוזרת ריקם, ומב' דוגמאות הנזכרים יוכל האדם להבין דבר מתוך דבר, וימצא הרכה והרבה דברים שמוזכרים תוך התיבות במשך התפלה, אשר הוא צריך להם מאוד, ולא הרגיש מעולם שעובר על פנינים היקרים האלה יום יום, וכידו לזכות בהם, ומפסידם מפאת חוסר שימת לב.

* * *

פרק יא

בו יבואר: א) גדול קדושת תיבות התפלה והכח הנפלא הממון בהם.
 ב) עצמה למי שעומד להתפלל ומוצא את לבו רחוק מכל הרגש בענין
 תפלה. ג) איך יתעלה האדם בתפלה מדרגא לדרגא.

עוד אנו צריכים לדעת שכל תיבה ותיבה של התפלה יש לה חשיבות מיוחדת, ובפרט התפילות שתקנו אנשי כנסת הגדולה, והנה מבואר בספרים הקדושים שכל מצוה, הכח לקיים את המצוה, נובע מאותם התיבות שבפסוק שכתובה בו המצוה, ודרכם נשפעת שפע ההוא כגון "ורפא ירפא" (שמות, פר' משפטים כ"א. י"ט) שאמרו חז"ל (ב"ק פ"ה. ע"א) מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ממילים אלו נובע ומקבלים כח הרפואה, ועי' מש"כ החת"ס בפר' כי תצא, שידוע שהסנהדרין היו צריכים להכיר בחכמת הכישוף, וכתב החת"ס שלא היה צריכים ללמוד כל זאת ממקורות זרים אלא מהתה"ק עצמה ידעו הכל, וכתב החת"ס שבפסוק "מכשפה לא תחיה" מרומז כל חכמת הכישוף, נמצא כשמוזכר בתורה כישוף מרומז שם כל חכמת הכישוף, וכן כל מה שמוזכר בתורה מרומז ונובע משם כל הענין מהפסוק ההוא, וכל הכח לקיימו מופיע לנו רק ע"י הפסוק ההוא, ולכן איתא בשם צדיקים שלפני כל קיום מצוה יש ללמוד הגמ' והרמב"ם והשו"ע השייך למצוה זו, שזה מסוגל לקיים את המצוה בשלימות וכתיקונה.

וכמו כן מה דאיתא בגמ' (קידושין מ' ע"ב) "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", ודאי שאין כוונת חז"ל רק שע"י ידיעת התלמוד בא האדם לידי מעשה, שאם כן מי שכבר יודע הלכה זו, עליו כבר לא יהא נאמר "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", (ויהיה כזה נפקא מינה גדולה למעשה) אלא הפירוש הוא כך, ש"סגולת" התלמוד היא שמביאה את האדם לידי קיום המעשה ולכן לעולם גדול תלמוד לפי שכוחו גדול להביא לידי מעשה. והנה אנו קוראים ק"ש בכל יום, ואומרים ואהבת את ה' אלוקיך וגו', ואם האדם מכניס את עצמו וכל כולו

בתיבות של "ואהבת", מתיבות האלו יושפע לו אהבת ה', דע"י שהוא דבוק בהתיבה שאומר, התיבה עצמה יש בה קדושה ושפע אלוקי. ומזה ישאב את הכח לאהבת ה', וכן בכל משך התפלה.

וכמו"כ בקבלת עומ"ש באמירת שמע ישראל, שמפורש בשו"ע (סי' ס"א, א') וז"ל יקרא קריאת שמע בכוונה באימה בראה ברתת וזיע עכ"ל ובכל פעם שהאדם משתדל ואומר את הק"ש ברצון כזה, אז הוא מקבל כח מהק"ש עצמו שמסייע לו לזה לקבל על עצמו עול מלכות שמים באופן הראוי ולייחד את שמו באהבה. וכמו"כ בהזכרת השבחה יכול לקבל ולשאוב ולספוג לתוך עצמו ואל לבו, את אור הענין והתיבה הנזכר, וכגון כשאומר קל חי וקיים תמיד ימלוך עלינו יכול לקבל האור שה' ית' ימלוך עליו, וכן כשאומר בערבית בחכמה פותח שערים או בשחרית כשאומר כולם בחכמה עשית וכו' יוכל לקבל שפע חכמה ופתיחת שערים וכן בכל תיבה ותיבה מהתפלה^{קצ"ה}. וכמאמר הבעש"ט (הג"ל בפרק הקודם) עה"פ בא אתה וכל ביתך אל התיבה, וכמו כן בהמשך כל התפלה האדם המדבק עצמו בכל נימי נפשו ולבבו, הרי ג' פעמים ביום הוא סופג בתוכו וממלא את עצמו באורות רוחניים נעלים^{קצ"ו} הללו בלי גבול, ואיזהו שוטה

^{קצ"ה} ויש כמה וכמה סגולות שמוזכרים בספרים הקדושים שאפשר לרכוש מהתפלה, ולדוגמא עמש"כ במ"ב סי' נ"א סק"ז בשם הזוה"ק וז"ל יאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו אותו היום עבר בים. והאומר בשמחה מוחלין לו על כל עונותיו. וז"ל החיד"א (צפורן שמיר סי' ב' אות כ"ד) הפליגו בזוה"ק באמירת שירת הים אחר פסוד"ז שהוא עילוי גדול ונח"ר לשכינת עוזנו, ועל כן צריך לאמרה בשמחה רבה ובנעימה, ויצויר בדעתו כאילו עומד ביבשה בתוך הים והמצריים נטבעים והוא ניצול, והוא סגולה לכפרת עונותיו כידוע עכ"ל ועיין בס' חרדים פרק ע"ג מה שביאור בזה. ובכך החיים סי' צ"ח סק"י בשם החיד"א בשם מעבר יבק שקריאת פסוקי דזמרה עם שירת הים בקול רינה ותודה עם הקהל מסוגל לטהרה, ובאות ה' בכה"ח בשם איזה ספר שהמתפלל בכונת הלב ניצול מחיבוט הקבר.

^{קצ"ו} ועמש"כ הקדושת לוי (אבות פ"ד מ"ד, ועי' עוד בפ' בלק עה"פ הנה בוך לקחת) שכשמזכירין שבחיו של ה' ית' במדותיו רחום וכו', ה"ז משפיע וממשיך על האדם ג"כ אותו המדה

המאבד כל זה בידים מחמת מהירות ורדיפת ההבל והתהו, וכן בכל המצוות אפשר לשאוב מהציווי בתה"ק ומההלכות שלהם כנ"ל, וכן בעת עשיית המצוה גם כן יכוין בשעת מעשה לשאוב ולקבל מהם רוחניות ולהתדבק על ידם בקדושה עליונה בכל דבר ודבר על הענין שרומז עליו, וכל זה למי שעושה אותם בדביקות כל לבו ונפשו ומסיה דעת ושוכח מכל העוה"ז, ומעצמו גם כן, בשעת מעשה המצוה או התפלה ונהיה דבוק כולו בהמצוה.

ב

ויש לדעת שכל כך גדול כח קדושת התיבות של התפלה שכשהאדם בשעת תפלתו יצייר לפני עיניו צורת התיבות והאותיות הרי זה מוסיף להאדם כח קדושה וטהרה, ועי' עוד בענין זה מה שכתב בנפש החיים להגר"ח וואלאזינער (שער ב' פי"ג) והעתיקו בשמו הבעל בן איש חי בספרו זו"ל והעצה היעוצה הוא כמו שאמר המגיד להב"י, ליזהר מלחשוב בשעת התפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומצות כי אם בתיבות התפלה עצמם, דוק בדבריו שלא אמר לכוון בכוננת התיבות, כי באמת בעומק פנימיות כוננת התפלה אין אתנו יודע עד מה וכו' אלא העיקר בעבודת התפלה שבעת שהאדם מוציא מפיו כל תיבה מהתפלה, יצייר לו אז במחשבתו אותו התיבה באותיותיה כצורתה ולכוין להוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה להרבות קדושתם ואורם וכו', והיא סגולה נפלאה בדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה לבטל ולהסיר מעליו כל

ממדותיו ית', ועמש"כ בבעל הטורים (דברים כ"ו י"ט) כעין זה על האי דאיתא בחז"ל עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק, הכונה שאותה עטרה שמעטרים להקב"ה בתפלתם שמהללים ומשבחים להשם ית', ה' ית' מחזירה להם והוא להם לתפארת, ע"כ. ואפ"ל שאי"ז סותר לדברי הקדושת לוי שמדבריו יוצא שכבר בעוה"ז מקבלים התפארת הזו, שיש לומר שחלק ורושם מזה כבר מקבלים בעוה"ז אבל עיקר האור ושלימותו מקבלים לעתיד לבוא, וכמו"כ בכל מצוה לכאורה הוא כך שחלק מהאור מתקבל תומ"י ועיקר אורה מופיע לעתיד לבוא, (ועי' להלן בפ"ג סוף אות ד' בהערה רכ"ח המתחלת ועמש"כ בעל העקרים, מש"כ שם בדברי בעל הטורים ה"ל).

מחשבות ההבלים המורדות ומניעות טהרת המחשבה והכוונה, וכל אשר יוסיף הרגלו בזה, יתוסף לו טהרה במחשבתו בתפלה, והיא כוונה פשוטית, עכ"ל. והבא"ח מוסיף על דבריו בספרו וז"ל ואז מובטח אתה שתשכיל ותצליח בכל תפלותיך וכולם יהיו רצויים לפני הבורא ית"ש כריח ניחוח אכיר, עכ"ל. ואם היינו מתבוננים איזה כח אפשר לקבל מכל התיבות שבתה"ק ובתפלה וכמו"כ בלימוד הגמרא וכדומ' לא היינו זזים מהם והיינו מעטרים אותם על ראשינו ומאריכים בהם בעריכות וידידות ונעימות בלי גבול.

מספרים על ר' יאשע בער זצוק"ל בעל הבית הלוי, כי לפעמים כשהיה לומד גמ' והיה אומר "אמר רבא" היה חוזר על זה הרכה פעמים "אמר רבא" וכן "אמר אביי" וכו' ונתארך לכמה דקות, ומחמת המתיקות והדביקות בתורה לא היה יכול להיפרד מהמילים האלו, ובאמת איתא בירושלמי (שבת ו ע"ב) שהאדם צריך לתאר לעצמו כאילו בעל השמועה עומד כנגדו, (ואולי כן עשה בשעה שהיה מאריך בהזכרת שמם) ואנו אין לנו מושג איזה מתיקות הרגישו גדולי ישראל בכל תיבה שבגמ'. רק שמענו ונדעם מכמה וכמה מבני עליה שהיה מספרים עליהם כדברים הללו.

גם ראיתי שמסופר על ר' מאטיל מסלונים זי"ע, שבזקנותו כשהיה סגי נהור, והיו להבחורים קביעות ללמוד לפניו גמ' ורמב"ם, וסיפרו עליו שאפילו כשלמדו לפניו משניות, אפילו את המשנה שור שנגח את הפרה (שכולם יודעים אותה) היה אומר את המשנה באהבה ובמתיקות, והיה מפרש בפשטות ההלכה של המשנה שהדין כך וכך והיה נראה עליו געגועין ושעשועין גדולים בכל תיבה של המשנה, ומתוך אהבה היה חוזר על המשנה וההלכה, בלי העיון^{קצ"ז}, רק סתם

^{קצ"ז} וכ"כ בספר תולדות אדם פ"ט על הגאון ר' זלמן מוואלז'ין זצ"ל אחי הגר"ח זצ"ל שאמר בזה"ל אילו היה לי מספיק זמן הייתי חוזר על דבר אחד מד"ת שנה תמימה ויותר, כי היא חביבה עלי בכל עת עכ"ל. ובספר מנוחה וקדושה (שער התורה ח"א סוף אות ז) כתב ושמעתי שהגרא ז"ל כשהיה בוחן ובודק מי ראוי להיות תלמידו היה מצווה עליו לחזור על ענין אחד מד"ת הרבה פעמים, ומי שכאשר היה מרבה בחזרה היתה

היה חוזר על ההלכה באהבה ומתיקות גדולה, ואע"פ שהיה אדם גדול בתורה, ומתמיד גדול כל ימיו והי' זוכר הלשונות שאמרו לפניו בע"פ, עם כל זה כשהיה מוציא מפיו תיבות המשנה, ראו עליו שהוא משתעשע בהם, כמו אדם שמתענג באכילתו, (וכמו שאמר דוד המלך ע"ה, כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי (תהלים ס"ג ו), היינו שהיה מרגיש בשפתי רננות יהלל פי, ממש כמו חלב ודשן תשבע נפשי).

וכך צריכה להיות גם כן תפלתו של אדם, שאם מתפלל באופן זה, אז חוץ ממה שנענה על אותה הבקשה שמבקש, גם הוא עצמו מתעלה מאוד בתיבות האלו שמוציא מפיו, וזהו דבר ראשון שצריכים לקבל מהתפלה. וזהו יש להבין מה שמוכא בספרי מוסר שמי שמתפלל על רוחניות הוא נענה מיד^{קצ"ב}, משום דהרוחניות הוא מקבל מהתיבות של תפלה עצמה, והתיבות עצמם כבר משפיעים לו.

אבל בתפלה על גשמיות צריכים לזה "ויעתר" כדי שבקשתו תענה, דהיינו שצריך (לפעמים) להפך ממדת הדין למדת הרחמים, וכן יש לזה סדר בשמים שצריכים המלאכים להעלות הבקשה לפמליא של מעלה, ואז כל המלאכים צריכים להסכים לזה ושלא יהיה קטרוג על מילוי בקשתו^{קצ"ג}. אבל

מתגברת אצלו חמדתה יותר ויותר לחזור בלי הפסק, בזה היה מוצא חן בעיניו להתקבל אצלו עכ"ד. הנה החמדה והחביבות הזו אינה מפני החכמה שבה, אלא מפני שהוא דבר ה' ואין סוף לחביבות הדיבור בו מגודל האהבה לה' וכענין שאמר הכתוב (משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד.

^{קצ"ב} בספר חסידים סי' קל"א כתב, וז"ל אם שואל אדם על לימוד התורה או דבר אחר מחפצי שמים ושופך את נפשו עליו, ה' ית' שומע תפלתו אע"פ שאין בידו מעשים טובים, ע"כ. ועי' בספר אבני זכרון אות תרס"ג, שכתב, אדם המתפלל שיהיה חכם לעבודת ה' ית' אין על זה מקטרגים, ע"כ.

^{קצ"ג} עי' בספר מנוחה וקדושה (שער התפלה ח"א אות ש"כ) שכתב וז"ל ומבואר בזוה"ק (פרשת ויקהל) שבעליית התפלה המלאכים משתחווים לפני כל תיבה בפני עצמה ומקבלים אותה באימה, ומוליכין אותה עד העולם שלמעלה מהם כי להם אין רשות להכנס שם, ומקבלין

תפלה לרוחניות, לא בן הוא, שהתפלה עצמה מעלה את האדם ברוחניות כלומר המצות תפלה בעצמה, והדביקות, והתיבות שאומר, מעלה ומזכך את האדם, ואינו צריך לחכות עד שתגיע התפלה לשמים, ועד שיכניסו אותה למחיצתו של הקב"ה, ושהמלאכים לא יקטרגו ולא יעכבו להוציא את זה לפועל, כי רק כשמבקשים על גשמיית צריך לחכות על כל זה, אבל ברוחניות התפלה עצמה כבר משפיעה לאדם רוחניות.

ג

נחזור לעניינינו שהתיבות של התפלה מעניקים להאדם את הכח של הדברים המוזכרים בהם אך כמוכן שזה אמור כשהאדם אומר עם דביקות הלב בהם, ובכל זאת יש לדעת שאם האדם מרגיש עדיין רחוק מהתפלה ומחו ולבו אינם מוכנים ומוכשרים עתה להתפלל בכונה רצויה כמו שצריך, בכל זאת יתחיל וישתדל להתפלל כפי כחו עתה, ויאמר במתינות התיבות וישתדל לכוון בהם היטב אע"פ שאינו מרגיש עדיין שום דבר, וכדאי לעשות גם כן כמו שזכר בשם הנפש החיים והבן איש חי שייציר לפניו התיבות (או יתפלל מתוך הסידור וישים לב לצורת התיבות) ואז התפלה עצמה תעלהו ותכניסנו לאט לאט לתוך התפלה.

וכבר הזכרנו במקום אחר בשם הספה"ק שהדרך הנכונה בתפלה הוא להתחיל התפלה בפשוט, ולאט לאט להגדיל רגשי לבו וליכנס יותר בהתלהבות

אותה המלאכים שבעולם השני באימה כנ"ל, ומוליכין עד עולם שלישי כנ"ל, והגבוה ליותר גבוה עד א"ס ב"ה, וכביכול הוא יתברך שמח בה ונעשית כתר על ראשו, וכרוזא קרי בחיל הבו יקרא לברא דמלכא וכו', בד"א בזמן שהמתפלל משים כל זה אל לבו קודם התפלה שמקריב דורון לפני מלך הכבוד. ועל כל תיבה ותיבה עומדים כמה מלאכים לבדקה אם היא כתיקונה, ומהרהר בלבו בתשובה, ונוזהר בכל כוחו ממחשבה זרה, גם להתפלל במתון ולהפריד בין הדביקים כדינו, עכ"ל. ועיי"ש בזה"ק שהאריך מאוד והובא לשונו בספר יסוד ושורש העבודה שער האשמורת פ"ב, וכן בקב הישר פרק ל"ח. ועיי' בחי' הרשב"ץ (לבעל התשב"ץ דף י"ג ע"א) ד"ה ונראה, שביאר עד"ז לשון התפלה מלאכי רחמים הכניסו תפלתנו עי"ש. ועיי' בזה באלף המגן שעל המטה אפרים סי' תקפ"א סק"מ) ועייין עוד מש"כ בענין זה באקדמות מילין אות ב' בהערה י"ב המתחלת כמו בכל המצוות.

(ויש בזה ביאור עמוק למה דוקא כך ואכ"מ), ובמקום אחר פירשנו בזה בס"ד את הפסוק (תהלים ק"ב) תפלה לעני כי יעטוף כלומר תפלת העני שאינה נובעת מהלב כדבעי, ומפני כך "כי יעטוף" (לשון איחור כמו העטופים ללכן כמו שפרש"י שם) כלומר ה"ה מתאחר עד שרק באמצע תפלתו מגיע ל"ולפני ה' ישפוך שיחו" (שכבר נובעת מלבו) וע"ז מבקש המשורר שאעפ"כ "ה' שמעה תפלתי" וגו', ומלמדנו כאן הפסוק שאפילו כשרואה האדם בתחילת תפלתו שקשה לו לכוון ולהתפלל כהוגן בכל זאת אל יתיאש וימנע עצמו מלהתפלל אלא ימשיך כפי כחו ואז מובטח לו שסוף סוף התפלה תעלה אותו במשך התפלה לאט לאט ותכניסו לתוך התפלה, וענין זה יש לכוון גם כן במאמר הבעש"ט הנ"ל עה"פ בא וגו' אל התיבה וגו' ליכנס בתיבות התפלה שי"ל הכוונה במה שנרמז ענין זה כאן, שהוא מפני שענין הכוונה בתפלה הוא בדומה לתיבת נח שכמו שהתיבה קולטת ומרימה את האדם ומוליכה אותו ביחד עמה למקום שהיא הולכת, כמו כן הוא בתפלה אם האדם מכניס את עצמו אל תוכה וכנ"ל.

ד

ויש לדעת שענין הנזכר נוגע אפילו באופן שמסוגל להתחיל תיכף ומיד להתפלל כראוי, שהרי בכל זאת יש בני אדם שהרבה מהתפלות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה בברכות השמו"ע הרי הם יותר גבוהים מדרגתם כגון ולירושלים עירך וכו' ואת צמח דוד וכו' ותחינה וכו' שלפעמים האדם אינו מרגיש שבקשות האלו נוגעות כ"כ ללבו באמת ושמנתגעע ומשתוקק אליהם (לפחות) כמו שמשתוקק לצרכיו הגשמיים, ואם כן ח"ו חסר לו בברכות אלו הרגשת לבו ואיך יצא ידי חובתו בזה, והרי באמת ענין הצפיה לבנין ירושלים ולהגאווה"ש הוא מהחמורות שהרי כבי"ד של מעלה הוא מהשאלות הראשונות צפית לישועה (כמבואר שבת ל"א), ואיזה בושה תהיה ח"ו להאדם כשאין לו מענה ע"ז, [ואפילו אם היה מצפה אבל לא בלב שלם אלא פחות מלצרכיו הגשמיים בודאי אוי לה לאותה בושה]. ולכן העצה לזה הוא שיאמר את התפלות האלו בדביקות כפי כוחו כנ"ל, ואע"פ שאינו בשלימות הלב בכל זאת אם יאמרם באופן הנזכר

כלומר שיכנסם כולו בתיבות התפלה וידבק מחשבתו ולבו כפי כוחו (וכן כהתיבות כצורתן כנ"ל) ויסיח דעתו מכל שאר הדברים כנ"ל, ויכוין על כל פנים ברצון ותשוקה שהתיבות יעלו אותו, או בודאי סוף סוף תיבות התפלה יעלוהו לאמא לאמא להדרגא הנכונה בס"ד וכנ"ל.

וזה י"ל רמוז בלשון הגמ' שהתפלה עומדת ברומו של עולם (וכפירוש העולם הנ"ל שלכן מעלה גם את האדם לרומו של עולם) ובני אדם מזולזלין בהם מפני שהאדם חושב שהתפלה מדברת על ענינים שהם למעלה ממדרגתו כנ"ל (כגון בקשת בני ירושלים וצמיחת קרן דוד וכו') ואני הנני עומד למטה ורחוק מדברים האלו, וכן שאר התפלה שחייבין לכוון לבו ולחשוב כעומד לפני המלך ולשמוע ולכוון כל חזרת הש"ץ וכו' וכו' ואיך אוכל לעמוד בכל זה הרי זה רחוק ממני, לכן הגמ' מודיע לנו שזה מעותן של בני אדם שמזולזלין בה בחנם כי אדרבה העצה לא לזלזל בזה כי ע"י כך הם מפסידים, אלא יתאחזו בהתפלה כפי כוחם ויכלתם והתפלה תעלה אותם וכמו"כ בכל המצות נוהג ענין הזה שכשהאדם עושה כפי יכולתו אע"פ שאיננה בשלימות כדבעי בכל זאת אם בשעה שעושה המצוה משתוקק ומתפלל שבזכות עשייתו עתה יזכה לעשותה עוד פעם ולעשותה כראוי בפעם הבא הרי זה יביאהו לכך ונתבאר בזה במקום אחר פי' המשנה מצוה גוררת מצוה ששכר מצוה מצוה, כלומר שגוררת אותה המצוה עצמה לקיימה בשלימות יותר¹ (ועי' אוהב ישראל פ' ראה עה"פ עשר תעשר מה שכתב בענין זה) אלא שבתפלה מתעלה כל האדם כולו לאמא לאמא לרומו של עולם וכנזכר).

¹ ויל"פ בזה מאמר חז"ל (ברכות כו ע"ב) תפלות אבות תיקנום, שצריך להבין מה הכונה, הלא לא תיקנו החיוב שהרי זה או מתקנת חכמים או מה"ת, והנוסח גם כן לא תקנו הם אלא אנשי כנסת הגדולה, ואם כן הל"ל התפללו (כלומר שהם היו הראשונים שהתפללו תפלות בזמנים האלו של בוקר צהרים וערב). אלא י"ל הכונה שתיקנו וקשרו בהם את הכח הרוחני הזה, וחז"ל עשו מזה חיוב ואנשי כנה"ג הכניסו הכח הזה בהנוסח שתיקנו לנו. ועיי' באקדמות מילין הערה י"א שהארכנו בזה.]

² א.ה. וכן כתב בספר מנוחה וקדושה (בשער התפלה ח"א אות כ"ח) וד"ל ששכר מצוה מצוה, פי' עבור המצוה הקלה שעשית וחטפת שכר עליה בעוה"ז לעזור לך על אחרת כמוה,

ומובא בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע שאמר שע"י כונת פירוש המילים
 לבר בתפלה יכול האדם להגיע עד לדרגת רוח הקודש ממש, ע"כ.
 (וכמובן כוונתו כשאומר התיבות בכל הלב ובדביקות, ובהיסח הדעת מכל שאר
 מחשבות ובנ"ל, ואע"פ שאין האדם יודע שום כוונות עמוקות כיחודים וסודות
 וכדו').

ה

ועוד כדאי להזכיר ענין חשיבות התיבות של התפלה מה שמובא בכף החיים
 בס' צ"ח אות ב' וז"ל צריך לזוהר בתיבות ובאותיות ובנקודות להוציאן
 כתיקונן ושלא יחסר מהם שום דבר והביא בשם סידור נהורא שכתב כי זה ידוע
 בזהר הקדוש שבכל אות אות ובכל קוין קוין (של תורה ותפלה) תלויין כמה אלפים
 רבבות עולמות עליונים קדושים ונעלמים, (עי' זוה"ק פר' אחרי), היוצא מזה
 כשהאדם מוציא מפיו התיבה כתיקונה מנענע כל העולמות התלויים בהם, אך
 כשאין האדם נותן דעתו²² ולכו אל הרגשת המבטא היטב ומחליף תיבה בתיבה

ועוד ברעותה הטובה ממנה, פי' השניה תהיה בכוונה רצויה ובחשק לבן יותר מן
 הראשונה עכ"ל. [וראה לעיל פ"ג אות א' שנתבאר בזה עוד באופן אחר].

²² וכדי להסיר מכשול מרבים ההכרח לעורר בזה אשר כהיום בתקופתנו שירדה חולשה
 ומחלה (ולדאבוינו נלקה בדורינו הרבה בזה ה"י ויצלינו), אשר יש מספר אנשים ה"י שסובלים
 בנפשם מאוד מענין של ספיקות והיסוסים בענין דקדוקי התיבות, שהמחלה הזאת
 גורמת להאדם ספיקות ופחד ודמיונות, שאולי לא הוציא התיבות כראוי (וכיוצא בזה בשאר
 ענינים ודקדוקים וזה מצוי גם בכל הענינים אפילו בענינים גופניים שאינם מדקדוקי המצות), לכן יש
 לדעת שע"פ טבע המחלה הזאת כל מה שהאדם יסיף לחשוב על זה ולהתייחס לאלו
 הספיקות ולהשקיע מחשבתו בזה, ה"ז מחמיר על המחלה ל"ע ונהי' יותר ויותר גרוע
 ח"ו לאט לאט וזה מונע את הרפואה לצאת מזה, והעצה היעוצה בזה מפי ספרים
 וסופרים הוא רק להסיח דעתו ולא להתייחס לכל זה ולא לדקדק, ועי' ספה"ק תפארת
 שלמה עה"ת בסופו מכתב תשובה בענין²³ המדובר שם בענינים חמורים באיסור
 דאורייתא ועי' מש"כ שם בזה, וכתב שם שהרפואה לזאת דוקא להקל ולא להתייחס
 כלל לחששות עשדבה"ק. (וראיתי עתה שיצא לאור קונטרס חשוב על ענינים אלו מת"ח אחד בשם

אחרת שאינה בתיקון סדר התפלות גורם פגמים גדולים ר"ל באותן העולמות הקדושים התלויין באותן האותיות של התיבה דבאתערותא דלתתא תליא איתערותא דלעילא, לכן ירגיל א"ע בזה ובתחלת הרגילו יעשה כמ"ש בד"מ שיוציא התיבות כמונה מעות וכו' (עד שיתרגל להוציאם כתיקון ואח"כ יוכל לאומרן יותר כמהירות קצת) ומביא שם מעשה נורא בחסיד א' מפורסם בדורו שאחרי שנפטר לב"ע רצו להענישו עונש גדול על שלא נזהר להוציא האותיות והנקודות כתיקונן ע"כ מסידור נהורא, וכתב הכף החיים שם ועל כן צריך ליתן דעתו תמיד ⁷¹ "בלמוד התורה ותפלה שלא יאבד מהן שום" אות מראש התיבה או מסופה או מאמצעה כי כל אחד יש לו איזה אותיות (אחרות) שאינם יוצאים בטוב במבטא שלו, והמהירות מוכרח שתאבד איזה אותיות והוא לא יודע ואשם ובפרט צריך לזוהר בשמות הקדושים שיוציאם ברעדה בקדושה ובטהרה ובכונה גדולה והבא ליטהר מסייעין אותו ע"כ.

***

"יראה טהורה" שמבאר בענין זה דברים חשובים) ולכן יש לדעת שכל מה שמובא בכאן בענין דקדוקי התיבות, אסור לאנשים שסובלים מזה להתעסק ולהחמיר בזה כלל (וכמאמר החובות הלבבות מן הזהירות שלא לזוהר הרבה) שלא יצא שכרם בהפסדם ח"ו ודי בהערה זו, וכל המדובר בספה"ק הוא לגבי אנשים הממהרים ובולעים ומדלגים על תיבות ואותיות כמו שרואים היום אנשים שנכשלים ח"ו בזה, מכח אי שימת לב ומחמת אי ידיעה בחומר הענין.

⁷¹ ועל הגר"ז זצ"ל מסופר שאמירת התהילים שלו היתה בדקדוק רב, כל מלה ומלה, ופעם אחת אמר "יש לנו יהלומים-קוראים לזה תהילים" (הוספת המעתיק).

⁷² ועי' בספר מנוחה וקדושה שער התפלה ח"א אות כ"א שכתב וז"ל אף שכתוב בספרים שאם אדם זוכה להתפלל תפלה א' בכוונה רצויה עולין עמה כל התפילות שלא בכוונה שהתפלל עד הנה ונדחו, מסתברא שכ"ז אם התפלל כל התיבה בשלימות רק בחסרון כוונה והיא כמתה, תוכל לקבל חיות ע"י התפלה החיה, אכן אם חסרה אותיות הרי היא כמחוסר אברים, ואיך אפשר שימלא אבר החסר עכ"ל.

פרק יב

בו יבואר: א) חשיבות כל חלק מחלקי התפלה. ב) התועלת שיש לכל אחד מחזרת הש"ץ. ג) בענין העונה איש"ר בכל כוחו.

א

איתא בקדמונים ז"ל^י שהתפלה מחולקת לארבעה חלקים:

א. ברכות וקרבנות, וזה כנגד עולם העשיה, וחלק זה מכבס את האדם מן הזוהמא כדוגמת הקרבנות. [ויש נוהגין לומר ג"כ פ' הכיור שנזכר בו "ורחצו ידיהם ורגליהם"]

ב. פסוקי דזמרה וזה כנגד עולם היצירה, ומובא בפוסקים (עי' לבוש סי' ס"ט וסי' נ"ד ס"ג, ובמ"ב סי' נ"ד סק"ה) שיש בזה סוד להבריה המקמרגים ולזמר העריצים שע"י אמירתם מחתך אותם מחנות של המקמרגים שבאים למנוע עליית התפלה. ומכרית את כח הקליפות.

ג. ק"ש וברכותיה, וזה כנגד עולם הבריאה שהוא עולם המלאכים, שהן מקדישין שמו יתברך בסדר קדושה, ולכן אנו אומרים יוצר משרתים וכו'.

ד. תפילת שמו"ע, וזה כנגד עולם האצילות.

והבונה בכל זה שהאדם צריך להתעלות מעולם לעולם במשך התפלה עד שהוא עולה לעולם האצילות בתפילת י"ח^י, שאז כביכול מתייחד עם הקב"ה ברכיקות גמורה, וזה יחוד עם המלך בעצמו. ולכן התפלה היא בלחש,

^י והובא ג"כ בחיי אדם כלל כ' ע"ש.

^י א.ה. וכמו"כ אלו הד' חלקים חלוקים בדינם וחמורים זה מזה מצד ההלכה, שבכל חלק מהד' חלקים מחמיר והולך האיסור להפסיק בדיבור. וק"ל.

שכאשר אנו מגיעים כבר לפני המלך ממש, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין כד') שאז השכינה כנגדו, אנו מתפללים בקול דממה דקה. וקולו לא ישמע. [וארבעה חלקים הנ"ל נמצאים ג"כ בסיום התפלה שאז האדם יורד מהסולם. עד"ז - באשרי וקדושא דסידרא יורד לעולם הבריאה, שזה כנגד הברכות ק"ש, ובשיר של יום יורד ליצירה וזה כנגד הפסוקי דזמרה, ואמירת הקטורת כנגד אמירת הקרבנות ובה חוזר לעולם העשיה].

ויש לדעת שיש בכל פרט ופרט מהתפלה כח מיוחד, ומי שמזלזל או מדלג על פרט מהפרטים הרי הוא מפסיד כוח רוחני גדול מדברים העומדים ברומו של עולם שיכול להשיג בכל פרט ופרט מהתפלה¹¹, ונתפוס לדוגמא פרט אחד מה שכתוב בזה"ק לענין שני תפילות י"ח שתיקנו חז"ל דהיינו תפלה בלחש ותפלה בקול רם של חזרת הש"ץ, שתפילת הלחש הוא נגד תפילין של יד, והתפלה של הש"ץ זה נגד תפילין של ראש, וידוע שהתפילין של ראש הוא בדרגא יותר גבוה מהתפילין של יד, והוא הדין לענין תפילת הש"ץ שרומז לתפילין של ראש הרי הוא בדרגא יותר גבוה מהתפלה בלחש. והאדם מקבל זה על ידי שמיעה ושימת לב לתפלת הש"ץ שבזה ה"ה משתתף עם תפלת הש"ץ ונחשב גם עבורו כאילו התפלל אותה¹².

והבן איש חי כתב בשם כתבי האר"י, שהתפלה שבקול רם של הש"ץ מעלה את התפלה שבלחש למקום יותר עליון. (ובזה יש להבין הטעם למה תפלת הש"ץ הוא בקול רם, לפי שזה התפלה הוא ענין העלאה וגילוי, שמביא

¹¹ וכמש"כ בכה"ח סי' נ"ב וז"ל דע דבכל סדר התפלה יש בהם סודות נעלמים ודברים נפלאים, ועל כן צריך להזהר מאד לומר כל סדר התפלה על הסדר, ולא יחסר מהם שום דבר, וכן הזהיר המגיד למרן הב"י לבוא לביהכ"נ בהשכמה כדי שיוכל להתפלל כסדר ולא בדילוג כי העושה כן מהפך הצינורות עכ"ל. וכה"ה במ"ב סי' נ"ב סק"א.

¹² וכמו שכתב רבינו יונה באגרת התשובה אות ו' וז"ל ובשעה שהש"ץ חוזר ומתפלל חייב לענות אמן על כל ברכה, ויכוין לבו בכל ברכה וברכה כדי שידע על איזה ברכה הוא עונה אמן, ויש לו בזה שכר כפול, וה"ז כמי שהתפלל שתי פעמים זה אחר זה עכ"ל. וכע"ז כתב הב"י בסי' קכ"ד בשם האבודרהם ע"ש.

את התפילות לידי גילוי, והיינו שהתפלה בקול רם מגלה את התפלה שהיה בלחש). ויש לומר על פי זה שלכן ישנם אנשים שמתפללים ואינם נענים, לפי שאין התפלה שלהם מגעת עד כסא הכבוד, שאין להם את הדבר שיעלה את תפלת הלחש לכסא הכבוד, והוא תפלת הש"ץ. כי בזמנינו הרבה אנשים אינם שמים לב לתפלת הש"ץ. ואם אדם רוצה שהתפילות שלו יתקבלו, צריך לדעת שזה מגיע דוקא ע"י חזרת התפלה של הש"ץ.

ועל פי זה י"ל הוזה רמוז ג"כ במה שאמרו חז"ל (ברכות ו' ע"ב) שתפלה היא מדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין בהם, שהוא גם כן רמז על חזרת הש"ץ וכנ"ל שדרגתם גבוהה מאד, והם מעלים את התפלה לרומו של עולם, אלא שבני אדם אינם שמים לב על תפלת החזרה ולכן אין תפלתם עולה לרומו של עולם, מפני שמזולזים "בהם" כלומר בתפלת החזרה שהם הם העומדים ומעלים את התפלה לרומו של עולם, ומפני זה לא נפעלת בקשתם.

ב

וכמו כן בקדיש יש שמזולזים בה, ואינם יודעים איזה אוצרות יש בקדיש כשמכוונים בה בכונת הלב, וכמה האדם יכול להרויח מזה ובפרט עניית יש"ר בכונה כדאיתא בגמרא (שבת קי"ט ב') שמבטלת גזר דין של ע' שנה והדברים נפלאים ונוראים ואיך אפשר לזלזל בדברים כאלו, אבל צריך לדעת שצריך להיות בכל כוחו כדאיתא בגמ' וכמו שפרש"י שם כלומר בכל כח כונתו, (ופרשנו בזה במ"א) ורצה לומר שיכוון "לבו" לזה לא כונת המח כי איך יתכן שע"י שיכוין פי' המילות בלי הרגשת הלב יתבטל על ידי זה הגזר דין, זה אינו מתקבל על הדעת, אלא המדובר כאן על כונת הלב כלומר שיכניס רצון בלבו שבאמת רוצה ומשתוקק שיתגדל ויתקדש שמי' רבא, וזהו הפירוש בכל כוחו שמושים כל כחו בזה הענין, והוא רוצה ומבקש באמת בכל לבו שיתגדל ויתקדש שמו הגדול, ואז אם האדם מגיע לזה עי"ז הוא מבטל את כל הגזירות ממנו, שהרי כל הגזירות הם באמת כדי לזכך את האדם ולקרבו אל ה', אבל אם האדם מגיע להרגשה הנ"ל שזהו כל בקשתו ורצונו, בודאי זה עצמו הקירוב הגדול ביותר,

וזהו אהבת ה' במילואה, לכן ממילא מתבטל מעליו כל הדינים וכל הקיטרוגים ועי"ז מתבטלים כל הגזירות הרעות. ועל זה צריכין להתאמץ ובדרך הנ"ל להכניס ללבו את ההרגשה לאט לאט וכן על ידי הדביקות בהתיבות יהא שמוי' רבא כו' יוכל לרכוש את זה לאט לאט וכנ"ל^ט, [כפי מה שנתבאר בפיי"א שאנשי כנה"ג הכניסו בתיבות האלו את הכח שזה בעצמו ישפיע על האדם את הענין שמזכירים].

ומבואר בזה"ק ובמדרשים שע"י עניית אמן ואיש"ר נעשה מזה כתר בראש אלוקי צבקות ומתפאר ה' ית' כביכול ועי"ז נאמר ישראל אשר כך אתפאר, ובספה"ק האריכו בדרך זה שיתאר האדם לעצמו כמה היה שמח אדם פשוט ונחות דרגא אם היה ניתן לו הכבוד להכתיר את המלך לשום הכתר מלכות על ראשו ולהכריז הכתרת מלכותו, ובפרט במקום שישנם שרים נכבדים והמלך מיאן בכולם ובחר דוקא בו יותר מהם, איזה הרגשת אושר ושמחה היה לו בזה והיה פג לבו ומתעלף מגודל הרגשת השמחה, וכך ויותר מזה אנו זוכין בעת שאנו מכתירין את השי"ת. ובספה"ק סידורו של שבת האריך והרחיב הדיבור בענין זה.

וגם בכלל צריכין לדעת חשיבותה של הקדיש שהוא דומה לענין של חזרת הש"ץ הנ"ל כדאיתא ע"פ האר"י שהקדישים מעלין את התפילות, ואחרי גמר כל חלק מהתפלה אומרים קדיש כדי שהם יעלו את התפילות אחר כל חלק מדר' חלקי התפלה לפני שנכנסים לחלק הבא של התפלה.

^ט וצריכים להתבונן מכיון שיש בידינו יהלום כזה לבטל גזר דין של ע' שנה, א"כ כדאי להתאמץ בכל הכח והיכולת להשיג את הדרגא הזאת שיהיה עניית יש"ר וכו' בכל כונת לבו, וכלומר להמחיש ולגלות בלבו הרצון שיש"ר מברך ושיתגדל ויתגלה כבוד מלכותו ית' בעולם, כי הלא זהו מטרת וכונת כל הבריאה שיתגלה כבוד מלכותו ועי"ז נזכה לכל השכר הצפון לעת"ל, ובאמת כל יהודי יש לו את הרצון הזה בלבו אלא הוא מכוסה בכיסוי הגשמי שמונח על לבו, וראוי לעבוד ע"ז אפילו כמה שנים עד ששיג אותה לבסוף, ועל ידי שהאדם מאמין שבתוך לבו זהו רצונו עי"ז יש לו קשר עם זה (כי האמונה הוא המקשר את האדם להדבר), אז בודאי יצליח בס"ד לבסוף לגלותו להוציאו לאור.

ג

ובמו"כ יש לעורר בענין אמירת פרשת העקידה ופרשת הקרבנות, שהסדר הזה נתקן והוקבע ע"י הגאונים הקדמונים, ויש בהם תועלת עצומה לאין ערוך ותיקון גדול לנפש האדם, והמתרשל באמירתם הרי זה חסרון לא יוכל להמנות. ונביא בזה מעט מקורות על חשיבות הענין.

באמירת פרשת העקידה כ' הב"י (סי' א') ב' טעמים: א. כדי להזכיר זכות אבות בכל יום. ב. כדי להכניע יצרו לעבוד השי"ת כמו שמסר יצחק נפשו. והחיד"א כתב (בס' צפורן שמיר סי' ב') עוד טעם שסגולתה לכבוש הדין, וכתב שאם שב בתשובה בכונת העקידה יכופר עווננו. וביאר שם שיתאמץ לאומרה בכונה גדולה, וישים עיניו ולבו עד כמה מגעת עבודת ה', שאברהם אבינו גמר בלבו בלב שלם למסור בנו אהובו להשי"ת. ויצחק אבינו סבר וקיבל וילכו שניהם יחדיו, ויאנח על קיצורו בעבודת ה' מאד מאד, ויתעורר ליהזהר מכאן ולהבא ליראה את ה' רצוף אהבה, וכשיאמר "ויעקוד את יצחק בנו" יכון שיעקוד ה' שרי מעלה כשהם מקטרגים על ישראל. ואיתא (....) כל האומר פרשת העקידה ומכוון כאילו עוקד את עצמו, אזי הקב"ה מצרף מחשבתו למעשה וזוכר זכות עקידתו לישראל. ועי' עוד בספר שערי העבודה לרבינו יונה ז"ל אות יג'— מז'. והיעב"ץ כתב בסידורו שלכן אומרים פרשת העקידה קודם פרשת הקרבנות כדי להזכיר זכות אבות תחילה, כפי שהיו עושין במקדש שהיו מזכירין זכות אבות קודם שחישת תמיד של שחר. (שהיו שואלין במקדש האם האיר כל המזרח עד שבחרון כדי להזכיר זכות ישיני חברון כמבואר בירושלמי יומא ריש פרק ג') והיו מעקדין הטלה זכרון לעקידת יצחק. וכתב שם שאמירת פרשת העקידה בכל יום מבטל מיתה מכני אדם, ומגין מכל חלאים רעים ומכפר עון ע"כ.

ופרשת הקרבנות הוא חיוב מדינא כמש"כ תלמידי רבינו יונה בפ"ק דברכות וכן מבואר בב"י סי' מ"ז שכתב דגם נשים חייבות בקריאת הקרבנות כשם שהן חייבות בתפלה עי"ש. ובזוה"ק (ח"א דף ק) א"ר ברוספדאי האי מאן

דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענינא דקורבנא ותקרובתא ויכוין בהו, ברית כרותה דאינון מלאכים דמדכרין חוביה לאבאשא ליה, דלא יכלין למעבד אלא טיבו ולא יכלין לאבאשא ליה ע"כ. עוד אמרו שם שר' פנחס ביקש מאליהו הנביא זל"ט שיגלה דבר מה שמועיל לבריות. אמר ליה ברית כרת הקב"ה שבזמן שיזכירו בני האדם את הקרבנות שצוה משה, וישים לבו ורצונו בהם, שכל המלאכים יזכירו אותו לטובה ע"ש. וזהו ג"כ עיקר טעם התקנה לומר פ' הקרבנות עפ"י הגמ' מגילה דף ל"א אמר אברהם לפני הקב"ה במה אדע, שמא יחטאו ישראל כדור המבול, ומה תאמר לי ללמדן דבר שיתכפרו בו עוונותיהם (כפי רש"י שם), א"ל כבר תיקנתי להם סדר קרבנות שכל זמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן ואני מוחל להם כל עוונותיהם, וכמו שהובא בטור סי' מ"ח. וכ' השו"ע סי' א' ס"ח וז"ל יאמר עם הקרבנות פסוק ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה' עכ"ל, והוא עפ"י המדרש (ויקרא רבה פרשה ב' ס"י) אמר הקב"ה מעיד אני עלי שמים וארץ, בין אשה בין עבד בין אמה, בשעה שהן קורין מקרא "צפונה לפני השם" אני זוכר עקידת יצחק בן אברהם.

ופרשת פטום הקטורת ידוע כי מעלתה רמה ונשגבה עד מאד כמבואר בזה"ק פ' ויקהל העתיקו בספר יסושה"ע וז"ל אמר ר' שמעון אי בני נשא הוו ידעי כמה עלאה איהו עובדא דקטורת קמי קוב"ה, הוו נמלי כל מלה ומלה מיניה והוו סלקי לה עמרה על רישייהו ככתרא דדהבא עכ"ל. ובסדור יעב"ץ כתב וז"ל אמירת פרשת הקטורת ב"פ בכל יום במתון וכוונה הוא סגולה לסייעו לחזור בתשובה (והוא מדברי האריז"ל), וינצל מכל דברים ופגעים רעים, והרהור רע ודין רע ומדבר ומגיהנם ולא ינוק כל היום, ויש לו חלק בזה ובבא, וכל מעשה ידיו יתברך ע"כ (והוא מזה"ק הנ"ל ובוהר חדש עמוד ס"ז ב') ושם בזה"ק פ' ויקהל מבואר עוד שמעשה הקטורת ואמירתן חביב ויקר אצל הקב"ה יותר מכל העבודות שבעולם. וכע"ז במדרש תנחומא (תצוה סי' ט"ו) אמר הקב"ה לישראל מכל הקרבנות שאתם מקריבים לפני אין חביב עלי כקטורת ע"ש. (ועיין בגמ' יומא

כ"ו א') שמעשה הקטורת היתה מעשרת, ומשמע בכל בו ואבודרהם שכמו"כ אמירת פרשת הקטורת מסוגלת לעשירות). והחיד"א במחזיק ברכה סי' קל"ב סק"ו אחרי שהביא דברי הזוה"ק הנ"ל במעלת אמירת פ' הקטורת, כתב בזה"ל ועתה בנ"א פקח עיניך לכוין באמירת הקטורת לא להנאתך כי אם לעשות נחת רוח ליוצרך, כי מתוקף תועלותיו נודע שיש בזה נח"ר להשי"ת עכ"ל.

ד

והנה ישנם כמה וכמה דברים בסדר התפלה שאינם לעיכובא מעיקר ההלכה, והם רק לכתחילה או מילתא דחסידותא או מנהגא, שמוזכרים בשו"ע ובפוסקים ומפני כך ישנם בנ"א שמזוללים בהם. לכן כדאי להזכיר מש"כ בכף החיים סי' כ"ה אות צ"ב על מה שכתב רמ"א שם, על צד הקבלה לא לחלוץ התפילין עד אחר קדיש יתום (והוסיף במ"ב שגם לא בשעת קדיש עצמו, כי מאוד יש לכוין באיש"ר והוא יותר גבוה מקדושה וכו' עי"ש), וכתב הכף החיים שם באות צ"ב בשם החס"ל שכפי דרך האר"י ז"ל יש סוד נשגב וכו' ולא לסלקם עד אחר עלינו, ושכן ראוי לנהוג גם מי שאינו יודע הטעם, כי מצוות האלוקיות פועלת בסגולה ועושות רושם למעלה אף שנעשית בלתי הכונה הפרטית, רק שצריך לכוין בכללות שעושה המעשה הזה לקיים מצות אלוקיו ולעשות נחת רוח לפניו.

וכתב עוד שם בחסד לאלפים (לבעל הפלא יועץ בסי' כ"ה אות י"ג) בשם הפוסקים דיש לדקדק בכל מעשה המצות שיהיה כסדרן וכמשפטן אף כי אין אתנו יודע עד מה רמזיהם וסודותיהם. וכתב עוד וז"ל ומאחר שהודיע אלוקים אותנו את כל זאת בהני מילי דחסידותא ודקדוקי המצות סודם נשגב וראשם מגיע השמימה ועושות רושם למעלה וכבוד שמים מתרבה ע"י, מאן דיש בידיו לקיימן ומזולל בהן באמרו די לנו לקיים הדברים המעכבין מעיקר הדין ה"ז נמצא שלא חש לכבוד קונו בהיות לאל ידו להרבות כבוד שמים, ובודאי שעל הכל יביא האלוקים במשפט לפי מה שהוא אדם ולפי כחו וידיעתו והשגתו ובפרט בעלותו

במעלות אחר מותו, הדי' ית' מדקדק ומעניש על דקדוקים כחוט השערה, עכ"ל.
והמתבונן בדברים אלו יבין שאין לזלזל בשום חלק מחלקי התפלה ואז ייטב לו
בזה ובכא.

***

" ונזכיר עוד פרט אחד בענין תפלת "עלינו לשבח" אשר יש אומרים אותה בחטף ואין יודעים גודל מעלתה, וראה מש"כ בזה המ"ב סי' קל"ב סק"ח וז"ל ויש לומר עלינו באימה וביראה כי כל צבא השמים שומעים "והקב"ה עומד עם פמליא של מעלה" וכולם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו (מטה משה) ע"כ. ובס' מחזיק ברכה סי' קל"ב סק"ב הביא בשם תשובת רב האי גאון ז"ל דיש לומר "עלינו" בכונה ובעטיפת ראש, מפני שאין שבח כמוהו ליוצרנו, ועולה על כל השבחות שבעולם עיי"ש שהרחיב בזה. [ולתועלת הרבים יש לציין כי זה עתה יצא לאור ספר נפלא בשם "ברומו של עולם" אשר כולו נתחבר על הענין הזה, לבאר גודל החשיבות של כל חלק מחלקי התפלה וביאורים מדברי גדולי הפוסקים והאחרונים ז"ל (הוספת המעתיק)].

פרקינ

כו יבואר: א) השמחה בעבודת התפלה - כיצד. ב) איזה חלק יותר עיקרי בתפלה אמירת השבח או הבקשות.

א

ועוד יש כמה ענינים נחוצים להוסיף לגבי צורת התפלה בכדי שתהיה בדרגה הראויה, ושירויח האדם כל הריוח שנתבארו בפרקים הקודמים, והענינים האלו שייכים לרגשי הלב ואין המחשבה לבד מספקת לזה אא"כ יעורר רגשי לבו, והענין הראשון הוא ענין השמחה, הנה איתא במשנה ברכות ריש פ"ה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש ופירש בתלמידי רבינו יונה באימה ובהכנעה, וכ"ה בשו"ע סי' צג ס"ב עיי"ש ובברייתא שם (לא). איתא אין עומדין להתפלל וכו' אלא מתוך שמחה של מצוה ע"כ, ולשיטת התוס' שם (ד"ה רבנן) אינן סותרין זה את זה אלא כלומר צריך שניהם ביחד^ר כבוד ראש ושמחה של

---

^{יא} עי' תלמידי רבינו יונה ברכות ל: שכתב לפרש הפסוק (תהילים ב) וגילו ברעדה וז"ל אע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפכו שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג אבל [אצל] הקב"ה איננו כן אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו ישמח ויגיל באותה יראה, מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצות ושש ונעלס בקיומה שידוע כי שכרו אתו ופעולתו לפניו וכו' ואע"פ ששמחה אחרת אסורה, (כלומר שמחה שאינה של מצוה כדא"ר יוחנן משום רשב"י (שם לא). אסור לו לאדם שימלא שחוק פיו בעה"ז ופירש רבינו יונה בזה שהשמחה מרגילה את האדם שישכח המצוה וימשך אחר תענוגי עולם הזה, אבל שמחה זו מותרת ומחוייבת כענין שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב וגו' עכ"ל. היוצא מדבריו יסוד חשוב שחיוב על האדם לשמוח על כל דבר שעל ידו מתעורר לקיים המצות.

ולענין מש"כ שאצל בשר ודם אי אפשר שתהיה ביחד יראה והשמחה כי הם סותרים זה את זה, עיין בספר ערבי נחל בפרשת תזריע שכתב שענין השמחה בתפלה הוא ענין רוחני מעל דרך הטבע שהרי על פי הטבע אי אפשר להיות בשמחה כשעומד לבקש על נפשו וצרתו לבטל אשר נגזר עליו, ואי אפשר להגיע לזה אלא על ידי הקדמת הכובד ראש והיראה לפניו ועל ידי זה יוכל להופיע עליו משמים השמחה למעלה מדרך הטבע,

מצוה"י, וכן משמע שיטת המוש"ע (באו"ח סי' צ"ג ב') שהביאו את שניהם כאחד"י. ולפי המבואר במארז"ל ובראשונים וקדמונים (כמו שיבואר להלן), לא

ע"כ. ועפ"ד יש להבין הטעם שמבשנה פ' אין עומדין (ברכות פ"ה) מוזכר רק אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ולא מוזכר ענין השמחה ורק בברייתא מוזכר (ולכן יש מפרשים שזה ב' דיעות חלוקות), ולפ"ד י"ל שמכיון שאם האדם יעשה את הכובד ראש שהיא היראה והכנעה בצורתה הנכונה (ובאמת), אזי ממילא יופיע עליו מאליו השמחה משמים, לכן אין צורך להזכירו, כי המשנה נשנית בקיצור כידוע רק הברייתות מאריכין ומפרשין יותר, והברייתא בכאן לא באה אלא כתוספת על המשנה, על כן אין הברייתא מזכירה את הכובד ראש היות וכבר מוזכרת במשנה, ובאה רק להוסיף ולפרש על המשנה ועפ"ז אתי שפיר היטב שאין כאן ב' דיעות חלוקות.

והנה בודאי שהופעת השמחה (הרוחנית) משמים יופיע רק בתנאי שהכובד הראש והיראה תהיה אמיתית ובאופן הנדרש אמנם אפילו מי שעדיין לא הגיע לדרגה זאת בכל זאת חייב להשתדל ולעשות כפי יכלתו אף על פי שעדיין לא תהיה בדרגה אמיתית עד שמתוך שלא לשמה יגיע לבסוף לדרגה הנכונה בסיעתא דשמיא, ועל כן בנתיים צריך להתאמץ להמשיך על עצמו השמחה באיזה אופן שיוכל (ואע"פ שלא תהיה בדרגה המעולה שמחה הרוחנית שלמעלה מדרך הטבע) כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכל ענין בעבודת הש"ת שהאדם מתאמץ לעשותו ולהגיע אליה ה"ז מתקבל לנחת רוח לפני הש"ת, ולפי כמה שיעלה בזה וירכוש כל פעם עוד קצת, לפי ערך ההוא יקבל משמים לאט לאט קצת מהדרגא הנזכרת דהיינו השמחה הרוחנית. וכן הוא הכלל בכל דבר ומדה רוחנית שהאדם מקבל לפי ערך עלייתו בענין (ולא כמו בענין גשמי שאין מקבלים עד שמשקיעים כל מה שנדרש) ואם ימשיך האדם כך בתמימות בלי הרף ובלי להתייאש ויתפלל תמיד לה' שיעזרהו להגיע לדרגה האמיתית בודאי יגיע לבסוף בסיעתא דשמיא, (ועיין בזה שיטת הב"ח בסו' צ"ג שמי שאי אפשר לקיים הכובד ראש יקיים על כל פנים להתפלל מתוך מצב של שמחה אף על פי שאיננה הדרגה הנכונה ע"כ).

י"ע"ש בתוד"ה רבנן שפירש וז"ל כגון שעסק בדברי תורה, ומטעם זה נהגו לומר פסוקי דזמרה ואשרי קודם תפלה ע"כ ועי' רבינו יונה שם בסוגיא במש"כ בתר"ד וז"ל לשמוח כדי לתקן איבריו שיהו ראויים לעבודת הבורא שמחה של מצוה היא כיון שעל ידה באה העבודה (ובמ"א שם כתב) שבעוד שיהיה עצב או עצל אין יכול לכוין כראוי, ע"כ, ולפ"ד לכאורה אפ"ל בפשטות הכונה מתוך שמחה של מצוה כלומר להתיישב ולעורר שמחה בלבו כדי להתפלל בזו השמחה וה"ז כבר שמחה של מצוה, ויותר מזה י"ל לעורר בלבו

מספיק אם תהיה רק הגישה להתפלל מתוך שמחה וישוב הדעת, אלא צריך להיות כך בכל משך התפלה ובלי זה חסר עיקר כונת ומטרת התפלה, וכמש"כ בספר חסידים (סי' י"ח) "שורש התפלה" שמחת לב בהקב"ה ע"כ". ובמדרש שוחר טוב (תהילים ק') אמר ר' אייבו כשתהיה עומד להתפלל יהא לבך שמח עליך שאתה מתפלל לאלוקים שאין כיוצא בו ע"כ. והאר"י ז"ל (פע"ח שער עולם העשיה סוף פ"א) הזהיר מאוד להתפלל בשמחה חוץ מבשעת וידוי ותחנון שזה צריך להיות בודאי בהתמרמרות על עונותיו, (וה"ה בברכת סלח לנו וכמש"כ מפורש הבעל התניא), וצריך להיות השמחה עצומה, וכמו שכתב מהר"ש וימאל בשער הכוונות שבשעת תפלה צריך האדם להראות לפניו ית' הכנעה גדולה באימה ויראה, אמנם תהיה "בשמחה יתרה וגדולה ככל האפשר" ואם האדם מתפלל בעצב נמשך לו נזק גדול מזה ח"ו¹⁰¹. ועוד כתב וז"ל וכמעט שעיקר המעלה

שמחה על המצוה הזאת שעומד עתה לקיים מצות תפלה וה"ז בודאי שמחה של מצוה (אם ירגיש מזה שמחה), ועכ"פ מי שלא מרגיש מזה שמחה (ח"ו) ואינו מסוגל לעורר ע"י זה שמחה בלב, אזי יעורר עצמו ע"י אמירת פסוקי דזמרה ואשרי (כמש"כ בתוספות ה"ל) שאם יאמרנה בכוונה כראוי לה, בסגולתם וטבעם יעוררו שמחה בלבו, ואם איננו מסוגל לעורר לבו מכל זה אזי צריך לחפש איזה סיבה וענין שעל ידה יעורר בלבו שמחה ואז גם זה נחשב שמחה של מצוה מכיון שכונתו כדי שיהיה לבו ראוי לעבודת השי"ת וכמש"כ רבינו יונה.

"וצריך אצלי עיון דברי קדשו של המשנה ברורה (שם סק"ד) שהביא שיטת הב"ח ששיטתו אחרת ונדחק המ"ב לפרש שיטת הש"ע כשיטת הב"ח והוא דחוק מאוד בלשון הש"ע, ובשאר פוסקים לא הזכירו כלל שיטת הב"ח וכן בש"ע הרב העתיק כפשטות משמעות הש"ע כשיטת התוס' שצריך שניהם ביחד. וכן מבואר בדברי הכה"ח שם סק"ו הועתק לשונו להלן.

"וז"ל באות י"ח שורש התפלה שמחת לב בהקב"ה שנאמר "התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי ד" ולפיכך היה דוד מלך ישראל מנגן בכנור על כל תפלותיו וזמירותיו, כדי למלאות לבבו שמחה באהבתו של הקב"ה, ע"כ.

¹⁰¹ ומ"מ מי שנפשו מרה עליו ואינו יכול לכוף עצמו להיות בשמחה מותר לו להתפלל, וכמפורש בזוה"ק (פ' תרומה דף קסה ע"א) שמקשה הזוה"ק דאטו מי שנפשו עגומה עליו ולא

והשלימות והשגת רוח הקודש תלויה בדבר זה ע"כ^{ר"ט}. (והובא דבריו בהרחבה בכה"ח סי' צ"ג סק"ז עי"ש). ובספר ראשית חכמה מביא מדברי הוזה"ק (ריש פ' ויחי

מצי להיות בשמחה אל יתפלל, וא"כ מה תקנתו. ומתרץ אלא ודאי זו היא ששנינו דכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה. עיי"ש. וכן משמע נמי בגמ' ברכות (ל, ב) דקאמר דלמא חנה שאני דהות מרירא לבא טפי ע"כ. וכמה הלכות תפלה נלמדו בגמ' שם מתפלתה. [ואע"פ שאמרו בירושלמי (ברכות פ"ה) המיצר (פי' המצטער) אל יתפלל. שם הכונה שמפני הצער אינו יכול ליישב דעתו ולפנות את לבו לענין התפלה. ולא מיירי מזה שאינו יכול להתפלל מתוך שמחה. ואף באופן זה שקשה לו להסיח דעת מצרתו וליתובי דעתיה כדי להתפלל, כבר כתב הטור סי' צח בשם המהר"ם מרוטנבורג וכו' במדכי עירובין פ"ה סי' תק"ב ועוד ראשונים ונפסק כן בשו"ע סי' צח ס"ב דבזמננו אין לבטל התפלה משום זה עיי"ש.] ועי' ג"כ בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פ' שלח) שכ' במקרה שאירע לאדם מאורע של צער וצרה, והוא מעונה ומדוכא ביסורים וצער ועוני ועינוי ח"ו, וא"א לו להתפלל בשמחה אז גם התפלה בלב נשבר בדמעה וצער (אע"פ שאיננה בשמחה) יקובל לרצון והיא רצויה... לכל התפלות עכ"ל. ומש"כ בשא"א לו להתפלל בשמחה, הכוונה אחרי שניסה והשתדל להסיח דעת מצרתו ולהכניס שמחה בלבו, ובכ"ז לא הצליח. אבל ודאי שיש לו לנסות קודם בכל יכלתו להסיח דעת, ואפי' מי שממורמר מצרותיו צריך לנסות להסיח דעתו ולשכוח מצרתו בעת שנגש להתפלל וכמפורש בשו"ע סי' צ"ח ומ"ב שם סק"ו, והדרך שיוכל להסיח דעתו ולסלק הצער מלבו הוא ע"י שיחידיר מאוד ללבו שהכל לטובתו באמת לזיכוכ נפשו ותיקון נשמתו. ועי' להלן בפ"ז אות ב' בהערה רנ"ט מה שכתבנו בענין זה בשם היערות דבש.

^{ר"ט} ועמש"כ מהר"ש ויטאל בשער הכוונות תוספת למה שמובא בפנים וז"ל אסור לאדם להתפלל בעצבון, ואם יעשה כך, אין נפשו יכולה לקבל האור העליון הנמשך עליו בעת התפלה, כדמיון העבד המשמש את רבו וכו' עבודתו נמאסת לפניו אמנם בעת שמתוודה הוידוי ומפרט חטאיו, אז טוב להתעצב. ע"כ. ועמש"כ בעל התניא (במכתב שנדפס סוף סידור תהלות ה') שע"י שיתפלל האדם בשמחה יתפרדו ממנו כל מחשבות און, ואפילו אם יעלו מחשבות זרות במוחו ולבו, ירדו ויפלו מיד כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה, וענין השמחה (הוא) להתענג תענוג גדול בגדלות הבורא משבחים המוזכרים בתפלה כאילו רואה בעיניו גדלות מלך בשר ודם ביקר תפארת וכבוד מלכותו לאין קץ שהכל ששים ושמחים ומתענגין לרוץ לקראתו, וכמו"כ כביכול בשעת התפלה מכריזין צאנה וראנה במלך שלמה ואז עת רצון לאסתכלא ביקרא דמלכא ולהתענג בתענוגים מזיו כבודו וגדלו, ע"כ. (והנה אע"פ שידוע מש"כ בחובת הלבבות שער חשבון הנפש שא' מהנסיונות לבטל את

דף קמ"ז ב') שכ' בזה"ל דלית פולחנא רקוב"ה אלא מגו חדוה ע"כ, כלומר שאם נעשית בלי שמחה אינה נחשבת עבודת ה' כלל.

והאופן שיוכל האדם לעורר את לבו להתפלל בשמחה הוא ע"י שיתבונן קודם התפלה בזכות הגדולה שנתן לנו השי"ת בחסדיו המרובים לעמוד לפניו ולשבתו ולבקש כל צרכינו מלפניו, והוא כביכול עומד מולינו ושומע לכל מלה והגה היוצא מפינו, ומשתעשע בזה ומקבל מזה נחת רוח, וכל זה אין לו צורך בזה עבורו ח"ו, אלא זהו רק מגודל חסדיו ית' שרוצה להעניק לנו לטובתינו ולגדלנו יותר מכל משרתיו ושריו הנכבדים מלאכי מרום רבבות קודש אשר מהללים ומשבחים לפניו בדרגא גדולה אשר אין לשער כלל, ובכל זאת מגודל אהבתו אלינו בחר בנו ורצה ומשתעשע בעבודתנו יותר משלהם, ואע"פ שאנו קרוצי חומר וחטאנו הרבה לפניו עכ"ז כל זמן שאנו רוצים להתקרב אליו תפלתנו חביבה לפניו והוא רוצה בנו ובעבודתנו ונותן לנו רשות לומר לפניו שיר ושבח והלל וזמרה, ולכן איך לא ימס ויתלהב לבבינו אליו ולאמרם לפניו בשמחה בלי שיעור, (ואם אנו מזולזין ח"ו בכל זה, הרי זה חרפה ובושה ופגיעה בכבודו יתברך אשר אין דומה לה לכן עלינו להסיח דעתנו ולשכוח מכל דאגתנו וצרותינו בעת שאנו נגשים לתפלה ולהתבונן כי אשרינו מה טוב חלקינו שזכינו לעמוד לפניו ולשרתו).

ובמ"כ יש לו לאדם לחדש לעצמו ציורים ע"י כח הציור והדמיון כדי לעורר השמחה בלב, וכגון שידמה ויתאר לעצמו גודל השכר" שיגיע לו ע"י

האדם מכונת התפלה הוא על ידי פיתוי היצה"ר להתעמק בהשגות ותענוג רוחני בעולמות העליונים, בכל זאת מובן לכל בר דעת שזה מדובר לבעלי דרגא שלהם ה"ז נחשב ירידה מדרגת התפלה שלהם משא"כ לאנשים פשוטי ערך כמונו ה"ז נחשב עליה לדרגת שפלתנו (כבחינת לטהר טמאים ולטמא טהורים המוזכר הרבה בספה"ק עיין בספה"ק תולדות יעקב יוסף ובעוד ספה"ק).

" ואין לחשוש שבדרך זה חסר בהלשמה של המצוה כיון ששמח בהשכר שיהיה לו, שכבר ביארנו בארוכה בקונטרס "למען אחי" במאמר שמחה של מצוה כי יש (עכ"פ לאנשים כערכינו) להעדיף השמחה של מצוה אפילו באופן שיש לחשוש שע"ז יחסר הלשמה ע"ש.

קיום מצות התפלה וגם יוכל לדמות לעצמו גודל הנח"ר שנעשה למעלה, וכן יוכל לדמות ולתאר בפני עיניו איך כל הפמליא של מעלה יושבים ומצפים לתפלתו, וכן על זה הדרך. רק שלא יספיק לזה כשיחשוב על כך ביום אחד או שני ימים אלא צריך לשקוד על זה יום יום לחשוב כמה רגעים לפני התפלה (וה"ה לפני הלימוד או שאר מצוה) על זה הענין, ואחרי שישתדל כך יום יום לאט לאט יתחיל להרגיש הארה ושמחה קמנה כטיפה מן הים, ואחרי שיוסיף וימשיך בזה, עם הזמן תעלה הרגשת השמחה יותר ויותר עד שיזכה לדרגת השמחה השלימה.

ועיין בספר חרדים (פרק ס"ו אות כ"ו) שכתב אע"פ שאדם עצב מצד עוונותיו, עם כל זה צריך להיות שמח בשעת עבודת השי"ת, ע"כ. ועמש"כ בספה"ק תפארת שלמה פ' פקודי (שמות לט מג) שמבואר בהזוה"ק כי כמה וכמה מקמרגים עומדים לבלבל את האדם להכניס בו עצבות ומרה שחורה בעת התפלה או בשעת עשיית איזה מצוה בכדי שעיי"ז לא תהיה פורחת לעילא כי מצוה שנעשה בעצבות אינה פורחת למעלה, ולכן דוקא אז מכניס היצה"ר בלב האדם לחשוב שאינך ראוי לעבודה קדושה זו ואתה מלא עונות ונדמה לאדם שכוונתו בכל זה לשם שמים, אבל באמת ה"ז מתרמית היצה"ר שמכניס מחשבות אלו בלבו בכדי להביאו לעצבות ולמנעו מעבודת ה', וראיה לזה שהרי עפ"י רוב דוקא בשעת עסקו בתורה ומצות באים לפניו מחשבות אלו עכ"ד ועי' בזה ג"כ בספר התניא פרק כ"ו [והארכנו הרכה בענין זה בקונטרס למען אחי במאמר עבדו את ה' בשמחה אות ז' קחנו משם].

ב

והנה בפשמות היה אפשר להבין שחובת השמחה אינו אלא באמירת שבח והודאה ר"ח כגון בפסוקי דזמרה, וכמו"כ בחלק השבח שבברכת ק"ש

ר"י ויש אנשים שיותר קל עבורם לעורר רגשי לבבם באהבת השי"ת כשאומרים הודאה כי בזה מתעורר הרגשת הכרת טובה ועל כן צריכים להתחיל קודם כל בזה, ואפילו אם

ובשמונ"ע בברכות ראשונות ובמודים, וכמו"כ בכל ברכה יש בה ג"כ שבח בסיומה ובברכת אתה חונן גם בתחלתה, וכדו'. אמנם היות שמוכב בשם האר"י ובעוד ספה"ק וכן כתב מהר"ש ויטאל במפורש להתפלל בשמחה חוץ מבשעת וידוי ותחנון הרי מבואר מדבריהם הקדושים שגם חלק הבקשות צריך להיות בשמחה.

והנה כבר נזכר שענין התפלה הוא עבודת הלב ולכן בודאי שאיננו יוצא ידי חובתו בכל הענינים הנזכרים בעבודת התפלה עד שיתעורר רגשי לבו לזה, ועל כן לא יצא ידי חובתו עד שירגיש השמחה באמת תוך עומק לבו, ולכן ננסה להסביר ולקרב אל השכל איך שייך לבקש "בקשה" בשמחה, ובפרט אם

תהיה ההודאה על ענין גשמי גם כן טוב, והרי גם על טובה גשמית חייבים לברך ולהודות * כי סו"ס המטרה היא לעורר רגשי לבו (בפרט בעת התפלה שעיקר עבודתה בלב) ולכן אין נפק"מ באיזה סיבה שישתמש בה בהתחלה מכיון שסו"ס משמש להמטרה הנדרשת שהוא לפתוח רגשי לבו ואחרי שיהיה לבו פתוח יוכל להוסיף גם דרגות היותר מרוממות, וכמבואר בדברינו בס"ד במק"א, ואע"פ שבתפלות הקבועות שתקנו אנשי כנה"ג העיקר הוא לכוון בהם על רוחניות ובזה עיקר הדביקות והשמחה הנזכרת כמבואר בספה"ק (והגר"א כתב שבמשך השמונה עשרה אין לכוון אלא לרוחניות לצורך השכינה, רק אחרי השמונ"ע באלוקי נצור וכו' שם יבקש על גשמיות, והארכנו בזה לקמן בפ"כ בהערה רע"ג יע"ש) בכ"ז להתחלה גם זה טוב. וזהו הענין שמותר שלא לשמה מפני שע"ז קודם כל יפתח לבו בתורה ומצות ואח"כ יגיע על ידי זה להלשמה וכדאי' בגמרא (סוטה כב ב' ובפסחים נ' ע"ב) שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

* וכן מבואר בספר חסידים (סי' מ"ו) שראוי לאדם לעורר לבו ברגשי הודאה אף על טובה גשמית וז"ל כשהוא נוטל ידיו או שמברך על הפירות וכו' יכוין לבו לברך לשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפירות או הלחם להנות מהם וכו' ולא יעשה כאדם העושה דבר כמנהג ומוצא דברים מפיו בלי הגיון הלב ועד"ז חרה אף ה' וכו' עשדה"ק ומובא במשנה ברורה סי' ה' אות א'. ואע"פ שבתפלות הקבועות שתקנו אנשי כנה"ג העיקר הוא לכוון בהם על רוחניות ובזה עיקר הדביקות והשמחה הנזכרת כמבואר בספה"ק (והגר"א כתב שבמשך השמונה עשרה אין לכוון אלא לרוחניות לצורך השכינה רק אחרי השמונ"ע באלוקי נצור וכו' שם יבקש על גשמיות) בכ"ז להתחלה גם זה טוב.

זה על ענין של צרה וכדו' ח"ו איך אפשר להרגיש שמחה אמיתית בעומק הלב, והנה כבר נתבאר לעיל בפרק ז' שיש לאדם להיות במוח בעצמו בכל תפלה ובקשה שבודאי פועל לכל הפחות מקצת מענין בקשתו, ונמשיל הענין במשל הגשמי כשמזדמן לעני מרוד ומדוכה איזה עשיר גדול או מלך שיודעין כולם שכל מי שפונה אליו בבקשה מקבל לכל הפחות משהו מתנה ועזרה חשובה מענין בקשתו, א"כ נחשוב בעצמינו במקרה כזה האם העני והמדוכה הזה לא נתמלא לבו שמחה כששומע הבשורה שעתה מופיע העשיר או המלך הידוע הזה, הלא בודאי יגש לבקש בקשתו בשמחה פנימית בלבו, מכיון שיודע שאפילו אם לא יתמלא כל בקשתו אבל עכ"פ בודאי יקבל חלק חשוב ויהיה נעזר קצת עי"ז.

ואפילו באופן שאינו יודע בודאות שיקבל אבל יודע שעפ"י רוב מקבלים או אפילו באופן שאין מקבלים אבל לכל הפחות המלך הגדול הזה נעמד לקראתו ומטה אזנו בסבר פנים יפות ובאהבה רבה ושומע לכל מלה ומלה שישפוך נפשו אליו ומשתתף בצרתו מאוד, ואם יהיה רק אפשרות לעזור לו אזי בודאי יעזור לו, האם אין כל זה מספיק למלא לב העני והמדוכה בשמחה עצומה על ההזדמנות שיש לו עתה, ואע"פ שנפשו מרה לו על צרתו, בכל זאת יאמר בקשתו בתקוה גדולה ובלב מלא שמחה ובהרגשת אושר רב, בזה שהמלך מחשיבו כ"כ ומראה לו בזה אהבתו כ"כ, הלא זה לכד שוה לו ככל הון ויפג לבו מגודל הרגשת העונג הזה.

ומכל שכן אחרי שיתבונן האדם לפני התפלה בשפלות האדם, ויתבונן כמה שאיננו ראוי שתתקבל בקשותיו, ואחרי זה יתבונן בגדלות ה' וגודל מדת חסדו ורחמנותו, וכמש"כ הרמ"א בש"ע (בסי' צ"ח) להתבונן לפני התפלה בשפלות האדם וגדלות ה', ומעתה ק"ו בן בנו של ק"ו אם יתבונן האדם מהו ענין מצות התפלה שניתן לו, הלא מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו, שממ"ה השולט בשמיא וארעא ושמים ושמי השמים לא יכלכלוהו וכל דרי מעלה ומטה בלא חשיבין לפניו, ומכל שכן האדם היודע שפלות ערכו וכמה

הוא רחוק מלקיים חובותו כלפי השי"ת שהוא מיטב עמו בכל עת ונוצר נפשו בכל רגע, ומכש"כ כשהוא ח"ו חוטא ופושע לפניו ית', ובכל זאת חביבותיה עדיין גבן, וניתן מצות התפלה לכל א' וא' בין צדיק ובין היותר שפל, והשי"ת מוכן לשמוע תפלת כל פה ולעשות אתו חסד בלי גבול, והקב"ה בכבודו ובעצמו מופיע לו ועומד נכחו בשעה שעומד להתפלל לפניו, והוא כביכול משתתף בצערינו בכל צרתם לו צר ושומע תפלת כל פה, ובודאי יתמלא ג"כ עכ"פ חלק מבקשתו.

ואחרי שיתבונן האדם בכל הנוכח ועל גודל הזכות שנתן לנו הבורא ב"ה, אשר אין דוגמתו לא בעה"ז ולא בעולם העליון וכל המלאכים העליונים מקנאים אותנו בדבר זה שאין להם זכות כזאת, על ידי ההתבוננות בכל זה בודאי שיתמלא לב האדם גיל וחדוה וביחד עם זה רעדה ומורא והכנעה ובושה, מרוב גדלותו ומתפארת ענותנותו והראות אהבתו וחבתו אלינו, ויקיים הפסוק וגילו ברעדה ואז בודאי תהיה תפלתו בצורה הנכונה הראויה, ואזי בודאי אין ספק שתעשה תפלתו רושם גדול בשמים ממעל ותפעול מעל השגתינו.

וכן מבואר ג"כ בספר כף החיים סי' צ"ג סק"ו עמש"כ השו"ע שיתפלל באימה והכנעה וזה לשונו אין ר"ל שיתעצב אל לבו דהא אמרו שם בגמ' (דף לא' א') לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות, אלא הכנעה שיש בה שמחה שזיכור אשר הוא עפר ואפר רמה ותולעה, ואפ"ה זיכהו המקום ב"ה להתפלל לפניו אשר הוא רם ונשא גדול ונורא אש אוכלה מלא כל הארץ כבודו אשר כמה מלאכים מתאווים להקדישו ולהעריצו באימה וביראה בקדושה ובטהרה, והוא בן אדם עפר מן האדמה ניתן לו רשות לומר כמה שירות ותשבחות, ודברי תפילות, ועי"ז ירבו לו השמחות ולהתפלל מתוך קירות לבו, ולהסיר כל המחשבות הזרות אשר מביאים לו הקליפות כדי לערוב לו התפילות, אלא צריך שתהיה עם התפילות הזכות והטהורות, אשר אין מעורב בהם מחשבות זרות, אלא מחשבת הקל נורא עלילות, ובוה יזכה לזיכוך הנשמות אשר מכסא הכבוד נחצבות עכ"ל"ק.

והנה אין כל זה סתירה למה דאי' בחז"ל ובספה"ק¹ גדול המעלה להתפלל עם בכי ודמעות וכדמצינו בחז"ל (ב"מ נמ"א) שערי דמעות לא ננעלו, אלא אדרבה אחרי כל ההקדמה הנזכר יוכל להיות הבכי באופן וצורה הנכונה, כי לא תהיה בכיה של עצבות ויאוש וכדאי' בספה"ק שזה בכיה פסולה², אלא תהיה בכיה של התעוררות ההרגישים של געגועים ותקוה ותחנונים בגדל חסדי ה' ובמחון מלא שנשמע קולו לפני שוכן מרומים. וכדכתיב (דברים ד, יח) כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקיני בכל קראנו אליו.

ג

ועוד יש להוסיף ענין הב', והוא חשוב ונחויץ לדעת והוא נראה כדבר חדש וחידוש גדול בעיני ההמון, כי רגילים להבין שעיקר מצות תפלה וענינה הוא בקשת צרכיו מאת השי"ת, ומה שחייבין להקדים שבח לפני בקשתו ולסיים אחר בקשתו בהודאה, כל אלו הם תנאים הנוספים ונספחים לעיקר התפלה, (ויש מדייקים שאמירת שבח לפנייה גם חיובו מן התורה ואכ"מ). אבל הלומד עניני תפלה בראשונים וקדמונים יראה לפני עיניו תמונה אחרת בענין מצות התפלה, ועל כן מצוה עלינו להודיע ענין זה לכל דורש ומבקש ה' שידע הדברים על אמיתתם איך לקיים מצות בוראינו ית' בצורתה הנכונה ועל ידי כן תהיה תפלתו סולם לעלות דרכה עד רומו של עולם כנ"ל.

והענין הזה מבואר בראשונים שחויץ ממה שידוע לנו מעלת בקשת תחנונים בתפלה כמה היא גדולה וחביבה לפני השי"ת, כשאדם שופך את כל נפשו ושיחתו לפניו ית' (ככתוב (תהלים קמ"ב) אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אניה) ומלבקש מלפניו להושע מכל צרותיו וכן כשמבקש כל צרכיו ממנו ית', אמנם יש

¹ עי' בספר קב הישר פ"ח הועתק לקמן פ"ט אות י"ב.

² א.ה. ומה שלמד הוזה"ק מדברי חז"ל אלו לענין מי שאינו יכול להיות בשמחה בעת התפלה הובא לעיל בפרק זה אות א' בהערה רט"ו, יל"פ ג"כ דלא מיירי בבכיה של עצבות אלא שמפני הצער שהוא שרוי אינו יכול להביא עצמו למצב של שמחה, וק"ל.

לנו עוד חלק במצות התפלה אשר היא עוד יותר גדולה וחשובה והיא העיקר הגדול מהתפלה והוא עיקר מטרת התפלה שצריך האדם להגיע לזה יחד עם בקשתו הנזכר, והוא ענין הזכרת שבחיו להללו ולשבחו שכן חובת כל היצורים לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלם על כל דברי שירות ותשבחות, ובוה יגיע האדם יותר לקשר ודביקות בה' (אשר זה מטרת כל ענין התפלה כנזכר לעיל באריכות באקדמות מילין (ובפרק ו') ותדרשנו משם) ממה שקונה ע"י בקשותיו ושפיכת שיחו, ואע"פ שבודאי חייב האדם גם לבקש כל צרכו בתפלתו (עכ"פ מדרבנן ובעת צרה החיוב מן התורה) והבקשה ג"כ נותנת להאדם קשר ודביקות לה', עכ"ז אמירת השבח וכמו"כ ההודאה שלאחריה הרי הוא יותר עיקר במצות התפלה, ועל ידה יוכל להתעלות יותר בדביקות בה' לפי שאין בה נגיעה עצמית ונאמרת רק מכח גודל האהבה ונגענועים להשי"ת, ועי"ז יתעלה האדם ויגיע להעליה הנדרשת מהאדם, ויצא לאור המטרה שתהיה נעשית לבו קשורה להקב"ה.

וראיה גדולה לזה דהא איתא בנמו' (ברכות ל"ד ב') שאין הכוונה מעכבת בתפלה אלא בברכה ראשונה של י"ח בלבד. ולכא'ו יפלא מאוד איך יתכן שיצא יד"ח התפלה בזה, והרי לא כיון בשום אחד מן הבקשות שהם לכא'ו עיקר התפלה, ואמירת השבח הוא רק כהקדמה שצריך לסדר שבחו של מקום תחילה. ומוכרח מזה כמו שנתבאר שבאמת חלק השבח הוא עיקר התפלה.

ונזכיר בכאן רק קצת מעט מזעיר מענין זה כראשי פרקים לידיעת הענין ואיך פירושא היא זיל גמור, פוק חזי מש"כ המאירי בספרו חבור התשובה^{רכא}

^{רכא} מאמר ב' פ"ב וז"ל שם כבר ביארו המבינים שהתפלה יש בה שני מינין, המין האחד הוא בקשת האדם על עניני גופו, וצרכי חמרו בדברים הצריכים לו, ועל זה המין שאין צד הפלגה בהארכתו, והיא הסיבה אצלי שלא הותר זה המין בשבתות וימים טובים, להיותם זמנים נועדים להתבודד בדרכי השם ובנוראות מפעלותיו. והמין האחר בתפלה היא, לספר בשבחי ה' ובנפלאותיו ובגודל מעשיו, שמתוך מה שיבחו בהשמיע לאזנו מה שיוציא מפיו, יגיע אל השלמות המכוון בו, וידבק באל ובדרכיו עד שישפיעהו שפע אלקי, יגיעהו אל התכלית הנכבד, ואל זאת הכונה קבעו בתפלה ג' ראשונות וג' אחרונות

ותוכן דבריו שהתפלה יש בה ב' ענינים. א' בקשת צרכיו. ב' לספר בשבחי ה' וגודל מעשיו שמתוך כך ידבק בקל ובדרכיו עד שישפיעהו שפע אלוקי, יגיעהו אל תכלית הנכבד, ובענין הב' הזה ראוי להאריך יותר^כ מבענין הא' עשדה"ק, ובספר חסידים סי' קנ"ח כתב וז"ל ואל תשים כונת לבך רק לבקשות, כי "עיקר" הכונה לברכות ולשבח, שכן אמרו בגמ' ברכות (ל"ד ב') יכוין בכולם ואם א"א יכוין (עכ"פ) בברכת אבות או בברכת הודאה^כ עכ"ל. וכעין זה כתב גם כן המבי"ט^כ צריך שיכוון יותר באמירת שבח ממה שיכוין לעניני צרכיו בזה

ע"ז הדרך, וגם באמצעיות העירו בתחילתו על זאת הכונה, תחלה העירו ע"ז היות תכלית התפלה אל הגעת התכלית [הזה]. והוא המין הנכבד בתפלות ראוי להאריך ולהתמיד בו. ועמש"כ בחובת הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון ט') וז"ל מטרתינו בתפלה אינה אלא להביע את כלות נפשינו אל האלוקים ואת הכנעתה לפניו, וכן (התפלה) מרוממת את בוראה ונותנת שבח והודי' לשמו ע"כ.

^כפשוט שאין הכונה לקצר ולמעט הכונה בבקשותיו ותחנוניו אלא כלומר, כמה שיש להאריך ולכוון בכל לבו בבקשותיו ובשפיכת שיחו ונפשו לפני ה', עוד יותר יש להשקיע בכוונה ולהאריך בשבחות והודאות.

^כומש"כ או בהודאה ליתא שם בגמ' והוא חידוש לדינא, וכ"ה ג"כ ברוקח (שורש עבודת ה' והתפלה) וכ"כ הסמ"ק ועי' ב"י סי' ק"א שתמה ע"ז ובב"ח ופרישה שם שיישבוהו. ועי' בזה בספר קה"י ברכות סי' כ"ו שמסיק דעכ"פ מי שלא כיון באבות ראוי שיזהר מאוד לכוין לכה"פ במודים ויוצא מיהת לדעת כמה ראשונים.

^כבבית אלוקים שער התפלה פ"ט על הגמ' (יבמות ק"ה) המתפלל צריך שיכוין לבו למעלה, כתב ע"ז שזה המ"ד ס"ל כי עיקר התפלה אינו לצורך האדם בזה העולם, כי אם להלל שמו ית' ולספר גדולתו ונפלאותיו ונוראותיו וכו' ויכוין בזה יותר ממה שיכוין לעניני צרכיו בזה העולם ע"כ, וז"ל שם בהמשך דבריו וכמו שאמרו (ברכות ל"ד) כי מי שאינו יכול לכוין בברכת אבות שהיא סיפור גדולותיו ותשבחותיו לא יתפלל, שנראה שעיקר כוונת התפלה היא בתשבחות הקל ומזה נמשך היותו נענה בשאלת צרכיו, ולכן אמר צריך שיכוין לבו למעלה כי עיקר שבח והלול שכינת קל היא למעלה לכבוד שכינתו, ע"כ. ועמש"כ המהר"ל (בנתיבות עולם נתיב העבודה פרק י') וזת"ד ומפני מה אמרו שתהיה הכוונה מעכבת באבות ולא בשאר ברכות, אבל הפירוש כי בכח הברכה הזאת היא כל התפלה, כי בברכה זאת נזכר שהוא ית' אלקי אברהם יצחק ויעקב והאבות הם

העולם ע"כ, וידועים דברי הרמב"ן סוף פ' בא שזהו טעם בריאת העולם ותכלית היצירה, שיהיה אדם שיודה לאלוקיו וזהו כונת בתי כנסיות שיתקבצו בה אנשים ויודו לקל שבראם ע"כ^כ. וכן מפורש באותיות דר"ע להתנא האלוקי ר' עקיבא (עמוד כ"א ד"ה ד"א) וז"ל אמר הקב"ה אפתח לשון פה של כל בני בשר ודם כדי

השתלשלות העולם כי הם ההתחלה ובכח ההתחלה הוא הכל, (עמש"כ בעל הטורים עה"פ בראשית ב' ד' בהבראם "באברהם") ולפיכך בברכה הזאת האדם קרוב אל ה' ית' (מסתמא הכונה מכיון שמזכיר שבחיו ית' שכל השתלשלות העולם הכל ממנו יתברך ע"ז מתקרב) ואז הוא לפניו (כלומר בקירבה גדולה) ולכן כורע, כי אין האדם כורע ואינו לפני המלך אבל כאשר מתקרב אל המלך כורע לפניו כי זה ענין הכריעה שהוא כורע לפניו שמוסר נפשו אליו ומבטל מציאותו אליו. וכן במודים (הוא ג"כ ענין הכריעה) וזה כי כשם שברכת אבות היא השתלשלות המציאות מן השם כמ"כ ברכת מודים הוא הוראה על שכל המציאות הוא אליו, ולפיכך גם כן בברכה הזאת הכריעה מלפני השי"ת קודם הזכרת השם כי מצד שהאדם קרוב אל השי"ת יש לו לכרוע ואין קירוב "רק באבות ובהודאה" מטעם אשר התבאר. עכתו"ד בקצרה. (כלומר שבברכת אבות ומודים אדם מבטא את גודל ההתבטלות של כל המציאות להשי"ת ובזה מתקרב קירבה גדולה, ולכן כורע בהם, ובאלו הברכות מתקרב יותר מבאמירת הבקשות). ועמש"כ הרלב"ג (שמואל ב' כב) עה"פ מהולל אקרא ה' רצה לומר לפני שאקרא לה' אסדר שבחיו ויהיה מהולל ואח"כ אקרא וגו' כי בזה תהי' התפלה נשמעת כי בסיפור השבחים יושלם לאדם הדביקות עם ה' ית' ואז תפלתו נשמעת, עכתו"ד.

^כ וז"ל הרמב"ן סוף פרשת בא שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלה וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת הרבים זהו שיהיה לבנ"א מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו וזו כונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל אלוקים בחזקה, מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול... .. ע"כ. וכעין זה כתב הריטב"א ברכות ו' ע"ב וז"ל העולם נברא לצורך האדם ובני אדם נבראו לשבח ולהודות להקב"ה ולעבדו וליראה אותו ואלו שעושים כן מקיימין העולם וכו' ע"כ, ובילקוט משלי איתא א"ר חמא בר חנינא להגיד שבחו וגדלו של הקב"ה אע"פ שיש לו אלפי אלפים ורבוא רבבות וכו' מלאכי השרת שישרתוהו וישבחוהו אינו רוצה אלא בשבחן של ישראל שנאמר עם זו "יצרתי ל" בשביל ש"תהלתי יספר" אימתי נתעלה שמו של הקב"ה בעולמו בשעה שישראל נאספין לבתי כנסיות ומדרשות ונותנים שבח וגדולה להקב"ה, ע"כ.

שיהיו מקלסין לפני בכל יום וממליכין אותי בארבע רוחות העולם, "שאלמלא שירה וזמרה שהם אומרים בכל יום לא בראתי את עולמי", ומנין שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בשביל שירה וזמרה שנאמר (תהלים צו, ו) הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו וכו' ע"כ. נמצא שבשעת ההודאה להשי"ת האדם מקיים כל תכלית הבריאה כולה. ובמדרש רבה (בראשית מ"ח) על כל שבח ושבח שישאל מקלסין להקב"ה, משרה שכינתו עליהם מה טעם ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ע"כ. ועמש"כ החיד"א (בספרו רוח חיים דרוש א') בשם מהרימ"ט לפרש הפסוק כי טוב חסדיך מחיים שפתי ישבחוך (תהלים ס"ג, ד') כי החסד אשר הגדיל לעשות הוא יתברך עמנו לתת לנו רשות לשבחך הוא חסד גדול יותר מהחיים שהוא נותן לנו עכתו"ד. וכן פירש המלבי"ם שם בתהלים. ויותר צריך זהירות לומר השבח בהרגשת הלב כמש"כ בספר חסידים (אות קנח) כתב וז"ל בא"ד ואם תכוין רק לבקשות (ולא כאמירת שבחים) אז יהיו למעלה שומנים^{יב} שאומרים אין ראוי זה לקבל תפלתו שבכבוד מקום אינו חושש .. ואיך נעשה רצונו שברצון נפשו מכוון ולא בשבח, ע"כ^{יב}.

---

^{יב} ועיין שם שכתב גם כן כעין זה לענין אם אינו מכוין בבקשות "שהם לצורך השכינה" כגון ולירושלים עירך וכו' שהשוטנים אומרים אין ראוי לקבל תפלתו (ובקשתו) שעבור עצמו מכוין ובכבוד מקום אינו חושש לבקש בכונה ודרך תחנונים.

^{יב} ולכאורה נראה שלענין הב' (לומר השירות ותשבחות כראוי בהרגשת הלב ולעשות מזה יותר עיקר מחלק הבקשות כנזכר), צריכים להשקיע הרבה יותר עבודה מלחלק הראשון שבתפלה (שהוא החלק הבקשות) לבקש כראוי מעומק לבו ולרכז כל כונת לבו לזה ולדקדק על כל פרטיה הנזכרים) וא"כ יוכל ח"ו ליפול לב האדם בקרבו לעלות אל ה' אחרי ראותו כמה קשה לו להגיע לחלק הראשון כראוי וכמה זמן צריכים לעבוד על זה ברציפות בלי הרף (ובחירוף נפש כמה בני"א) וא"כ מכל שכן לחלק הב' שהוא הרבה יותר רחוק בטבע מלב האדם (כנזכר) בודאי שיצטרך לעמול הרבה יותר משך זמן ועבודה יותר קשה, וא"כ יוכל ליפול לב האדם בקרבו לומר מתי יגיעו מעשי לכל זה, התשובה לזה הוא שאינו כן כי כלל הוא בכל עניני עבודת הד' שהשלב הראשון להשיג כלומר דרגה הא' הרוחניות היותר קטנה, ה"ה הרבה יותר קשה להשיג מהדרגות היותר גבוהות הבאות אחריה, כי בדרגה הראשונה צריך האדם לעבור את הגשר (הקשה מאוד) לצאת מעולם הגשמי לעולם הרוחני

ד

ויש להוסיף עוד בזה, דבאמת יש כח באמירת השבח להמשיך שפע ברכה וישועה, וכמש"כ בספה"ק קדושת לוי (על אבות פ"ב מ"ב) בשם מורו ורבו המגיד ממעזריטש זי"ע שכל מדה שאנו משבחים בה את השי"ת, אנו ממשיכים על ידה שפע של אותה המדה לזה העולם. וזה הטעם שצונו בוראינו לשבח במדותיו רחום וחנון כו' כדי להשפיע עלינו רחמים וחנינה.

וענין זה מוזכר ג"כ בספר העקרים^{ר"ח} שכלל ענין אמירת השבח הוא למובתינו שע"י כך הוא משפיע עלינו שפע קודש^{ר"ב}. ויסוד זה מקורו בספר החינוך

(וכמו הענין במשל הגשמי כשרוצים לעלות מעל חלל העולם הרי היציאה הוא הנקודה היותר קשה אבל אחרי שעבר כבר יכול בקל לעלות שטח גדול יותר פי כמה מכל העולם בקלי קלות ברגע אחד) ועל כן אתרי ששיג האדם דרגה הראשונה הנזכרת בשלימות יקל לו עבודתו לשאר הדרגות אע"פ שהם יותר גדולים ויותר רחוקים מהשגת האדם ומטבע לבו הגשמי, שמכיון שכבר נכנס לעולם העבודה הרוחני להשער לה' אשר צדיקים יבואו בו (ויש לו עתה ג"כ כח רוחני מדרגת ועבודתו הקודמת שכבר קנה לו פרקליטין טובים המה המלאכים שנבראו מעבודתו והמה הצבא שלו שילחמו עבורו ויעזרו לו) לכן קל לו הרבה יותר להשיג שאר הדרגות שער אחרי שער כי מצוה גוררת ומושכת עוד מצוה עד שיגיע למקומו בשלום.

^{ר"ח} וז"ל בעל העקרים (מאמר ג' פל"ז) שאע"פ שאין השי"ת צריך שיכבדוהו זולתו כי הוא מולך על הכבוד מ"מ מאשים את ישראל על שלא נוהגים בו כבוד, כדי שיהיו מוכנים שיחול וידבק בהם השפע האלוקי והשגחתו לשמרם ממקרי המערכה אשר לא יחול אלא על המכין עצמו לכך ע"י שיכבדוה' וכו' וכן אמר הנביא (מלאכי ב') ואם לא תשימו על לב לתת כבוד לשמי וגו' וארותי את ברכותיהם. וכ"כ המב"ט בבית אלוקים שער התפלה פ"ח וז"ל וכן בסוף התפלה כורע להורות שפלותו כו' כדי שלא יעלה בדעתו כי הוא ית' צריך לו לשבחיו והלוליו, שהרי יש לו מלאכי מעלה שהם משיגים ומושפעים מאתו ומקדישים ומעריצים אותו, אלא לטובת האדם ומעלתו הוא שנצטוו להתפלל אליו ית', ומזה הטעם אנו אומרים בסוף תפלתנו עלינו לשבח וגו' להורות כי כל מה שאמרנו בתפלתנו לא נתוסף לו מעלה ע"ז, ואינו חייב לגמול לנו על זה מצד הדין... אלא אדרבה אנו חייבין לגמול לו חסד על אשר נתרצה והראה שהוא מתכבד ומתעלה בתפלותינו עכ"ל. ובדומה לזה כתב בעל הטורים (דברים כ"ו י"ט) שכל השבח שאנו משבחין את

השי"ת היא לנו לעטרה וז"ל מה שישראל משבחים ומהללים לה, הוא (לו) להם לתפארת. והיינו דאמרינן "עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק" (סנהדרין קיא.). שאותה עטרה שמעטרים להקדוש ברוך הוא בתפילתם מחזירה להם, אבל מי ששח שיחת חולין בבית הכנסת, מקיפין לו כל גופו בקוצים. ע"כ. וראה מש"כ לעיל פי"א סוף אות א' בהערה קצ"ו בביאור דבריו הקדושים. [ועי' באר"ז מעשה נורא שכתב בזה"ל ואני הכרתי יהודי אחד מורמ"ש והיו קורין אותו ר' בונים והיה זקן וקובר מתים, ושמעתי אל נכון ואל האמת שפי"א השכים לביהכנ"ס וראה אדם אחד יושב לפני ביהכנ"ס ובראשו כתר של עשבים שקורין צפ"ל, ונתפחד כסבור שהוא שד וקראו ואמר לו וכי אינך פלוני שמת עתה וקברתיך, וא"ל הן, וא"ל היאך אתה באותו עולם, וא"ל היטב עד מאוד, וא"ל מה זכיות יש לך והלא אתה היית אדם כל דהן, וא"ל רק באותו זכות שהייתי אומר ברכות בקול נעים בביהכנ"ס בזכות זה הביאוני בג"ע ומכבדין אותי. וזה לך הסימן שאני הוא המדבר אליך כי תראה בית יד חלוקי שקרוע, שקרעת לי כשהלבשתני התכריכים, ושאל לו מה זה שבראשך, וענהו הם עשבים שבג"ע ששמתי בראשי כדי לבטל ריח רע מעלי של זה העולם עכ"ל האר"ז].

י"ט וכמובן שאין לכוין לזה בשעת הזכרת שבחיו ית' כי צריך להיות הכונה להלל לה'. ואם יכוין לקבל השפע הנזכר א"כ הרי ח"ו כונתו להמשיך ולגרום הילול לעצמו אלא כוונת רבותינו ז"ל הוא רק לומר הטעם שצונו בוראינו ית' שנהלל אותו הוא מפני שע"ז יוכל להשפיע לנו שכר זה, אבל אנו חייבין לכוין לשם שמים לקיים מצותיו ית' (ולא על מנת לקבל פרס) אלא לקיים מצותיו ית' בתמימות כדי לגרום נח"ר לפניו ית' וצריך האדם להרגיש בזה זכות גדולה שיש לו הרשות וההזדמנות לומר הילול ושבח לממ"ה, ועלינו לשלם שכר לבוראינו ע"ז שמזכה אותנו בזה (ועמש"כ המב"ט בספרו ב"א שער התפלה פ"ח שלכן אומרים עלינו לשבח אחר התפלה לתת שבח לבוראינו על ההזדמנות שניתן לנו להתפלל לפניו ולשבחו) ועכ"פ בשעת מעשה שמהללים צריך להסיח דעת מכל מה שנוגע אליו, ואפילו מי שעדיין אינו בדרגא שעושה כל דבריו לשם שמים, בכל זאת בשעת מעשה המצוה צריך שלא יחשוב ע"ז ואז לפחות יוצא הענין זך ונקי מנגיעותיו וכמבואר במ"א (עי' פ"ד הערה רמ"ב) שהאדם צריך להחזיק עצמו כצנור שנעשה דברים עליונים ורוחניים דרכו, (וכן מבואר בספק"ק מאור עינים פ' ואתחנן ד"ה וזהו כונת הנביא שבאמת גם עבודת ה' ית' ומצות שהאדם עושה ה' ית' הוא העושה הכל כביכול דרך האדם עשד"ה"ק) ועבודת האדם הוא לשמור כל הזמן שלא יערב את מחשבותיו ונגיעותיו בשעה שהפעולה הרוחנית נעשית ועליו לעצור בעד כל מחשבות הזרות ופניות שלא יכנסו, ובזכות שאיננו מקלקל הצינור זוכה גם הוא להתעלות ולהזדכך לאט לאט, וכמבואר גם בהמשך הדברים, וזה יסוד גדול ונחוץ בכל עבודת ה' ית'. וראה ג"כ מש"כ לעיל כע"ז בפ"ז סוף אות ג' בשם מהרח"ו ז"ל.

(מצוה ת"ל) שכתב כן לגבי כל הברכות וז"ל שענין הברכה שאנו אומרים לפניו יתברך הוא רק הזכרה לעורך נפשינו בדברי פיגו כי הוא המבורך והוא יכלול כל הטובות, ומתוך התעוררות הטוב הזה בנפשינו, ויחוד מחשבותינו להודות אליו שכל הטובות כלולות בו, אנו זוכים במעשה הטוב הזה להמשיך עלינו מברכתו ע"כ. וכ"כ רבינו בחיי פ' עקב (דברים ח,י) והאריך והרחיב בזה המבי"ט בספרו בית אלוקים בשער התפלה פ"ב.

ויותר מזה כתב בספה"ק נועם אלימלך (כפ' ויחי ד"ה ויקראו בני) שאפשר ע"י אמירת השבח לפעול ישועה יותר בקל מע"י הבקשות והטעם לפי שבאמירת השבח האדם יכול לדבק את עצמו ולקשר נפשו לעולם הנקרא "תהלה", אשר שם אין שייך שום קטרוג, ואז נעשין כל בקשותיו מבלי שיצטרך לפרטם ולבקש עליהם. וזהו טרם יקראו ואני אענה שתיכף בתחילה כשאנו מסדרין את שבחיו יתברך יעננו מבלי שנצטרך לקרוא אליו ולבקש בקשתינו⁷¹. [וענין זה שאפשר לפעול ישועה באמירת השבח מצינו להדיא בחז"ל במס' תענית (כ"ד ע"א) על כמה אמוראים שכאשר אמרו משיב הרוח נשיב ויקא מוריד הגשם אתי מיטרא, ומבואר שהם המשיכו הישועה תיכף באמירת השבח].

ויש להבין דבריו הק' בדרך משל לאדם שנמצא בבור וחסר לו אויר לנשימה ומבקש שישפיעו לו אויר דרך צינור, הרי בודאי היא עסק גדול, אבל מי שנכנס לבית המלך ושואף שם אויר צח ונקי, אם ישאל כמה צריך לשלם על זה יהא זה כחוכא ואיטלולא, כי שם אין זה תופס מקום אלא כל הנכנס ממילא נהנה ג"כ מהאויר, ע"כ המשל. וכמו"כ לעניינינו כל זמן שהאדם נמצא בריחוק

⁷¹ ובליקוטי שושנה (ד"ה שירו לה) הוסיף כן לגבי השירות ותשבחות שבספר תהלים וכתב וזה לשונו ולכן נקראים שירי דוד מלכינו "תהלים" שיכולים לפעול על ידם הכל ואין שטן ואין פגע רע עכ"ל והיינו שמזמורי התהלים מקשרים את האדם לעולם הנקרא תהלה אשר שם אין שום דין כלל ועיקר. ושם בתחילת דבריו הוסיף שבדרך זה פועל הצדיק ישועה להכלל, שכאשר יש קטרוג על האדם מקשרו הצדיק לעולם הנקרא תהלה ששם יש רחמים גמורים ללא שום דין.

מקום וצריך להוריד השפע מלמעלה, ה"ז באמת עסק גדול וצריך הרבה מליצי יושר וכויות שיתנו להשפע להגיע אליו ולא יהיו שום עיכובים בדרך, אבל כאשר אדם זוכה לדבק ולקשר עצמו לעולם הנקרא תהלה, אשר זה ניתן לפעול בכח אמירת השבת, אז הוא נמצא ממילא בארמון המלוכה ושם יכול לקבל הכל ללא שום קטרוג ומניעה. [אבל מ"מ תקנו חז"ל לומר ג"כ כל הבקשות לפי שלא כל אדם זוכה למדרגה זו שיוכל לפעול הכל באמירת השבת^{ל"א}, וזה מלבד מה שיש עוד הרבה סודות גדולים ונעלמים בנוסח כל התפלה, ועי' ג"כ מה שנתבאר לעיל בפ"ו שאין עיקר התפלה להשגת המבוקש אלא לתכלית יותר נעלה] הנה האיר לנו בזה הנו"א אור חדש להבין גודל מעלת אמירת השבת וכמה יכול האדם לפעול על ידה.

ה

והנה ב' הענינים האלו הנזכרים שהם: א'. לבקש ולהתפלל בשמחה. ב'. לכוון ולהאריך יותר בחלק השבת וההילול להשי"ת, יש לשים לב שמי שאינו רגיל לזה מנעוריו תכבד עבודתו בתחילה, כפרט בדברים כאלו שהם רוחניים, כמו להתרגש לגדלותו ית' ולשבחו אשר לדאבוניו נמצאים כהיום הרבה

---

^{ל"א} ובזה יש להבין ההלכה שאסור לשאול צרכי בשבת כי בשבת צריך להיות האדם בדרגא גדולה כזו שיוכל לדבק עצמו לעולם הנקרא תהלה ומשם יהיה נמשך לו כל צרכיו. ואפילו מי שאינו בדרגא זו (בימות החול) בכל זאת בכח הקדושת שבת שנשפע לעולם ועל האדם אפשר בקל להגיע לכך, וכיון שבשבת ישנו הכח הזה על כן המבקש צרכיו בשבת ה"ז זלזול בקדושת השבת שהרי מראה בזה כאילו יש צורך להמשיך הענין ע"י בקשת צרכיו. ועוד י"ל בטעם שבשבת א"צ לבקש צרכיו כפי הנזכר לעיל שהמקטרגים הם המונעים מהשפע להגיע לעוה"ז, ולכן בשבת שאין שולטים אז הדינים והקיסטרוגים ממילא קל מאוד לכל אדם לקבל כל צרכיו בלי מניעות אם רק ידבק עצמו לקדושת השבת. ועד"ז מפרש השר שלום מבעלזא זי"ע מה שאמרו במס' שבת (י"ב ע"ב) שהמבקר את החולה בשבת אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, דהכוונה שבשבת קודש אין אומרים בתפלה ברכת רפאינו, אזי ממשיכים הישועה לרפאות החולה ע"י אמירת השבח כשאומרים בברכה שניה "ורופא חולים", ונמצא שרפואה קרובה לבוא שהרי ברכה שניה היא בתחילת התפלה ממש.

אנשים שאינם רגילים כלל לזה, על כן צריך להשקיע בזה הרבה כח ועבודה ממושכת עד שלאט לאט יחדיר תוך לכו הרעיון הזה ולהרגיל הרגישיו בהם, ולהרגיל עצמו להתפלל בצורה כזאת^{לב} וברגש הראוי.

^{לב} ובפרט אדם שכבר הרגיל את עצמו מנעוריו להתפלל בצורה אחרת והשקיע הרבה עבודה בזה, והרי הוא צריך עתה לשנות צורת עבודתו לצורה חדשה ה"ז עבודה קשה ביותר לפעמים, וכמו שאומרים העולם שקשה יותר לשנות מצורה לצורה אחרת מלשנות חומר לצורה, על כן יש לאזור מתניו במתינות וסבלנות ולא תוכל לעשותה מהר כדי שלא יגרום לו ח"ו נפילה ברוחניות, כי אם יתנתק קודם כל מצורתו הרוחני הראשונה לפני שהתחזק מאוד לקנות בנפשו את הצורה החדשה יוכל להיות ח"ו בחינת "כי ירבה עליך חית השדה" דהיינו כוחות היצה"ר מכיון שעכשיו בינתיים לבו פנוי מרוחניות לגמרי בין מהישן ובין מהחדש, ויפסיד את שניהם וישאר קרח מכאן ומכאן ח"ו, ע"כ החכם עיניו בראשו ויכלכל דרכיו במשפט מעט מעט עד שיעזור לו השי"ת עד אשר תפרה ונחלת נחלה בלי מצרים.

ואפילו אחרי שיזכה האדם לדרגה הזאת הנזכרת ויהיה לבו דבוק ברגשי הלול ושיר ושבח לחי העולמים בכ"ז יזהר לבל יחשוב מאחר שכבר עלה לדרגה היותר גבוה על כן מעתה יעשה חלק הבקשה רק באופן של לצאת ידי חובת המצוה (מדאורייתא) להתפלל ולבקש על כל צרה שלא תבא, או לצאת ידי חובת המצוה (דרבנן) לבקש כל יום על כל צרכיו אבל ירפה ידיו משפיכת שיחו לפני ה' על כל צרותיו ועל כל המעיק לו ועל כל צרכיו, לא יעשה כך כי זה טעות גמור, כי יש לדעת שהדרגה שהיא יותר קרובה ללב החומרי של האדם היא "בקשת צרכיו" וזה השלב הראשון אשר יוכל כל אדם לעמוד בה לומר אותה מתוך עומק לבו ובכל לבו, ולהשקיע כל נימי נפשו בה, והרי עיקר מצות תפלה היא לאמרה בדבקות מעומק לבו להשי"ת כי מטרת התפלה היא לקשר על ידה לבו לה' וכמו שנתבאר לעיל, ואם ירפה ידו מזה יחסר לו הקשר בעומק לבו אשר זה נעשה דוקא משפיכת לבו לה' על מה שמעיק לו, ועל כן כל זמן שלא הגיע לדרגה שאמירת השבח תהיה נאמרת בכל עומק לבו, (לא פחות מבקשתו שמעיק לו בעומק לבו), אין לו להרפות ידו מדרגה הראשונה כלל וכלל.

ועוד יש לדעת כי אפילו אחרי שהתחזק בדרגה השניה בשלימותה בדרך הנזכר, בכל זאת אין לו לעזוב את הדרגה שלפניה כי יש לדעת שהדרגה הראשונה והפשוטה בכל דבר ודבר היא היסוד להחזיק שאר הדרגות, וכמו למשל סולם שיש לה הרבה שליבות ומדרגות שעולה בהם האדם עד למעלה ראש, ובאם אחרי שהאדם הגיע להחצי העליון

של הסולם יאמר למי שעומד למטה שעתה כבר יכול לסלק את השלבים הראשונים מחציו ולמטה, שמכיון שהנהו כבר עומד למעלה כבר אין צריך אליהם, הרי זה כמצחק בעינו כי הלא תיכף ומיד כשיסור החלק התחתון מהסולם יפול גם החלק העליון ויפול הנופל ח"ו וישבור כל צלעותיו אשר לא יכול להרפא ח"ו. והנמשל מובן, ועל כן אפי' אחרי שמתעלה האדם בדרגה הנזכרת לא ירפה ידו משפיכת לבו לה' גם על כל המעיק על לבו עד שיגיע לדרגה שבאמת יתבטל ממנו הרגשת כאב בלבו על ענינים הגשמיים (עי' פ' הדגמ"א פ' בהר, ואזי אולי כבר לא נקרא זה צרתו). ואף אז ג"כ עדיין חייב לקבוע עצמו להתפלל ולבקש על צרת אחרים כי צרת אחרים כן צריך להעיק לו בלבנו, כי זהו ממצות אהבת ישראל ואהבת לרעך כמוך כי כמו שרוצה האדם שלא יהיה לו דבר שמצער ח"ו כמו כן ירצה שלא יהיה לחבירו דבר של צער, ועל כן אף על פי שזה דבר שהוא כבר אינו מצטער על דבר כזה בכל זאת מכיון שלחבירו סוף כל סוף הרי זה צער צריך להתפלל שיתבטל ממנו, ויותר מזה יש לדעת מה דאיתא במשנה (סנהדרין מ"ו א) שכשיש לאיזה יהודי צער אזי יש בככול מזה צער גם להשכינה, והשכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי על כן חייבים אנחנו להשתתף בצער השכינה בכיכול ולהתפלל שיתבטל הצער, כמבואר כל זה בספה"ק]. ועי' עוד השלמה לענין זה בחלק ההשלמות סימן ב' שנתבאר כמה יסודות נחוצים בענין הנ"ל שאסור לעזוב דרגה הראשונה אפי' בשעה שמתעלה לדרגה יותר נעלה.

וזה כלל גדול בכל התורה כולה שהדרגה הראשונה ופשטות המצוה והתה"ק אינם בטילים ואינם נעשים טפלים או פחות חשובים בשום פעם, אפילו אחרי שיעלה האדם בדרגות נשגבות בפרד"ס, ואם ירפה האדם ידיו קצת מהם (כלומר אע"פ שיעשה אותם אבל בפחות השקעת כחו ולבו או בפחות הערכה וחשיבות ח"ו) ה"ה ח"ו מראה זלזול במצות השי"ת אשר היא חלק מהתה"ק ולא פחות מסודותיה וניתנו מרועה אחד ומי שמזלזל ומבדיל בין מצוה למצוה ה"ה ח"ו כמגלה פנים בתה"ק.

ויותר מזה שבאמת כל הסודות העמוקות והנשגבות הרי הם טמונים וגנוזים תוך הפשט (ולכן נקרא פנימיות כי אינם מחזיקים מעמד כלל לבדם אם אינם מלווים תוך הפשט ותוך פעולת וקיום פשטי המצות וכמ"כ לימוד הסוד הפנימי טמון תוך לבוש הפשט וכמובא שהאר"י ז"ל כשהיה לומד לתלמידיו הבאים בסוד ה' היה מקדים לבאר בכל דבר ודבר ששה אופנים בדרך הפשט ורק באופן הז' היה מגלה ולומדם את הסוד) והפשט הרי הוא היסוד לכל שאר הג' חלקי התורה, וברוע היסוד ח"ו נופל כל הבנין וכן כתבו המקובלים שבתוך הפשט כלול כל הבחינות של הפרדס, והדברים עתיקין ועי' בחלק ההשלמות סי' ג' שהארכנו בענין הנהגת הרבה מהצדיקים להתפלל בפשטות אע"פ שהיו בקיאים בכל הכוונות והיחודים.

ואמנם בחלק השבח יותר קל לעורר הלב לומר ולהודות לה' בשמחה, וכשאדם עומד בדרגה הראויה מעצמו יתעורר לבו תומ"י כשיפתח פיו בשירות ותשבחות לקל חיי כי זה נופע בלב כל יהודי (כל זמן שאין לבו סתום מכח פגמיו ח"ו) וממבע הדברים שיתעורר אפילו בלי שום התבוננות ומחשבה, ומכש"כ אם יוסיף התבוננות יתוסף התלהבותו ביותר. וירגיש בזה תענוג נפלא וכמ"ש דהמע"ה (תהלים סג, ו) כמו חלב ודשן תשבוע נפשי (בשעה) ושפתי רננות יהלל פי וגו' (ובמזמור לט) חם לבי בקרבי (לכן) בהגיגי (כשהנני מתחיל לדבר) תבער אש (כש) דברתי בלשוני וגו'. אבל בשעה שהאדם אינו נמצא בדרגא זו יש לו להשתמש בכח הציור בכדי לעורר את לבו, והוא שיתבונן על הכבוד והגדולה והזכות שניתן לו לעמוד לפני מלכו של עולם ולומר לפניו שבחיו ותהלותיו שהוא שירות ועבודת מלאכי מרום, כדוגמת הכפרי הקרוא אל בית המלך ומזומן לעמוד לפני המלך והשרים לומר שבחיו ותהלותיו ואחריו יענו השרים ועבדי המלך מלה במלה כמו שהוא מסדר לפניהם, אשר הוא שירות וכבוד שניתן רק לשרים היותר מכובדים העומדים לפניו תמיד, כמה ירגיש מאושר

ואל יקשה המקשה ומבקש לחזק דרך המקולקל מכ"כ סיפורים ועובדות מצדיקים אשר נראים לפעמים כסתירה לכל הנאמר, עיין נא במש"כ מהררמ"מ מויטעפסק (שהיה מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש) (בא' ממכתביו) שכותב שם באלה ובשבועה חמורה ששקר ענו בהם אלו האומרים שהם מזלזלים בהלכה במש"כ בש"ע ובפוסקים, ועיין בספר סור מרע ועשה טוב בהוספות מהבעל בני יששכר ובעוד מקומות בספה"ק שמכה על קדקדם של אלו האומרים ח"ו להקל באיזה הלכה מפני חשבונות של עבודת השי"ת וע"ש דבריו החריפים, וכמ"כ יעי' בספרי הגה"ק הרר"א מקאמארנא ובעוד ספרה"ק מתלמידי בעש"ט הק' ועי' בדבריהם בארוכה ואכמ"ל רק זאת תמצית דבריהם שאם רואה האדם הנהגה זרה מא' מהצדיקי עולם אשר במופלא ממך אל תדרוש אסור ללמוד מזה כלל וכלל לעשות כמעשיהם ח"ו ומי שאומר לעשות כמעשיהם במה שהוא נגד ההלכה ה"ה מנביאי השקר (ומורה פנים בתורה שלא כהלכה אשר ח"ו א"ל חלק לעה"ב) אבל גם אסור להרהר אחרי מי שמקובל לצדיק אמת ובמופלא ממך אל תדרוש, ושמעתי בילדותי בשם באי ביתו של החזו"א שפעם דברו בביתו של החזון איש וספרו על הקדוש מהרר"א מבעלז על ענין איחור הזמן באיזה ענין, ענה החזו"א ואמר במופלא ממך אל תדרוש ע"כ.

וישמח לב הכפרי הזה בכבוד וגדולה הזאת שניתן לו מאת המלך, כמו"כ יחשוב האדם בלבו כמה מאושר הוא בזה הכבוד והגדולה והזכות שניתן לו ובשעה שהוא אומר שירה המלאכים עומדים ושותקים עד שיאמרו בני ואחריו הם אומרים קדוש קדוש וגו' כדאי בחז"ל (חולין צ"א ב') ועמש"כ הרמב"ם (פ"ה תפלה ה"ד) ובתלמידי ר"י (ברכות פ"ה) שבשעת התפלה ידמה האדם לעצמו כעומד בשמים בין מלאכי מעלה ע"ש^{רלב} (והובא לעיל בפ"ח אות ב' בהרחבה), וכודאי די בזה לעורר את לבו.

ועד שיתרגל לזה צריך ללחום נגד הטבע כי מטבע האדם נמשך לבו רק לנגיעות שלו ולמה שמרגיש בזה ריוח לעצמו, אבל להרבות בשבח זולתו אין לב החומרי נמשך לזה^{רלד}, ע"כ צריך להתרגל מעט מעט מכיון שכח הרגש אי אפשר להפעילו בכפיה ובכח, וע"כ יש להתרגל לאט לאט ולהתחיל בדברים היותר קלים לעורר בהם הרגישיו כגון בההודאות וכגון בברכת מודים כשאומר על חיינו המסורים בידיך (וכמו"כ במודים דרבנן כשאומר על שהחייטנו וקימתנו וכו') יעורר ויתאר לפני עיניו כל הפעמים שהיה קרוב לסכנה והצילו השי"ת, וכשאומר ועל נסיד שבכל יום עמנו יעמיק מחשבתו ויתבונן ויראה לפני עיניו כמה פעמים קרה לו נסים וכמו"כ נפלאותיך וטובתיך שבכל עת וכו', (וכמוכן שא"א לשוטט במחשבתו באמצע שמונ"ע אלא יכונן עצמו בזה לפניו ולא יצטרך באמצע

^{רלז} ואין זה רק דמיון כי באמת הוא כך שבשעה שהאדם עומד ומתפלל בכונה הראויה הרי בשעה זו נשמתו עולה למרום ומתפללת שמה לפני כסא כבודו. והצדיקים הגדולים שנפשם ורוחם וגופם מזוככים המה זוכים שגם רוחם ונפשם עולים ביחד עם נשמתם ועכ"פ כל מי שמתפלל כראוי הרי הוא זוכה עכ"פ שיהיה לו קשר ע"י רוחו ונפשו לכל זה וגם בד' אמותיו שהוא עומד בה כאן בזה העולם השכינה ומלאכי מעלה עומדים מולו ומקפיים אותו בשעת תפלתו, ומבוארים הדברים ליר"ח.

^{רלז} ולכן אין ההמון עם מתרגשים בטבעם אלא להודות על טובה שקבלו אבל לא בסתם לומר שיר ושבח לבורא עולם מגודל אהבה לה' והכרה ברוממותו יתברך (אא"כ מי שמשקיע כח ועבודה בזה) וככתוב (תהלים קמה) יודוך ה' כל מעשיך, כי להודות על הטוב זה עושים כל מעשיך, אבל חסידיך יברוכה בשיר ושבח לחי עולמים.

תפלתו אלא לעורר לבו לזה כהרף עין כסקירה א' תוך כדי אמירתו) וכשלא שמים לב לא מרגישים, אבל אחרי התבוננות ירגיש האדם שיש לו אלפי אלפי' ורכבות פעמים נסים ונפלאות שעושה עמנו השי"ת ולא עזבוני חסדיו ועי"ז יתעורר ויתרגש לבו להודות ולהלל ויוכל לומר ההודאות והשבח ברגשי לבו.

ואחרי שיתרגל כך יוסיף לעורר לבו להתרגש לאט לאט על גדולותיו ונפלאותיו ית' שעושה לכל העולם ולכל הבריאה כולה, ואח"כ ע"י כח מצוה שגוררת מצוה יהיה כבר מסוגל להוסיף^{לה} לעורר הרגשיו בהזכרת כל שבחי פסוקי דזמרה וברכה ראשונה בשמונ"ע ובקדושה ובאמירת אין כאלוקינו וכדו' ובכל שיר ושבח והלל על עוצם גדולת יקר מלכותו ותפארתו, וככה כל פעם יתוסף כחו וחילו להלל ולשבח בדביקות עריכות געימות ומתיקות ידידות חפיצה ותשוקה, והעיקר לעשות עבודתו הזאת ברציפות יום יום כי כל דבר שעושים תמיד בקביעות בלי הרף חלה בו ברכה וסיעתא דשמיא (כמו הקובע מקום לתפלתו אלוקי אברהם בעזרו) עד שיזכה לקיים מה שכתוב (משלי ה, יט) ובאהבתה תשנה בה תמיד כמו"ש הרמב"ם בפ"י מהל' תשובה, וכאו"א יחפש לו דרכים ועצות שימצא אופנים שיותר קל עבורו שיתעורר לבו על ידם כי אין הדיעות שוות וכאו"א טבעו שונה להתעורר ולהתלהב בענין ואופן אחר, ויתפלל אל ה' שיזכה להגיע לזה. ויזכה לאורך ימים ושנות חיים בזה ובבא.

***

^{לה} ראה מה שנתבאר בזה לעיל בהערה רכ"ז ד"ה ולכאו'.

פרק יד

בו יבואר: בענין התפלה על הכלל ועל צער השכינה

א

עוד יש לדעת שבכל פעם שאדם מתפלל צריך לכלול בתפלתו גם את¹ הכלל וגם את צער השכינה, רק שבתחילה צריך להתחיל להתפלל על צערו ועי"ז

י"ל ועי' מש"כ רבינו יונה בפירושו על אבות (פ"ג משנה ב') הוי מתפלל בשלומה של מלכות שהכונה להתפלל על שלום כל העולם ולהצטער על צער של אחרים וכן דרכן של צדיקים וכו' שאין לעשות תחנוניו ובקשתו לצרכיו לבד וכו'. ועי' ביערות דבש (חלק א' דרוש א') וז"ל: יתפלל בעד כל חולים שהם בתוך העיר ויכלול כל חולי ישראל וישתתף עמם בצערם, וראוי מאד להתפלל על כל איש ישראלי, ואם הוא רשע גמור פשיטא שיש להתפלל עבור בריאותו לבל ימות חייב, ועוד יש טעם להתפלל עבור אדם רשע ג"כ כי כשהקב"ה עושה דין בישראל אפילו ברשעים יש ריתחא למעלה, ובעידן ריתחא חס ושלוש, אף לכשרי ישראל יכול להתגולל מדת הדין, חס ושלוש, כי מפני זעמו מי יעמוד. וכמו"כ יש להתפלל תמיד על לומדי התורה"ק אפילו כשאין להם צער וצרה ח"ו וכמו שתיקנו חז"ל להתפלל עליהם בברכת על הצדיקים ועל פליטת בית סופריהם וכו' ועמש"כ עוד היערות דבש (חלק א' דרוש א') וז"ל: יש להתפלל על קצירי ומריעי והם תלמידי חכמים (נדרים מ"ט ע"א) שתש כוחם ע"י תורה, וחובה עלינו להתפלל בטובתם ושלומם ואומץ כחם, כי הלא המה שומרי תורה ותופשי קבלה אמיתית, תורה שבעל פה ונפשנו קשורה בנפשם ואין תלמידי חכמים ח"ו אין לנו חיים, ולכן עלינו החיוב בכל לבב להתפלל לה' שיחדש כנשר נעוריהם ויחליפו כח יעלו אבר כנשרים, וזו היא מצוה רבה מאוד וגם שמכח זה נתרבה כבוד התורה וכו' ע"כ.

וביאור הדבר במש"כ היע"ד (בטעם הראשון) להתפלל על רשע לבל ימות חייב י"ל שהרי אם ימות חייב וישאר החטא שלא נמחה הרי כל חטא גורם צער כלפי מעלה כביכול, וא"כ מי שיש לו אהבת ה' כואב לו כשיש צער כלפי מעלה, ולכן יתפלל שכל רשע יעשה תשובה שלא ישאר חטא ושריד שנגד רצונו ית' בעולם, ועוד מכיון שכל ישראל כאיש אחד לכן כל זמן שא' מישראל חוטא ח"ו ה"ז מונע השלימות מכל ישראל גם לא יוכל להופיע הגאולה השלימה לחלק מכלל ישראל והשכינה לא נגאלת עד שיהיו ראויים ס' רבוא נשמות בני, (והס' רבוא נשמות יכולין להתפשט בין אנשים הרבה יותר מס' רבוא כי הסכום ס'

הוא יבוא למצב של לב נשבר ויהא תפלתו מתוך הלב, ואח"כ צריך להשתתף עם צער הציבור להרגיש את צערם, ולהתפלל גם עליהם יחד עם תפלתו על עצמו, ואחרי שהגיע להרגשה זו, אז הוא צריך גם לשתף ולהתפלל לצורך השכינה^ל. לפי שאם יתחיל מיד להתפלל על צער הציבור, לא יהא תפלתו מתוך הלב כ"כ מפני שאין צער של אחרים שובר את לבו כ"כ כמו צער של עצמו ובני ביתו, אבל אחרי שלבו נשבר מתוך הצער של עצמו יכול וחייב הוא להתפלל גם על צער הציבור, כי אחר שההרגש כבר נתעורר אפשר בקל להכניס עוד מחשבה ולהתרגש גם עליה כמבואר בספרי מוסר ענין זה בכל המדות, ועוד כפי המבואר לעיל (בפ"ה אות א') מכיון שנשבר לבו הגשמי ייצא לאור פנימיות לבו והוא רגש הרוחני רגש נשמתו והיא בודאי מתרגשת לצער של אחרים כמצות ואהבת לרעך כמוך, וכן לצער השכינה כי הרי הוא חלק אלוק' ממעל וחצובה מתחת כסא הכבוד, ולכן אחר שלבו נשבר כנ"ל יוכל בקל לעורר הרגישיו מדרגא לדרגא עד צער השכינה ר"ח^ה כנוצר ולהתפלל עליה, אבל

רבוא הכוונה נשמות שלמות אבל לא כ"א זוכה לנשמה שלימה ורוב אנשים מקבלים רק ניצוץ מנשמה השלימה ולכן יתכן מאה אנשים או יותר מגיעים ס"ה לנשמה א' שלימה ואין לנו ידיעה ועסק בנסתרות האלו לדעת איך ה' ית' מסדר אותם, ולכן יכול להיות אצל כל אדם שאע"פ שאינו מתקן בשלמות בכ"ז יתכן שניצוץ א' הצליח לתקן וזכה יהיה לו זכות קיום ולכן אין להתיאש בשו"פ וגם יש להוסיף ולקרב יותר ויותר אנשים לה' ית' כי אין לדעת ע"י מי וע"י מה נזכה להגאור"ש).

^{יז} ואמרו חז"ל תנא דבי אליהו (רבה פ"ד) כל חכם מישראל שיש בו ד"ת לאמיתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודן של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גליות מיד זוכה לרוח הקודש בקרבו. ועי' במס' פ"ט, וראה מש"כ בזה הח"ח בקונטרס ליקוטי אמרים פרק י' הועתק לשונו לעיל סוף פ"ג. ואמרו חז"ל (מכילתא דרשב"י משפטים כ"ב) לא יאמר אדם איני כדאי להתפלל על ביהמ"ק ועל ישראל ת"ל שמוע אשמע צעקתו.

^{יח} ואל יחשוב אדם הלא לפי מה שמכיר את עצמו שעדיין איננו מרגיש וכואב לו באמת ענין צער השכינה א"כ איך מותר לו לרמות את עצמו ולהיות ח"ו כגונב דעת עליון בזה, התשובה הוא שמכיון שמאמין באמת שזה רצון נשמתו (אשר זהו האמת) מותר לו לאדם ומצוה לעורר כונתו לזה (דומה למש"כ הרמב"ם (פ"ב גירושין ה"כ) בביאור ענין כופין אותו עד

שיאמר רוצה אני שלכן נחשב רצון באמת וכמ"כ לענינינו) ובתנאי שלא ישטה את עצמו לחשוב שכבר נזדכך חומרנו לענין זה זה אלא יחשוב שזה רצון נשמתו ועל דעתה הוא עושה כן. ויתבאר ענין זה יותר בהרחבה לקמן בפט"ו לגבי אהבת ה' ויעי' במס"י (סוף פ"ט) שאין לנו לפטור עצמינו מזה הענין מפני מיעוט כוחנו יער"ש שהאריך].

ובפרט יש לדעת שמכיון שעת דודים כבר הגיע וקול דודי דופק למהר גאולתינו הרי זה עת רצון דייקא לזה*, לעורר בנפשו להרגיש בצער השכינה שהיא כבולה ומבקשת להפדות משביה. והכלל הוא שבכל דבר שהזמן גרמא להענין הרי שופע ג"כ הכח לזה הענין, וכמו שבחג השבועות הזמן מסוגל לקבלת עול תורה וכן י"כ לתשובה וכו' וכו' שהזמן משפיע את האפשריות לזה (אפילו למי שעדיין לא ראוי לזה מצד דרגתו הפרטי) וזה ענין עת רצון. (ובזה יש להבין מ"ש רב יוסף (פסחים סח ב) אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא שתלה כל מעלתו שזכה אליה בזכות העת רצון של היום, גם יש לפרש בזה מ"ש דהמע"ה (תהלים ס"ט, י"ד) ואני תפלתי לך ה' עת רצון כלומר שמכיון שהחזיק א"ע תולעת ולא איש חרפת אדם וגו' לכן אמר שמכיון שאיננו ראוי להתפלל מפני שפלותו, לכן הרי הוא מהדר להתפלל כל תפלותיו בעת רצון כי אז בזכות העת יכול כאר"א לזכות לתפלה).

ומעתה יש להבין הענין כך אע"פ שבודאי אם האדם היה נגש לענין הנזכר בכח עצמו, וכן את לשון התפלה והבקשה על צער השכינה היה צריך לייצרו בעצמו בכח לבו, אז היה צריך להיות בדרגא הראויה לבוא לפני המלך כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק, ואז דנין גם עליו אם הוא ראוי לכך ואם לבו שלם עם הענין באמת, משא"כ באופן שהאדם ניגש בכח הזמן כנזכר וגם כן בכח התפילות ותיבות אשר תקנו לנו אנשי כנה"ג וכדו' ואז הרי האדם צריך לשמש רק כצינור שהדברים עוברים דרך לבו ופיו והרי הוא רק כשליח המוביל ומביא את המכתב והדואר שייסד שר גדול ונשלח אל המלך דרכו, ומכל שכן בשעה שאין עתה בנמצא שליח אחר, שהוא כן ראוי והגון לפי הדרגא הנצרך להתייצב לפני מלכים. הרי בודאי כל מי שמוכן לבטל את עצמו ולבצע להוציא לאור השליחות להגישו לפני המלך, הרי הוא מרוצה לפני המלך ויקבל שכרו משלם.

וכמ"כ לענינינו העיקר שהאדם יחזיק עצמו רק כצינור שדרכו ודרך לבו עוברים הדברים החשובים הללו, והיינו שבשעת מעשה השליחות כלומר בשעה שמוציא מפיו ולבו התפלות האלו והרגשה הנזכרת על צער השכינה וכדו' אז צריך ליהזר שיבטל את עצמו ויסיח דעת מעצמו ומחשבותיו הרבות שבלב איש, ומכיון שעצמיותו אינו תופס מקום עתה הרי עכ"פ איננו גורם מסך המבדיל ובה יזכה בכל הנזכר, ובפרט כפי הנזכר בהמשל וכמבואר בספה"ק שבזמן ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש, ולכן בזמן

מתחילה צריך להתבונן כמה שקרוב יותר ללבו כגון על איזה צער גשמי, או סכנה רוחנית שחופף אותו, ויתקיים בו מה שכתוב בתהלים (תהלים קכ"א)

כזה שאין איש שם על לב יכול כל מי שרוצה, לזכות בכל הנ"ל ויבוא על שכרו משלם בזה ובבא. ומי שלא מנצל העת רצון הזאת לטפס ולעלות לדרגות הנשפעים ה"ז כמזלזל במתנת ה' ית', ומגלה דעתו ח"ו שאינו משתוקק בכלל לדרגות הללו וא"כ ה"ז פגיעה גדולה בענין אהבת ה' ית' ובתשוקתו הרוחני, שהרי כל אדם מחוייב להשתוקק להגיע לדרגות היותר נעלים בעבודת ה' ית' ובהתקרבות לה, ולכן מי שאינו מנצל את ההזדמנות הרי הוא בבחינת שוטה המאבד מה שנותנים לו (וכמו שפירש רבינו יונה עה"פ ובמושב לצים לא ישב וגו') ועתיד ליתן את הדין על זה בודאי וק"ל.

עוד יש לדעת שכהיום בזמנינו תקופה של דור אחרון וימות המשיח מבוקש כן מכאור"א להתאמץ בתפלה על הגאולה יותר מבכל הדורות שלא היה מתבקש כל כך מאנשים פשוטים אלא מבני עליה,

והעד לזה שכך מבוקש מאתנו דור האחרון דייקא יותר מדרגות הקודמים שאנו רואים איך שצדיקי וגדולי הדורות שבדורות האחרונים היו מעוררים על זה יותר מבכל הדורות שלפנינו כמבואר בספרי תלמידי בעש"ט ובספרי הגר"א ותלמידי וביערות דבש, ויותר מכולם הבעל חפץ חיים זצ"ל שהיה כסדר מרעיש על זה כל העולם כולו בספה"ק שהוציא לאור ובמודעות שה' מפיץ בחייו תמיד כידוע, ה"ז מוכיח שכך סיבבה ההשגחה העליונה דייקא ושזה הוא רצונו ית' מאתנו וגדולי הדורות ומנהיגיהם המה במקום הנביאים שמתגלה על ידיהם רצון ה' ית' בעולם, על כן עלינו להתעורר ולצעוק אל ה' בכל כוחינו שישוב ויגאלנו בעגלא ובזמן קריב אכ"ר.

* (שייך להערה הנ"ל ד"ה ובפרט) וכמו"כ יש לראות את זה מהמציאות של כהיום שכ"כ הרבה חוזרים בתשובה ת"ל בס"ד מאלו שהיו רחוקים מאוד בדיוטא התחתונה, ותיכף ומיד אחרי שעושים קצת מסיני"פ להתנתק מהסביבה שלהם ולא מתייחסים לכל הבזיונות שעובר עליהם ממשפחתם ומחבריהם ה"ה מתעלים ומגיעים מהר לדרגות נשגבות באהבת ה' ותשוקה להגאולה שלימה, הרבה יותר מכפי ערך דרגתם וזיכוך החומר שלהם, וה"ז סימן מובהק שאנו נמצאים בעת רצון שעת דודים הגיע וקול התור נשמע לכן גם עלינו לנצל את הזמן הזה ולהתנתק מכל הבלי הזמן והסביבה ולא להתייחס לכל השקר השולט כהיום ואז בודאי ירחם ה' עלינו ויקרבנו אליו ית' ויגיענו לדרגות נשגבות עד נזכה להגאור"ש ב"ב, ודי בזה להעיר למי שרוצה להיות לו חלק בהגאור"ש ושיזכה בעצמו לזה.

בצרתה קראתי לי ויענני, היינו שכשקורא להקב"ה מתוך הצרה אז "ויענני". ואחר שיתעורר לבבו מתוך הצרה שקרוב יותר ללבו, אז יוסיף לעורר לבו ולשתף עצמו בצרת הכלל ובצער השכינה הקדושה.

ובאמת צל"ד כי ענין זה הנזכר להתפלל גם עבור הכלל אינו רק ענין של התחסדות לפנים משורת הדין אלא חיובא רמיא על האדם לשתף את הרבים בתפלתו וכדאי' בגמ' (ברכות י"ב ע"ב) כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא וכמו שתקנו אנשי כנסת הגדולה בנוסח תפלת שמו"ע בכל ענין וענין בלשון רבים "חננו" מאתך וכו', וכן "השיבנו" לתורתך "וקרבינו" וכו' "החזירנו" בתשובה וכו' "רפאנו" וכו' וכו' וכן תיקנו כמה ברכות על ענינים של הכלל כמו השיבה שופטינו וכו' ועל ירושלים וביהמ"ק וכו' וצמיחת דוד וכו' הרי מפורש שהחיוב עלינו להתפלל על הכלל כולו, ועוד יש לדעת שבאמת גם היחיד כשמתפלל על הכלל מרויח גם לקבלת תפלתו על עניניו הפרטי בכל פעם שכולל את הרבים בבקשתו כמו שכתבו תוס' בר"ה דף ט"ז (ר"ה כמאן) על מה דאיתא שם בגמ' שיחיד א"א לו לבטל הגזירה אחר הגזר דין (אחרי ר"ה) רק בכח תפלת הרבים, בכל זאת יחיד שכולל את הרבים בתפלתו ה"ז נחשבת כתפלת רבים מכיון שמתפלל עבור הרבים, ולכן בכוחה לבטל גזירה אפילו אחר הגז"ר.

ואמנם כמובן שצריך באמת לעורר לבו להרגיש צער הרבים ולבקש עליהם מעומק לבו, וכמו בכל התפלה שחוץ מכונת פירוש המלות צריך גם לעורר הרגשת לבו וזהו עיקר מצות התפלה לומר הדברים עם הרגשת לבו (כמו שנחבאר לעיל בפרק י') כמו כן בענין הנזכר כשמשתתפין בבקשתנו עבור הכלל צריך שיהיה ג"כ בהתעוררות הרגשת צערם, כי אם יעשה כן רק בכדי להרויח קבלת תפלתו לצורך עצמו יל"ע טובא אם יהא נחשב עי"ז כתפלת רבים וק"ל.

ובמו"ב הענין השני שצריך לכוון להתפלל גם עבור צער השכינה צריך להיות עם הרגשת הלב לפחות במקצת (דאל"כ מי ביקש זאת מידכם רמוס חצירי כי לבוא לפני המלך בלבוש חגר ופסח הרי זה פגיעה גדולה בכבוד המלך ויותר טוב השליה).

ואולם יש לשאול איך יעשה מי שאינו מרגיש כן בלבו, ואע"פ שנתבאר שע"י שכבר התעורר ההרגשה אפשר בקל להכניס עוד מחשבה, זה שייך בדבר שקרוב קצת ללבו של האדם כענין הנזכר להשתתף בצער אחרים שזה גם ענין גשמי אשר לכו של אדם הומה עליה כשרואה כן בעיניו או כשמעוררים אותו על זה כמו שהחוש מעיד ועל כן כשכבר התעורר הרגש בלבו יכול להכניס בו גם ענין ההוא, משא"כ בענין רוחני שלא כל אדם רגיל להרגשים כאלו א"כ איך יעשה מי שהענין זר אצלו, התשובה לזה הוא כך, מכיון שניתן לאדם כח המדמה יכול האדם לקחת כל דבר שכלי ולדמותו לאיזה משל גשמי הדומה לה ולתאר לעצמו הענין עפ"י המשל הגשמי, ואז מכיון שמתעורר לענין הגשמי ידמה את הענין הרוחני אליה וירגישנו, כי באמת כל ההרגשות וענינים גשמיים ניתן לנו רק בכדי לקחת מהם^{רל"ט} משל לגבי הרוחניות שרחוקה קצת מהשגתינו (ואע"פ שבדאי מי שמזדכך ומתרחק מהחומר מגיע לדרגא שירגיש את הרוחניות ויתעורר אליה יותר מלגשמיים מפני שנהיה יותר קרוב לרוחניות מלגשמיים וזה בודאי יותר חשוב והוא הדרגא הנכונה שצריך להגיע אליה, בכ"ז עד שמגיע אליה הדרך הוא להשתמש עם הגשמיים בתורת הכשר ומשל למה שצריך לגבי הרוחניות).

ולכן בענין הנזכר אפשר להשתמש ג"כ בדרך הזאת ולדוגמא בברכת רצה כשאומר ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים, יש לו לתאר לעצמו איך היה מתרגש האדם אם היה רואה ח"ו איזה אבא שהתרחקו ממנו ילדיו והוא יושב אסור בבית סוהר בכלא, ואחרי זמן מרובה שהוא יושב ומתגעגע עליהם ולכו הומה ובוכה עליהם יום ולילה, וכשמגיע הזמן שהשתחרר וכבר אפשר לו לחזור להתקרב אליהם והנה הוא בא בשמחת לבו להתחבר אליהם שוב וכשמגיע לביתו מצאם במצב שהם כבר שכחו בלכם ממנו אין להם שום הרגשה אליו וכמו זרים נחשבו לו עד כדי כך שאפילו כשמדבר אליהם ומפייסם ומקרבים אליו, בכ"ז פונים אליו עורף, עד שצריך נגד רצונו להכות אותם מכות

^{רל"ט} עי' במילואים אות א' שהארכנו בענין זה.

גדולות עד שישבור לכם הערל הסתום ומטומטם, כדי שיפתח לבם אליו, האם יש צער גדול מזה בעולם. ובודאי מי שיראה תמונה כזאת אפילו אצל אדם זר בודאי אפילו לב אבן יתרגש ויתחמם ויתעורר רחמנות עצומה בלבו על האבא המסכן הזה.

וכמו"כ ידמה האדם ברעתו הענין בשוב ה' את שיבת ציון אחרי שקרא ה' לבכי ולמספד וגו' ומתגעגע כל הזמן אלינו וכשמגיע עת דודים אשר השכינה הקדושה כביכול נגאלת ומשתחררת מגלותה אשר המלך כביכול היה אסור ברהמים עבורינו בעבור חטאינו, וכשמתכוונן להגיע ולגאול אותנו ולהשתעשע אתנו באהבים ככתוב ישוש עליך אלוךך כמוש חתן על כלה, ולהחזיר אותנו אליו לדור אתנו ביחד בביתו נאווה קודש והנה ח"ו אנחנו שקועים בעוה"ז ובלילוכים ותעתועים וכל הלב רודף כל היום אחרי ההבל ותוהו אחרי הגשמיות ואין לנו שום הרגשה ח"ו לחזור לחיים הרוחניים ולהיות קרובים לה' ית' ולטייל עמו בגן עדן וכמו זר נחשב לנו כל זאת ח"ו, ועל כן כביכול השי"ת מוכרח לייסר אותנו בכל מיני צרות ומכות ויסורים נוראים בכדי לקרב לבבינו אליו, וכאשר האדם ישים לב להתכוון קצת בזה ולתאר לעצמו ולדמותו להמשל הנזכר האם קשה לעורר הלב לזה האם לא יתמלא לב האדם בצער יגון ואנחה הלוא בודאי יתרגש ויתחמם לבו בגודל הרחמנות על העלובה והעניה השכינה הקדושה כביכול ויתפלל בדמעות שלישי התפלה הנזכרת ותחזינה עינינו "בשובך לציון ברחמים" ולא במדה"ד הקשה ח"ו, וכשנתעורר באמת ונשים לב לכל זה בודאי נתפלל על זה בלב שלם ועי"ז בודאי שיכולה היא שתרחם⁷².

⁷² וכאן המקום להעיר לעיין במש"כ בספר הקדוש "דרך משה" (הקדמון - ליום י"א) דאיתא בספרי מוסר שחסיד אחד התענה על אריכות הגלות, ונתגלה לו בחלום – "איך יבוא הגאולה והעולם אין משגיחין לענות אמן על ברכת הגאולה", והיינו שאין העולם נזהרין אצל ברכת המחזיר שכינתו לציון ואומרים תיכף מודים אנחנו לך ואין עונין אמן על ברכת הגאולה, וכן אצל מעריב של שבת אחר ופרוס עלינו שמסיים השי"ץ "ועל ירושלים" מתחילין תיכף ושמרו ואין עונין אמן על הברכה... ובכל מקום שאני נוסע

ובזה יש לפרש הפסוק (תהלים קי"ח. ה) מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה, (כי מן המצר פי' מתוך צרה גשמיית), אבל מתי "ענני" כשהגענו לתפלת "מרחב", כלומר שנתרחב התפלה ממה שהתחיל דמתחילה נתעורר רק עבור צער א' שהוא של עצמו אבל נתרחה שכבר כולל בתוכה גם צער הציבור ועל כולם גם צער השכינה, ועוד כי רוחני לגבי גשמי ה"ה מרחב כי צורך הגשמי ה"ה מצומצם וקטן לעומת צורך הרוחני שהוא העולם הרחב כי חיי עולם חיי שעה ה"ה הקטן ומוגבל ומצומצם ותפלת "מרחב" היינו תפלה רוחנית (על צער השכינה), ואז הקב"ה עונה לנו^מ, ולכן אנו צריכים להתפלל גם עבור צער

לזכות הרבים גוזר אני על כל החזנים שקודם מודים וקודם ושמרו ימתין החזן מעט אחר סיום הברכה, ויכה באגרוף על התיבה שקורין עמוד כדי שיזכיר להקהל אנשים נשים וטף לענות אמן ע"כ.

^{ימ}ואע"פ שבדואי גם לפני זה כשהתפלה עדיין איננה בדרגה השלימה המעולה בכ"ז גם כן ה' ית' שומע תפלת כל פה ומתקבלת כל תפלה של כל אדם בדרגה שנמצא בה, בכ"ז יש נפ"מ כי כ"ז שלא הגיע לדרגה המעולה אינה פועלת בשלימות כמו אח"כ, ועי' מש"כ הקאמארנער בספרו נוצר חסד אבות פ"ד מי"א כל כנסי' שהיא לש"ש סופה להתקיים ומפרש כנסי' על התפלות המתכנסות להיות עטרה בראש אלוקי צבקות שאם אין מתפללין לש"ש לשם צער השכינה אז אע"פ שפועל ומתקן למעלה אבל אין ההכרח שיבא השפע למטה לאיש המתפלל ומסמך לזה מה שכתב בפסיקתא רבתי נב. ז', ובמדרש שוחר טוב תהילים צ"א ח', מפני מה ישראל מתפללין ואינן נענין למטה תיכף מפני שאינם מתפללין בשם שהוא לשם שמים, ע"כ. ומפרש כונת המדרש שמכיון שאין מתפללין לש"ש לכן אע"פ שפועלת למעלה בכ"ז אינן נענין למטה בכל פעם עד שיתכוון (בשם) לשם שמים אזי מובטח שיהיה נענין גם למטה שייגיע ויהיה ניכר התשועה גם למטה בעוה"ז עכ"ד, ובזה יש להבין המנהג בכל הדורות שמי שנצרך לישועה מבקש מהצדיקים שיתפללו בעדו אע"פ שאיננה שתפלת החולה ע"ע יותר חשוב וכמו כן מפורש גם בחז"ל (ב"ב קט"ז א) מי שיש לו חולה תוך ביתו ילך לחכם וכו', ועפ"י האמור יש להבין שתפלת הצדיק שמתפלל עבור צער השכינה מובטח שיהיה נענה אפילו למטה, ויש לסמוך לזה מהא דתנן באבות [פ"ב] בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצונו מפני רצונך הרי בזכות שהאדם מסיר את עצמו ורצונו, ומבטל מפני רצונו ית' כלומר שמכיון ומתפלל על צרכי השכינה (בזה ה"ה מבטל רצון עצמו מפני רצונו ית' לכן) בשכר זה שהוא דואג על צרכי השכינה ה' ית' דואג על רצונו למלאות צרכיו מדה כנגד מדה.

השכינה, ואנו צריכים לדמות ברעתינו שהשכינה מצמעת ממש כמו שאנחנו מצמעים, ובאמת כל זה אנחנו גרמנו לה להצמער כביכול על ידי חטאינו, ולכן אנו צריכים לרחם ולהתפלל על השכינה, אבל אי אפשר לבוא לתפלה זו אלא באופן שנלך מדרגה לדרגה, ר"ע"ז יהיה התפלה בשלימות. ובהתחלה דייקא

רמב"ל ע"פ מאמר הבעש"ט עה"פ בא אל התיבה וגו' ועמש"פ לעיל שהתיבה של התפלה תרים אותו אם ישים כל עצמו תוך התיבה, י"ל גם לגבי המוזכר כאן שאם האדם ישים כל לבו לתיבת התפלה עד שיסיח דעתו וישכח מעצמו ומדאגותיו בשעת תפלתו, וזה נקרא שנכנס לתוך התיבה שיוצא לגמרי מעצמו וממקומו ונמצא לבו לגמרי בהתפלה ואין לו עתה שום דבר בעולם רק תיבת התפלה אשר מקיפו מכל צדדיו, אז ה"ה כמו בטל לגמרי להתפלה אזי התיבות של התפלה עולין למעלה ומבקשים עבורו בכל שלימות דרגתן (כפי כונת אנשי כנסת הגדולה) מכיון שאין מונע, ואל תתמה וכי יש כח בתיבות התפלה לבקש, התשובה היא כי מכל מלה שהאדם מוציא מפיו הרי נברא מזה מלאך ומכל שכן תיבה רוחני ומצוה שיש בה בעצמה כח ואור רוחני גדול מאוד ולזכי ראות נראית בחוש כבחי' רואין את הנשמע שהי' במתן תורה. וראה מש"כ בזה לעיל סוף פרק יג בהערה רל"ג ד"ה ואין זה.

ועי' בספרי מוסר הקדמונים שכתבו שאפילו כל מחשבה ה"ה קומה שלימה ונהיה ממנה מלאך או קליפה ח"ו אשר המה המעידים על האדם בב"ד של מעלה אחר ק"ך שנה, ואם בהם יש כח להעיד מכש"כ מדה טובה מרובה שיש כח באור ומלאך של תיבות התפלה להמליץ עבורו וק"ל. ועוד כי באמת כל דבר מצוה ורוחני שהאדם עושה הרי בעיקר פועלת ועושה נשמתו בבחינתה, כי האדם החומרי במה נחשב הוא כי החומר והגוף המה רק מניעים ומפעילים הנשמה לפעול כפי רצונה ודרגתה (זה כל עבודתינו בעוה"ז ללחום עם הטבע והחומר ולכובשה לאט לאט שתבטל להנשמה), ולכן הגוף הרי הוא בעצם רק מפריע וכל מה שמבטל את עצמו ביותר בשעת מעשה מצוה ותורה ותפלה ופעולה רוחנית הוא גותן יותר אפשריות להנשמה לפעול ולכן כשמבטל את עצמו לגמרי בשעת מעשה וכנ"ל אזי הנשמה יכולה לפעול בכל כוחה וכפי רצונה.

וכעין מה שכתוב בשם הבעש"ט שכשהאדם מתפלל כל תיבה באהבה ויראה והתלהבות ושמחה בכל כוחו וחיותו, הרי היא נחשבת ופועלת כאילו כוון כל הכוונות ע"פ סוד, אע"פ שאינו יודע ומכוון אותם ה"ה נעשים מאליהם מכח תפלתו, וביאור הדבר הוא בודאי כנזכר שהנשמה פועלת כ"ז וכנ"ל, וכן התיבות פועלים וכנ"ל וראה מש"כ בזה

ישפוך שיחו ולכבו לפני ה' כתפלת העני על כל צרותיו וכאביו המעיק לו, אע"פ שהם על דברים וצרכים^{רמב} גשמיים, וזהו השער עבור האדם להתקרב לה' ועי"ז יחדיר בתוך לבו שה' ית' הוא אבינו הקרוב אלינו בכל קראינו אליו, ועל ידי שירגיל את עצמו לשפוך שיחו תמיד לאלוקיו יטע בלבו אהבה והרגשת^{רמב} קירבה לה' ית', ולאט לאט יתעלה ויתקרב יותר ויתחיל להרגיש קצת גדולת הממ"ה מלכינו ית' עד שיתכייש לדבר כ"כ על צרכיו הגשמיים^{רמב} כי ירגיש שישי

במילואים סי' ג', נמצא לפי האמור שמה שאמר הבעש"ט ליכנס תוך התיבה הרי זה עצה עמוקה להעלות עבודתו בדרגה המעולה ביותר ואז יפעלו כנ"ל.

^{רמב} ועמש"כ היערות דבש וז"ל: כל תפלתו בעניני הצלחת עולם הזה, תהיה הכל על זה אופן, שיהיה יותר עלול לעבודת ה', בלי מטריד ומונע, ולא יהיה לו דבר המעבירו מדעת קונו, ומאד כעס בזוהר, על המתפללים בראש השנה ויום הכפורים, וימים אלו, רק בעבור חיי זמן, פרנסה וצרכי עולם הזה, כי קראן ככלבא בישא דמבקשים טרפם, רק באמת העיקר צריך לחיי נצח, ומה שיתפלל בחיי עולם הזה, הוא כדי שיוכל לקיים התורה, ולתקן את אשר שיחת.

^{רמב} וגם בדרך סגולה כי עי"ז יזדכך לבו לאט לאט וכמש"כ המב"ט (בבית אלוקים שער התפלה פ"ב) וז"ל: שפרכת לב כמים, היא הסרת לב האבן שבבשרם, וירכנו אותנו, עד שיהיה למים, לעבודתו יתברך, ולתלמוד תורתו, ע"כ.

^{רמב} א.ה. ועי' בס' בן יהודע לבעל הבן איש חי זצוק"ל (על הגמ' ברכות דף י') שכ' דיודע שהתפללות נקראים עומדים ברומו של עולם כי אע"פ שלפי פשט הדברים הן נראין שאלות על צרכי העוה"ז, עכ"ז בכלם מלוּבש שאלות בתיקון עולמות העליונים. והקשו המקובלים למה לא תקנו בפירוש בקשות על עולמות העליונים אלא עשו השאלות ברמז. ותי' מפני קנאת המקטרגים שהיו מתקנאים ואומרים במה נחשב ילוד אשה להתפלל על העולמות העליונים, ובזה יל"פ מאמר חז"ל בברכות שם אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל שרמזו בזה (כפי הידוע מפי רבותינו ז"ל שכל דברי חז"ל מתפרשים גם בכל ד' אופני הפרד"ס, וכן כתב בספר מרגליות התורה שהעידו בשם הגר"א ז"ל שגם התורה שבע"פ ניתן לדרוש בפרד"ס הן במשנה והן בתלמוד... ע"ש) שלא יתפלל בפירוש על מקום גבוה שהם העולמות העליונים אלא יעמוד במקום נמוך היינו שיהא מלוּבש בבקשות על צרכי העוה"ז עכת"ד. ועי' לקמן בפרק כ' הערה רע"ג בשם הגר"א שאין לערב צרכיו הגשמיים בתפלת ה"ח, ושם הארכנו בזה.

מטרה יותר חשובה בחיים וכי יש חיים לחיים (כלשון אההה"ק על הפסוק ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום, שזה נהיה מורגש להארם אחרי שנהיה דבוק בה' כנ"ל אז יתחיל להרגיש כי יש חיים לחיים אשר ע"ז נאמר "חיים כולכם" היום).

יתן השי"ת שנוכה לעורר את לבבינו ואת לב כלל ישראל להתקרב ולחזור לאבינו שבשמים ולעזוב כל רדיפת ההבל הבלים ולהתגעגע לחזור לביתינו ואלכה ואשובה לאישי הראשון באהבה רבה ויתקיים בנו הפסוק ברחמים גדולים אקבצך בעגלה ובזמן קריב ב"ב אמן.

* * *